

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Studia občanské společnosti

Bc. Iva Kůstová

Analýza vysokoškolského vzdělávání o neziskovém sektoru v České republice

Diplomová práce

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a s použitím pramenů a literatury řádně citovaných a uvedených v seznamu literatury. Práci jsem nevyužila k získání jiného nebo stejného titulu.“

„Souhlasím s tím, že tato diplomová práce může být zveřejněna v elektronické knihovně FHS UK a může být využita i jako studijní text v plné verzi nebo její části.“

Podpis:

Poděkování:

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucí této diplomové práce doc. PhDr. Tereze Pospíšilové, Ph.D. za vstřícnou komunikaci, podnětné připomínky a hodnotná doporučení.

Zároveň bych chtěla poděkovat svým přátelům, kteří mě podpořili nejen během studia, ale i při jeho dokončování.

Obsah

1	Úvod	8
2	Teoretická část	9
2.1	Neziskový sektor	9
2.1.1	Vymezení pojmů v neziskovém sektoru	9
2.1.2	Profesionalizace organizací neziskového sektoru	13
2.1.3	Pojem izomorfismus	16
2.1.4	Komercializace organizací neziskového sektoru	17
2.1.5	Manažerské vzdělávání v neziskovém sektoru	18
2.2	Etapy vývoje neziskového sektoru v rámci mezinárodního srovnání	21
2.2.1	Spojené státy americké.....	22
2.2.2	Ostatní státy.....	24
2.2.3	Česká republika.....	25
2.3	Výzkumy vážící se k manažerskému vzdělávání	32
2.3.1	Průzkum ve světě	32
2.3.2	Seznámení s výzkumem vzdělávání manažerů NNO na vysokých školách z roku 2007/2008 v České republice.....	33
2.3.3	Sektorové vzdělávání	38
2.3.4	Obecné kurzy vztahující se k neziskovým organizacím	44
2.3.5	Programy explicitně zaměřené na nestátní neziskové organizace	45
2.3.6	Závěr výzkumu o vzdělávání manažerů NNO z roku 2007/2008.....	46
3	Metodologická část analýzy	48
3.1	Komparace výzkumu.....	49
3.1.1	Metodologie výchozího výzkumu (2007/2008).....	49
3.1.2	Metodologie aktuálního výzkumu (2022/2023).....	52
3.1.3	Odlišnosti ve výzkumu.....	55
3.1.4	Rozhodnutí zvolená autorkou	56
3.2	Výzkumné otázky	58
3.3	Kategorizace získaných dat	60
4	Empirická část	63
4.1	Aktuální stav nabídky kurzů a programů v oblasti nestátního neziskového sektoru	63
4.1.1	Členění kurzů zaměřených na nestátní neziskový sektor.....	64
4.1.2	Členění programů explicitně zaměřených na nestátní neziskový sektor ...	67

4.1.3	Členění na univerzitní/neuniverzitní typ vysoké školy dle počtu programů a kurzů zaměřených na nestátní neziskové organizace.....	69
4.1.4	Zaměření analýzy dle stupně vzdělávacích programů – bakalářské/magisterské	71
4.1.5	Zaměření analýzy dle formy – prezenční/distanční (kombinovaná).....	73
4.1.6	Zaměření analýzy dle regionálního umístění vysokých škol.....	75
4.1.7	Zaměření analýzy na management nestátních neziskových organizací.....	77
4.1.8	Zaměření analýzy dle oborové specializace	77
4.2	Porovnání výsledků roku 2022/2023 s výzkumem z roku 2007/2008	82
5	Výsledky a diskuse.....	94
5.1	Odpovědi na výzkumné otázky	94
5.1.1	První výzkumná otázka	94
5.1.2	Druhá výzkumná otázka	96
5.1.3	Třetí výzkumná otázka.....	97
5.1.4	Čtvrtá výzkumná otázka	99
5.1.5	Pátá výzkumná otázka	102
6	Literatura:.....	107
7	Seznam příloh	112
8	Seznam tabulek.....	112
9	Seznam grafů	112
10	Seznam zkratk.....	113

Abstrakt

Tématem diplomové práce je Analýza vysokoškolského vzdělávání o neziskovém sektoru v České republice, ve které se zabývám analýzou vzdělávacích programů a kurzů zaměřených na nestátní neziskové organizace. V teoretické části se nejdříve věnuji vývoji neziskového sektoru, resp. nestátním neziskovým organizacím ve Spojených státech amerických a v České republice. Dále pak vysvětluji pojem profesionalizace a komercionalizace, které se váží ke změnám v nestátních neziskových organizacích a mají tak vliv na poptávku po specifickém vzdělávání. V poslední kapitole teoretické části popisuji výzkumnou zprávu analyzující manažerské vzdělávání nestátních neziskových organizací na vysokých školách v České republice. S touto zprávou následně komparuji vlastní výzkum a získaná data porovnávám z různých úhlů pohledu (např. stupně a formy vzdělávání, regionálního umístění atd.). Aktuální stav nabídky kurzů a programů zaměřených na neziskový sektor prezentuji v empirické části diplomové práce, kde se mj. zaměřuji i na sektorové vzdělávání, které je pro oblast neziskového sektoru specifické. Cílem diplomové práce je zjistit aktuální stav nabídky kurzů a programů a potvrdit, či vyvrátit možný posun v oblasti vzdělávání o nestátním neziskovém sektoru.

Abstract

The topic of the thesis is Analysis of higher education about the non-profit sector in the Czech Republic, in which I deal with the analysis of educational programs and courses focused on non-state non-profit organizations. In the theoretical part, I first focus on the development of the non-profit sector, or non-governmental non-profit organizations in the United States of America and the Czech Republic. Next, I explain the concept of professionalization and commercialization, which relate non-profit to changes in non-state organizations and have an impact on the demand for specific education. In the last chapter of the theoretical part describing a research report analyzing managerial education of non-state non-profit organizations at universities in the Czech Republic. I then compare my own research with this report and compare the obtained data from different points of view (e.g. level and form of education, regional location, etc.). I present the current state of course offerings and programs focused on the non-profit sector in the empirical part of the thesis, where I also focus on sectoral education, which is specific to the area

of the non-profit sector. The aim of the diploma thesis is to find out the current state of course and program offers and to confirm or reverse a possible shift in the field of education about the non-state non-profit sector.

Klíčová slova: neziskový sektor, nezisková organizace, občanský sektor, nevládní sektor, třetí sektor, nevýdělečný sektor, filantropie, dobrovolnictví, fundraiser, dárcovství, nadace, nadační fond, obecně prospěšná společnost, ústav, spolek, sociální ekonomika, management

Keywords: non-profit sector, non-profit organization, civil sector, non-governmental sector, third sector, non-profit sector, philanthropy, volunteering, fundraiser, donation, foundation, endowment fund, public benefit society, institute, association, social economy, management

1 Úvod

Vstupujeme do éry, kdy neziskový sektor hraje klíčovou roli v mnoha aspektech společenského života. Jeho vliv na sociální inovace, ekonomickou stabilitu a občanskou angažovanost je nezpochybnitelný a stal se tak neodmyslitelnou součástí sociálního, ekonomického a vzdělávacího prostředí. V České republice, stejně jako v mnoha dalších zemích, se neziskový sektor stává stále více profesionalizovaným a jeho význam a vliv na společnost roste, což vyžaduje systematické vzdělávání budoucích lídrů a kvalifikovaných pracovníků, kteří jsou schopni čelit výzvám a příležitostem, které tento sektor nabízí.

Jako motivaci pro vznik této studie bych uvedla můj osobní zájem o vzdělávání a neziskový sektor. Zároveň jsem přesvědčena, že hluboké pochopení těchto oblastí je klíčové pro rozvoj efektivních a inovativních přístupů v neziskovém sektoru. Cílem je nejen analyzovat nabídku kurzů, ale také posoudit, jak se obsah a zaměření těchto kurzů vyvíjelo v čase a jak reflektují současné potřeby a trendy v neziskovém sektoru. Výzkum, ačkoli není postaven na žádné konkrétní teorii, využívá teorii vzájemné závislosti jako užitný rámec pro interpretaci získaných dat. Tento koncept mi pomáhá pochopit, jak se vzdělávací instituce a neziskový sektor vzájemně ovlivňují a jak mohou spolupracovat pro dosažení společných cílů a přinést tak nové perspektivy pro rozvoj do obou oblastí. Zároveň to naznačuje, že společnost a státní správa mají stále větší zájem o tento sektor a kvalitních manažerů je potřeba mnohem více.

Tato diplomová práce se proto zabývá důkladnou analýzou vzdělávacích programů a kurzů o nestátním neziskovém sektoru na vysokých školách v České republice s cílem poskytnout komplexní přehled aktuální nabídky a její porovnání s předchozím, podobně zaměřeným výzkumem z roku 2007/2008. Tím, že navazuji na daný výzkum, chci ukázat, že se jedná o stále aktuální téma hodno zkoumání. Výsledky obou výzkumů chci srovnat, a tak analyzovat vývoj v dané oblasti.

Výsledky této diplomové práce jsou založeny převážně na empirickém výzkumu, který zahrnuje kvantitativní analýzu nabídky kurzů/programů a kvalitativní hodnocení jejich obsahu a přínosu. Mým záměrem je identifikovat trendy, posuny a potenciální mezery ve vzdělávací nabídce, a tím přispět k lepšímu porozumění a podpoře neziskového sektoru v akademickém prostředí. Z výzkumu je pak zjevné, že k nějakému posunu a rozvoji v oblasti vzdělávání o neziskovém sektoru došlo.

2 Teoretická část

2.1 Neziskový sektor

Na sklonku 20. století došlo k obrovskému růstu neziskového sektoru. Vznikaly tisíce organizací, které zastupovaly zájmy svých občanů. Objevovaly se jak malé komunitní organizace, tak i velké, jež měly mezinárodní vliv a dosah. Tento sektor rozhodně nelze jen tak opomíjet, jelikož se stává neodmyslitelným hráčem, který nabývá na síle.

K tomu, abychom lépe porozuměli problematice nestátního neziskového sektoru, resp. čím se odlišuje od tržního a vládního sektoru a kde se s ním můžeme setkat, poslouží některé níže uvedené obecné pojmy. Konkrétně jsem se pak zaměřila na nestátní neziskový sektor, resp. na nestátní neziskové organizace, které v České republice, od roku 1989, prošly několika změnami a následně se pak začaly více přizpůsobovat a profesionalizovat. Tímto způsobem organizace reagovaly na přejaté činnosti od vlády, která se na neziskové organizace začala více obracet a spoléhat v rámci poskytování služeb, což se týkalo hlavně tzv. servisních funkcí nestátních neziskových organizací. S nárůstem pronikání nestátních neziskových organizací do činnosti vlády stoupala i potřeba budovat a profesionalizovat organizační kapacitu sektoru. Jednou z možností, jak vyřešit tento stav, bylo vzdělávání vedoucích pracovníků nestátních neziskových organizací (Mirabella et al., 2001, s. 30).

Tyto proměny měly částečný vliv i na obsah kurikula některých vysokých škol v České republice. V nabídce kurzů se tak odrazila poptávka po specifickém vzdělávání v problematice nestátního neziskového sektoru.

2.1.1 Vymezení pojmů v neziskovém sektoru

Přesné vymezení pojmu „nestátní neziskový sektor“ nelze jednoznačně definovat. Skýtá v sobě mnohá úskalí a ani teoretikové nedokážou najít shodu v této problematice. Jde o sektor, který je heterogenní, a tudíž existuje několik pohledů, jak ho lze alespoň ohraničit. Někteří ho nazývají jako občanský, jiní jako neziskový, třetí nebo nevládní sektor.

V rámci pochopení jednotlivých pojmů můžeme vnímat „**občanský sektor**“ jako „institucionalizované vyjádření života občanské společnosti“ (Potůček, 2016, s. 11), kde občanskou společností, v tomto kontextu, rozumíme „prostor svobodného občanského jednání a sdružování“, který stojí mimo sféru trhu, státu a rodiny (Skovajská, 2010, s. 62). Avšak jde o prostor, který se neustále vyvíjí a proměňuje. Proto můžeme nalézt i jiná pojetí

občanské společnosti. Občanský sektor je představován nejen organizacemi (např. spolky, nadacemi, ústavy atd.), ale i organizovanou občanskou společností, která je tvořena vzájemnými formálními i neformálními vztahy.

Pro pojem „**neziskový sektor**“ v tomto ohledu platí, že hlavní cíle organizace, včetně aktivit občanů, primárně nesměřují k účelu vytvoření zisku. Jde jim zejména o vyjádření určitých hodnot, zájmů a potřeb pomáhat.

Dalším typickým rysem této problematiky je označení „**nestátní sektor**“, což „znamená, že není ustavený ani přímo řízený státem, ale vychází z dobrovolné angažovanosti občanů“ (Pospíšilová et al., 2019, s. 19). Takto můžeme chápat i pojem „**nevládní sektor**“.

Po stránce mezinárodně uznávané strukturálně-operacionální definice, která je nejvíce užívaná, lze **nestátní neziskový sektor** charakterizovat jako soubor subjektů (nestátních neziskových organizací – dále jen NNO/NGO – Non-Governmental Organization), které nesou určité charakteristické vlastnosti – to znamená, že jsou:

- **organizované**, tj. institucionalizované (organized) – je důležité, aby organizace měla vnitřní organizační strukturu, nějakou institucionální realitu. Obvykle je to vyjádřeno zakládací listinou. V některých zemích však toto právní začlenění buď není běžné, nebo je naopak špatně dostupné.
- **soukromé**, tj. institucionálně oddělené od vlády (private) – tzn. že jsou strukturálně oddělené od nástrojů státní správy a nejsou ani státní správou řízeny. Zajímavé však je, že i přesto, že jsou odděleny od nástrojů státní správy, tak mohou získat významnou státní podporu nebo ve správních radách mohou sedět i státní úředníci.
- **neziskové** (non-profit), tj. že vytvořený zisk se nerozděluje mezi vlastníky organizace – NNO mohou vytvářet zisk ze své činnosti, který je vložen zpátky do organizace, a ta díky tomu může pokračovat ve svém poslání. NNO nejsou primárně založeny za účelem vytváření zisku, nemají ani komerční cíle a tímto směrem ani neuvažují.
- **samosprávné a nezávislé** (self-governing) – prostřednictvím vlastních postupů a struktur musí být NNO schopné řídit své aktivity a být samosprávné. Což vede k tomu, aby byly schopné provádět kontrolu vlastních činností, tedy řídit samy sebe, a měly možnost také samy sebe založit či zrušit – jinými slovy „být autonomní“. NNO nejsou kontrolované státem ani institucemi stojícími mimo ně.

- **dobrovolné**, tj. smysluplná dobrovolná účast (voluntary) – dobrovolnictví se může projevovat např. neplacenou prací pro organizaci, darem nebo čestnou účastí ve správní radě apod.

Výše zmíněná definice byla vytvořena Lesterem M. Salomonem a Helmutem K. Anheierem v 90. letech 20. století. Pro některé další výzkumy rozšířili oblast charakteristik a přidali ještě další dva typy NNO, které mohou též zčásti charakterizovat nestátní neziskový sektor:

- náboženské organizace (nonreligious) — jejich primárním cílem není náboženské uctívání ani náboženská výchova, ale může jít o NNO, které nějakým způsobem souvisí s církví či náboženskou organizací.
- „nepolitické organizace (nonpolitical) — tj. netýkající se primárně prosazování kandidátů na volené funkce. Toto kritérium sice vylučuje politické strany, ale zachovává advokacii, občanská práva a podobné organizace, jako součást neziskového sektoru“ (Salamon and Anheier, 1998, s. 4).

Nestátní neziskové organizace se odlišují od jiných typů organizací zejména svým posláním, prosazováním změn, různými zdroji financování, placenou a dobrovolnou prací, ale také se liší i svou velikostí, zaměřením vlastní činnosti, vnitřní strukturou, kulturním a historickým vývojem a mnoha dalšími aspekty (Young, 1999, s. 13; Salomon and Anheier, 1996, s. 4). Výše zmiňované atributy jsou právě tím, co nestátní neziskový sektor odlišuje od hlavních segmentů společnosti, tj. trhu a státu. „Její různorodost je hlavním rysem a silnou stránkou tohoto sektoru, s nímž se obvykle také spojuje řada přínosů pro demokratickou společnost“ (Vajdová, 2004, s. 5). Nejde však o jednu či dvě podoby občanských organizací, jde o celou síť lokálních či oborových organizací (Pospíšilová in Frič et al., 2016, s. 16).

I přesto, že jsou NNO takto různorodé, jejich společným cílem je podpora veřejného zájmu – aby jejich vykonávaná činnost byla účinná, profesionální a formou poskytování veřejných služeb dosáhla kýženého užitku jak pro společnost, tak i sobě samým. Tyto organizace se zaměřují na poskytování veřejných služeb, řešení sociálních problémů, ochranu životního prostředí, vzdělávání, kulturu a další aktivity, které přispívají k celkovému dobru společnosti.

2.1.1.1 Typologie nestátních neziskových organizací

Problematika neziskového sektoru je ve světě neustále diskutovaným tématem. Jako důkaz lze uvést např. změnu právní úpravy soukromého práva v České republice, které se mimo jiné týká i NNO.

Do konce roku 2013 zvláštní zákony upravovaly na základě výše uvedené strukturálně-operacionální definice tyto právnické subjekty: obecně prospěšné společnosti, občanská sdružení, nadace a nadační fondy, evidované právnické osoby církví a náboženských společností.

Od 1. 1. 2014 pak vstoupil v platnost nový občanský zákoník (NOZ), v němž došlo též k úpravě některých právních subjektů soukromého práva. Jednalo se zejména o **korporace** (NOZ změnil občanská sdružení a jejich organizační jednotky na tzv. spolky, příp. pobočné spolky), **fundace** (týká se nadací, nadačních spolků a přidružených fondů), kdy právnickou osobu tvoří majetek vyčleněný k určitému účelu a k němuž se její činnost váže. Dalším subjektem upraveným NOZ byl tzv. **ústav**, který má naplňovat původní záměr obecně prospěšných společností a z hlediska právní úpravy jsou jim nejbližší (Pospíšilová at al., 2019, s. 48). Obecně prospěšné společnosti pocítily změnu i v omezení jejich zakládání. Je třeba uvést, že tyto subjekty budou nadále existovat a řídit se zákonem č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech, ale již není možné je nově zakládat. Mezi další novinky patří i tzv. **status veřejné prospěšnosti**¹, kde cílem bylo efektivnější a transparentnější čerpání a využívání veřejných prostředků a daňových výhod právnickými osobami (Šebesta, 2013).

Důležité je také zmínit rozdělení neziskových institucí na organizace **soukromoprávní a veřejnoprávní**. **Soukromé (nestátní) neziskové organizace** většinou vznikají tam, kde stát selhává jakožto poskytovatel veřejných služeb, příp. je vhodnější tyto služby zajistit jinou nekomerční institucí. Pod **veřejnoprávními neziskovými organizacemi** si pak můžeme představit takové organizace, kde zřizovatelem je stát a jeho instituce. Patří sem, mimo jiné, organizační složky státu a příspěvkové organizace, které se řídí zákonem č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících předpisů, a také zákonem č. 250/2000 Sb., rozpočtová pravidla územních rozpočtů.

¹ Dle zákona 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 146 Veřejná prospěšnost: „veřejně prospěšná je právnická osoba, jejímž posláním je přispívat v souladu se zakladatelským právním jednáním vlastní činností k dosahování obecného blaha, pokud na rozhodování právnické osoby mají podstatný vliv jen bezúhonné osoby, pokud nabyla majetek z poctivých zdrojů a pokud hospodárně využívá své jmění k veřejně prospěšnému účelu.“

Na základě charakteru poslání lze NNO rozdělit na organizace **veřejně prospěšné** a **vzájemně prospěšné**. Veřejně prospěšné organizace produkují veřejné a smíšené statky (např. ekologie, zdravotnictví, vzdělávání), zatímco vzájemně prospěšné organizace jsou založeny za účelem vzájemné podpory skupin občanů se společným zájmem (např. sportovní kluby).

Další členění NNO, které nám může pomoci se lépe orientovat v problematice neziskového sektoru, je dělení na základě **typu své činnosti** a **oblasti**, ve které působí. Typické oblasti pro neziskový sektor jsou: kultura a umění, sport a rekreace, vzdělávání a výzkum, zdraví, sociální služby, životní prostředí, rozvoj a bydlení, právo, advokacie a politika, náboženství, obchodní profesní a odborové svazy, činnosti jinde neuvedené (Krejčová, 2017, s. 6). Nejvíce se však setkáváme s NNO zaměřenými na poskytování sociálních služeb v oblasti zdravotnictví a sociálního začleňování, humanitární pomoci a v oblasti rozvojové spolupráce. Tyto NNO jsou většinou nečlenské a profesionalizované, příp. o profesionalizaci usilují.

2.1.2 Profesionalizace organizací neziskového sektoru

Kolébku vzniku a rozvoje neziskového sektoru se ve 20. století staly Spojené státy americké. V 60. letech minulého století americké vlády delegovaly na NNO značnou část odpovědnosti za poskytování služeb, a to v rámci rozšířeného financování sociálních služeb, vzdělávání, umění a zdravotní péče. Od té doby se počet a velikost NNO dramaticky zvýšily, překonaly dokonce i tempo růstu státní správy a podniků. Tento růst následně vyvolal v 70. letech potřebu větší kontroly efektivity a řídicích postupů NNO, přičemž zvláštní pozornost byla věnována praxi nadací poskytujících granty (Salamon in Young, 1999, s. 13).

Zájem o neziskový sektor rostl zejména v 80. letech, zároveň s tím se však prohlubovaly i obavy NNO, které se týkaly jejich vlastní samosprávy. To spustilo sebereflexi organizací, ze které pak vzešlo, že samotný sektor vlastně o sobě téměř nic neví a je špatně připraven hájit své zájmy. Nikdo v té době nevěděl, jak „správně“ vést nestátní neziskové organizace, což vedlo i ke zvýšené poptávce po vzdělávání. Lidé chtěli o problematice neziskového sektoru vědět víc, ať již byli z podnikatelské sféry, či státní správy. To si vyžádalo zvláštní pozornost v oblasti managementu neziskového sektoru v rámci vysokoškolských vzdělávacích a výzkumných programů, které by zajistily budoucí rozvojové potřeby (Young, 1999, s. 14). Jak popsal Bengt Göransson (Švédsko) – „vzdělávání v oblasti managementu a vedení založené na kreditech je často považováno

za důležitou cestu k rozvoji neziskových organizací a dalších organizací občanské společnosti“ (Mirabella at al., 2019, s. 6). Zároveň však nastiňuje otázku, která vede k zamyšlení – je dobré vzdělávat zaměstnance na vysokých školách či institucích, jež by rozvinuly jejich specifické dovednosti např. v oblasti kontroly, systému kvality, organizační struktury apod.? Na jednu stranu můžeme tvrdit, že ano. Pracovníci NNO se potřebují vzdělávat v oblasti financí, umět komunikovat a prosazovat určitou institucionální politiku atd. Na druhou stranu bychom se měli zamyslet nad tím, zda toto lze aplikovat na všechny NNO. Jak jsem již zmiňovala dříve, neziskový sektor je heterogenní, tudíž řešení, které funguje v jedné NNO, nemusí nutně fungovat v druhé, což může v některých případech být dokonce kontraproduktivní.

Institucionální zavádění různých strategií a postupů je reakce na vlivy vnějšího prostředí, ve kterém organizace působí. To si v některých případech vyžaduje i zavedení specializovaných pracovních pozic, jež jsou podmíněny expertním věděním v dané problematice. Expertní vědění lze získat prostřednictvím speciálního vzdělávání, praxí a zkušenostmi. Na základě rozšiřování a prohloubení expertního vědění v organizaci lze vnímat profesionalizaci jako něco, co může mít pozitivní vliv na efektivitu NNO, včetně zvýšení její autonomie (Šťovíčková-Jantulová, 2005, s. 132). Nejde však o jednoduchý a přímý směr, který by NNO jasně dovedl k profesionálně řízené organizaci. Jde o klikatou cestu, která v sobě skrývá různá úskalí a překážky v rámci dlouhodobého procesu. NNO tímto reaguje na neustále se proměňující potřeby uživatelů, zaměstnanců či nároky donátorů (Plecháčková in Jakubičková, 2021, s. 2).

2.1.2.1 Pojem profesionalizace

V obecném pojetí profesionalizace NNO znamená proces, kdy se tyto organizace stávají více efektivními, řízenými a odbornými. Jde o zajištění jisté kvality a dlouhodobé udržitelnosti.

Profesionalizace se může projevit např. v **organizační struktuře a řízení**, kde se v rámci organizační struktury mohou vytvářet jasně definované pozice (např. ředitel, účetní, projektant či koordinátor), specializovaná oddělení či profesionální management, na který se NNO stále častěji obrací. Pod **rozvojem řídicích dovedností** si pak můžeme představit schopnost plánovat, řídit (např. finance, tým) či komunikovat s veřejností. Jde o optimalizaci interních postupů, aby organizace byla efektivnější.

Po stránce **finančního řízení** lze profesionalizaci spatřovat např. v oblasti fundraisingu, kdy NNO hledají různé způsoby financování (granty, dary od firem

či jednotlivců, sponzorství a podnikání), či ve finančním plánování. NNO také investují do účetních systémů a transparentnosti.

Profesionalizace se též dotýká i **lidských zdrojů, tj. zaměstnanců a dobrovolníků**. V tomto ohledu se NNO snaží zajistit, aby jejich pracovníci měli potřebné znalosti a dovednosti, systematicky tak podporují jejich kvalifikaci a osobnostní růst. NNO investují do různých školení, seminářů, workshopů, formálního či neformálního vzdělávání. Rozvinutí znalostí a dovedností mohou zajistit jak vzdělávací instituce, tak i státní správa v podobě školských zařízení. V případě České republiky jde spíše o fenomén vysokých škol nežli škol středních. „Cílem rozvoje a vzdělávání je zvyšování kompetencí všeho druhu a samozřejmě zvýšení výkonnosti organizace“ (Jakubičková, 2021, s. 10). Tyto kompetence se vždy váží k nějakému profesnímu modelu vytvořenému pro danou profesi.

Nejčastěji se však s pojmem **profesionalizace** setkáváme v rámci formování profesí, které jsou součástí konkrétních procesů. Tyto procesy s sebou nesou charakter akademických profesí, jež jsou spojeny s určitým zaměstnáním (Šťovičková-Jantulová, 2005, s. 131). K tomu, abychom mohli vykonávat specificky zaměřené zaměstnání, je třeba mít znalosti v dané problematice. To nám umožňují vzdělávací instituce, kde jednou z možností jsou vysoké školy, které nám poskytnout nejen konkrétní vzdělání o neziskovém sektoru, ale na základě splnění konkrétních požadavků nám udělí i tomu odpovídající titul.

K termínu profesionalizace bych mohla uvést ještě další možné výchyty definicí procesů, které vedou k rozvoji profesí, ale to není cílem této diplomové práce.

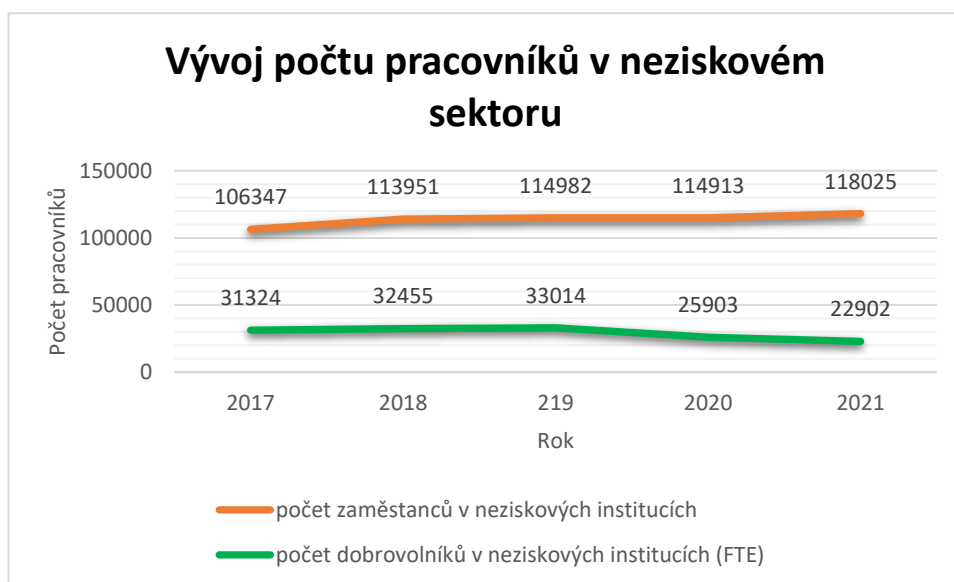
2.1.2.2 Podíl neziskového sektoru na zaměstnanosti

Můžeme si tedy klást otázku, zda se neziskový sektor stává důležitým hráčem i na poli zaměstnanosti? Bude dobrovolná práce nahrazena prací placenou v rámci profesionalizace NNO? Dle Horcha lze v rámci neziskového sektoru proces profesionalizace také vnímat jako nahrazení dobrovolné práce prací placenou (Šťovičková-Jantulová, 2005, s. 132).

Dle uvedených dat získaných z Českého statistického úřadu počet pracovníků, resp. zaměstnanců v neziskovém sektoru roste (viz graf 1). Důkazem toho jsou data zpracovaná v roce 2020, kdy se neziskový sektor v daném roce podílel na tvorbě DPH České republiky ve výši 1,91 %. Ve stejném roce pracovalo pro neziskový sektor 114 913 zaměstnanců (z toho 25 903 dobrovolníků) na plný pracovní úvazek, což činilo 2,24 % podílu na zaměstnanosti v České republice (ČSÚ, 2023).

Výjimku zde tvoří roky 2020 a 2021, kdy došlo k poklesu počtu dobrovolníků v neziskových institucích. Za tímto poklesem stojí pandemie covidu, kdy bylo mnoho nestátních neziskových institucí uzavřeno, a tudíž dobrovolníci nemohli vykonávat svoji činnost.

Graf č. 1: Vývoj počtu pracovníků v neziskovém sektoru v období 2017–2021

Zdroj: vlastní analýza

2.1.3 Pojem izomorfismus

Pod pojmem „**izomorfismus**“ si představme snahu organizace přizpůsobit se měnícímu se prostředí. Ta volí podobné organizační formy uspořádání a jednání, případně implementuje i podobné obchodní techniky, jako má prostředí, ve kterém působí, či přímo kopíruje modely již fungujících organizací, čímž si zajistí i určitý stupeň legitimacy, případně i zdrojů. NNO tak přebírají určité prvky ze stejného sektoru nebo od jiných organizací. Zavedením těchto procesů se snaží NNO vyhovět očekávání okolního prostředí, které je samotnými lidmi přijímané, a zároveň s tím redukuje své nejisté postavení. Důsledkem těchto procesů je, že se NNO, v rámci podobné problematiky, začínají navzájem podobat a ovlivňovat, a to bez ohledu na to, zda dané změny pomohou efektivitě organizace, či nikoliv.

Jedním z faktorů, který podněcuje tyto změny, je nátlak. Jde o intenzivní tlak dominantního zákazníka, který vyžaduje přechod z amatérské NNO na organizaci byrokratizovanou a profesionalizovanou. Příkladem byrokratické formy nátlaku může být

v tomto ohledu zavedení účetnictví, evaluace výkonu či nutnost vzdělání (Šťovíčková-Jantulová, 2022, s. 14). Dalšími faktory, jež souvisejí s profesionalizací NNO, jsou modely profesního chování, které se zavádí do organizace. V některých profesích je dokonce zákonem vyžadováno i formální vzdělání v dané oblasti problematiky.

Podobný proces izomorfismu můžeme vidět i ve vzdělávacích programech, které se postupem času též proměňovaly. Programy ve stejném oboru mají tendenci být si více podobné, a to kvůli vnějším tlakům či pobídkám, případně kvůli přejímání úspěšných nápadů od konkurentů.

2.1.4 Komeracionalizace organizací neziskového sektoru

Komeracionalizace nestátních neziskových organizací je procesem, kdy tyto organizace začínají uplatňovat komerční strategie a postupy, aby zvýšily své příjmy a dosáhly svých cílů (Mičánek, 2016, s. 35). Tento trend je často spojen s potřebou diverzifikovat zdroje financování a snížit tak závislost na státních dotacích a grantech.

Komeracionalizace může zahrnovat různé komerční aktivity, jelikož NNO hrají klíčovou roli v občanské společnosti a poskytují řadu služeb, které doplňují nebo nahrazují veřejné služby. Jako příklad lze uvést provozování podnikatelských aktivit (prodej vlastních produktů), nabízení placených služeb, fundraising nebo marketingové kampaně.

Nicméně, je třeba počítat s tím, že s tímto procesem souvisí i určitá rizika a výzvy – např. konflikt mezi komerčními a sociálními cíli organizace může vést k narušení rovnováhy mezi různými zainteresovanými stranami organizace, jako jsou dárci, zaměstnanci, dobrovolníci či klienti.

Je důležité, aby NNO pečlivě zvážily své strategie komeracionalizace a zajistily, že tyto strategie jsou v souladu s jejich posláním a hodnotami. Komeracionalizace by měla být nástrojem pro dosažení cílů organizace, nikoliv sama o sobě. Zda je komeracionalizace důležitým nástrojem, v tom se mnozí autoři nedokážou shodnout. Jedni ji vyzdvihují ve smyslu, že díky ní NNO dokáže být samostatná, jiní shazují, jelikož se tímto procesem začíná měnit na „maskovanou“ tržní organizaci (Mičánek, 2016, s. 37).

Zůstanu-li v rovině positivity, komeracionalizace NNO lze vnímat také jako klíčový faktor pro úspěšnost a udržitelnost organizace. K tomuto stavu je mohou dovést vzdělávací instituce, v tomto případě vysoké školy, které jim poskytnou potřebné znalosti a dovednosti

v oblasti managementu, financí, marketingu a inovací. Takto vzdělaní pracovníci pak mohou lépe porozumět procesům komercializace a efektivněji řídit NNO, což přispívá k jejich udržitelnosti a úspěchu.

Tyto tři faktory (profesionalizace, izomorfismus a komercializace) se mohou navzájem ovlivňovat a vytvářet komplexní dynamiku, která ovlivňuje vzdělávání na vysokých školách. Např., profesionalizace může vést k většímu důrazu na odborné dovednosti (vzdělávání a praxi), zatímco komercializace může vést k většímu důrazu na obchodní a managementové dovednosti (finance, marketing, strategické plánování a další obchodní koncepty). Izomorfismus může tyto trendy ještě zesílit tím, že vede k větší jednotnosti mezi NNO. Všechny tyto faktory mohou ovlivnit, jak jsou vysokoškolské programy navrženy a jak jsou studenti připravováni na budoucí kariéru.

2.1.5 Manažerské vzdělávání v neziskovém sektoru

Pod pojmem **vzdělávání** si představme „proces cílevědomého a systematického zprostředkování, osvojování a upevňování schopností, znalostí, dovedností, návyků, hodnotových postojů i společenských forem jednání a chování osob“ (Managementmania.com, cit. on 18. 5. 2024). Pomocí vzdělávání se z amatérů stávají profesionálové či specialisté v určitých oborech. Někteří by mohli tvrdit, že se člověk vzdělává celý život, což je ve své podstatě pravda.

První zmínky o formálním vzdělávání pochází z Egypta, Mezopotámie a Persie. Zaměřeno bylo zejména na profesi veřejných služebníků (úředníků), písařů a kněží (Jakubková, 2015, s. 24). Kdyby se v době egyptských faraonů nebo římských císařů rozvíjelo i manažerské vzdělávání, jednalo by se o podobu „veřejné“ správy. Pokud by to bylo v období středověkých papežů, jednalo by se o „náboženskou“ správu. S postupným rozvojem podniků, které ale nebyly zaměřené na obchod, vznikaly i programy manažerského vzdělávání. Zaměřeny byly zejména na státní správu, školství, zdravotnictví, sociální práci, umění a další typy správy. V oblasti trhu si však obchodní vzdělávání ponechalo své dominantní postavení, což byl odraz stejně tak dominantní role podnikání v USA a většině společností (O'Neill and Fletcher, 1998, s. 5).

Tato kapitola je zde zařazena z důvodu, že právě *manažeři* jsou zodpovědní za vedení NNO, její rozvoj, výsledky a samozřejmě i za to, zda NNO bude úspěšná, či nikoliv. Dříve tato role nebyla ničím specifická a zastávala jak řídicí, tak i zaměstnaneckou pozici. Dnes je

tato role klíčová. Manažer by měl zvládat jak správu financí, distribuci, organizační strukturu atd., tak i firemní komunikaci, kulturu, identitu NNO apod. Jde tedy o vědomé plánování přípravy leaderů na veřejnou službu v NNO občanské společnosti? Jelikož žijeme v době, kdy se neustále něco mění, vyvíjí a vylepšuje, je nutné, aby management v tomto ohledu držel krok s dobou. Manažeři si mohou své odborné znalosti prohloubit prostřednictvím vzdělávání, které má řadu podob – může se jednat o nabídku z tradičních školských struktur, nástavbových studií, či specializovaných kurzů určených pro top management (Veber in Mede, 2023, s. 15).

Otázkou ale je, jakým směrem bychom měli manažery, a nejen je, vzdělávat. Má jít o konkrétní potřeby NNO spojené s posláním, ideologiemi a demokratickými procesy NNO, nebo bychom se měli zaměřit na obecný systém kvality, marketingové modely či organizační strukturu – čili byznysový model managementu (Mirabella et al., 2019, s. 3)? Každá NNO má své charakteristické rysy, kterými se liší od ostatních, tudíž je třeba se i zamyslet nad tím, zda jsou právě ony akademické znalosti vhodnou cestou pro její rozvoj. Pokud se tímto směrem vydáme, je třeba promyslet, jaký typ vzdělávání leaderů je nejvhodnější pro NNO, aniž by tím sešli z cesty vedoucí k poslání organizace.

Na akademické půdě se pak setkáváme s přednášejícími ze všech sektorů, tj. neziskového, státního i tržního. Mohou ale přednášející z tržního a státního sektoru učit studenty zaměřené na občanský sektor? Budou mít pro danou problematiku dostatečnou vášně, zapálení a pochopení? Je důležité si uvědomit, že organizace občanského sektoru nejsou homogenní, je proto zásadní analyzovat a uspokojit potřeby různých typů organizací občanské společnosti, které existují.

2.1.5.1 Požadavky na vzdělání a ideální program z pohledu manažerů neziskového sektoru

Požadavky na vzdělání

Z výzkumu v diplomové práci zaměřené na „Vzdělávání řídicích pracovníků v neziskové sektoru“ z roku 2015 od T. Jakubkové vyšlo najevo, že stěžejní požadavek ze strany manažerů NNO je „umožnit vzdělávání“ jako takové. Neziskový sektor je velmi rozmanitý a kolikrát si vyžaduje řešení okamžitých potřeb, což jde mnohdy na úkor vzdělávání, financím, času, a dokonce i efektivity NNO a jeho zástupcům. Tento sektor nutně potřebuje investovat do lidských zdrojů, protože jako jediný tak nečiní v masivním měřítku, jak uvádí O’Connell (Jakubková, 2015, s. 44).

Obecné požadavky, jako jsou praxe, vědomosti a kompetence k profesi manažera či lídra, jsou samozřejmostí. Ovšem specializované univerzitní vzdělávání v oblasti neziskového sektoru vyšlo dle průzkumu od M. Tschirharda až na posledním místě. V popředí stály znalosti a zkušenosti, které byly provázány s:

- „předchozí pracovní zkušeností v podobné organizaci,
- předchozí dobrovolnickou zkušeností v podobné organizaci,
- jakýmkoliv typem pracovní zkušenosti,
- účastí na workshopech se zaměřením na NNO,
- jakoukoliv dobrovolnickou zkušeností,
- jakýmkoliv univerzitním diplomem,
- kurzy managementu pro NNO,
- univerzitním diplomem z managementu pro NNO“ (tamtéž)

Jak vidíme, specializované vzdělávání o NNO nezapadá zrovna mezi prioritní požadavky manažerů NNO. Dalším zjištěním, které vzešlo z průzkumu, byla podmínka vzdělání v programu management pro NNO. Pro některé dotazované to bylo dokonce stěžejní podmínkou pro případné výběrové řízení na novou pracovní pozici. V neposlední řadě byl také uveden požadavek a preference spíše na technicky a analyticky zaměřené vzdělání nežli na oblast neziskového sektoru. Výše uvedené požadavky však nelze brát jako všeobecně platné, jsou jen výsledkem, který se váže ke konkrétnímu vzorku lidí.

Ideální obor

Z historického hlediska se dříve manažeři vzdělávali na základě sbírání konkrétních zkušeností pro danou profesi, která byla případně doplněna potřebnou praxí. Nebylo zde ale zaměření či specializace na NNO (O'Neill and Young in Jakubková, 2015, s. 1).

Dle Leduce a McAdama je ideálním oborem ten, který tvoří kombinaci z pohledu *oborového zaměření* (tj. management sportu, zdraví a vzdělávání), *obecného zaměření* (tj. např. oblast ekonomiky, účetnictví, marketingu atd.) a *aplikovaného nebo specifického vzdělávání zaměřeného na NNO* (jedná se např. o řízení dobrovolníků, fundraising, právo pro NNO apod.) (O'Neill and Young in Jakubková, 2015, s. 30–31). Opět se však vracíme k otázce, která již zazněla – nevyučuje se management všude stejně? Ještě donedávna nebylo třeba se vzdělávat v takto specifickém odvětví, jako je neziskový sektor, a přesto to fungovalo, jak uvedl Young s O'Neillem (1988). Jak již několikrát zaznělo od mnoha

autorů – veřejný i ziskový sektor mají své vzdělávací programy, tak proč by je nemohl mít i neziskový sektor? Jde o specifické zaměření, a tudíž si zaslouží i své místo na poli vzdělávání.

2.2 Etapy vývoje neziskového sektoru v rámci mezinárodního srovnání

V 90. letech 20. století došlo k obrovskému růstu počtu organizací občanského sektoru v mnoha zemích (zejména v USA), což mělo vliv i na zvýšený počet nabízených vzdělávacích a školicích programů, které tak reagovaly na poptávku po specificky zaměřeném vzdělávání. Organizace v nestátním neziskovém sektoru se začaly více interně rozvíjet a řešit problematiku spojenou s jejím rozvojem v oblasti² technické, institucionální a manažerské, což přispělo i k aktivnímu vyhledávání externích vzdělávacích institucí, díky nimž by došlo k prohloubení znalostí a dovedností členů NNO. Tyto organizace se začaly stávat více profesionálními a manažersky vedenými.

V reakci na tyto změny a poptávku vznikaly vzdělávací programy, které byly určeny zejména pro vedoucí pracovníky a manažery nestátních neziskových organizací, kteří se pomocí daných programů připravovali na kariéru v těchto organizacích, příp. u stávajících pracovníků či manažerů docházelo k rozšíření jejich dosavadních znalostí.

Organizace se začaly učit na základě účasti ve výzkumech, na seminářích, využívaly poradenské služby v oblasti organizačního rozvoje, vzájemného a individuálního mentoringu, vytvářely různé sítě a příležitosti k vlastnímu vzdělávání (Mirabella, 2007, s. 111). Na tento stav reagovaly jak organizace z nestátního neziskového sektoru prostřednictvím nabídek různých školení, seminářů a výzkumů, tak i vysoké školy, které rozšířily zejména oblast akademických programů zaměřených na vzdělávání o nestátním neziskovém sektoru, a to včetně manažerského vzdělávání. Občanská společnost se tak může vzdělávat jak profesně, tak i odborně či veřejně, a to v rámci nabídky vysokých škol založených na kreditech nebo bez nich. Pro USA je navíc typické i to, že vysokoškolské vzdělávání je placené, kdežto Česká republika nabízí možnost vzdělávání na veřejných vysokých školách, které je na základě určitých podmínek poskytované zdarma.

² Dle Jamese D. Thompsona spadá do technické oblasti např. výroba, rozvoz, dohled. V institucionální oblasti jde např. o přizpůsobení se prostředí v rámci vstupů a výstupů. Manažerská oblast je tzv. „spojnicí“ mezi oběma oblastmi, kde technická oblast je spíše uzavřený systém (kde je to jasně dané) oproti institucionální oblasti, která je naopak systémem otevřeným (dá se s ním různě pracovat, je tvárný) (Mirabella et al., 2007, s. 131).

Svou roli zde hraje i vliv podniků (trhu) a státní správy (státu). Podnikatelská sféra nabízí zejména takové vzdělávací programy, po kterých je poptávka a které jsou pro uchazeče zajímavé. Státní správa naopak poskytuje takovou nabídku vzdělávání, která je státu potřebná a užitečná. Tento koncept se promítá zejména v České republice. Do postupné proměny nabídky vzdělávacích programů zasahuje také institucionální izomorfismus organizací, jež vede k menší rozmanitosti a uniformitě vzdělávacích programů (Mirabella et al., 2019, s. 64).

Zvyšující se povědomí o nestátních neziskových organizacích a nárůst počtu univerzitních programů inspirovalo i ke vzniku několika významných organizací, kde jednou z nich je např. Rada neziskových akademických center (Nonprofit Academic Centers Council – NACC, 1991), která se prezentuje jako mezinárodní členská asociace složená z akademických center či programů na akreditovaných vysokých školách zabývajících se nestátními neziskovými organizacemi, dobrovolnou činností a/nebo filantropií. NACC se věnuje propagaci a vytváření sítí center a akademickým programům, které poskytují výzkum a vzdělání v oblasti neziskového sektoru a filantropie (NACC, cit. on cit. 13. 7. 2023).

2.2.1 Spojené státy americké

Pozoruhodným vývojem a velkým rozmachem počtu NNO prošly zejména Spojené státy americké. Dělo se tak ve 20. století, kdy vláda přibližně v 60. letech pověřila neziskové organizace (vládní i nevládní), aby zajistily poskytování veřejných služeb. Týkalo se to zvláště oblastí sociálních služeb, vzdělávání, umění, zdravotní péče, školství a veřejné správy (Young, 1999, s. 14; O'Neill, 1998, s. 5). Od té doby se začal zvyšovat i počet nestátních neziskových organizací, které si čím dál víc upevňovaly svoji pozici vůči trhu a státu, a spolu s tím začaly vznikat i vzdělávací programy v uvedených oblastech. V posledních desetiletích 20. století rostl neziskový sektor mnohem rychleji než podnikatelský a vládní sektor, a to ve všech typech nestátních neziskových organizací. Problém však byl v tom, že nikdo v té době nevěděl, jak „správně“ je mají vést, což se odrazilo i ve zvýšené poptávce po vzdělávání v oblasti managementu neziskového sektoru. Jedním z těch, kdo tuto poptávku mohl uspokojit, byly vysoké školy. V „reakci na tento rychlý růst neziskového sektoru se tak začaly vytvářet manažerské programy pro tento „nový trh“ a to ve formě vzdělávacích a výzkumných programů, které by tímto způsobem zajistily budoucí rozvojové potřeby neziskových organizací“ (Young, 1999, s. 13). Z tržní oblasti si

obchodní vzdělávání však ponechalo své dominantní postavení, což byl odraz stejně tak dominantní role podnikání v USA a většině společností.

Kolem 80. let 20. století tak začaly vznikat první univerzitní všeobecné programy vzdělávání v oblasti managementu neziskových organizací (O'Neill and Fletcher, 1998, s. 1). V roce 1977 byl otevřen program pro „neziskové“ manažery, a to díky Kolumbijské univerzitě, která založila Institut pro neziskový management. Následovala ho University of Missouri v Kansas City roku 1981, Univerzita ze San Franciska roku 1983 a svým jedinečným programem přispěla i Univerzita George Washingtona roku 1984 (O'Neill and Fletcher, 1998, s. 5). Počet takto zaměřených programů se každoročně zvyšoval a začaly se dokonce zapisovat až stovky studentů.

Proč bychom ale měli vzdělávat v oblasti managementu neziskových organizací? O'Neill to definoval jednoduše – organizování či vedení je o „zajišťování věcí prostřednictvím jiných lidí“. Jedná se např. o organizování srazu, vedení obchodu atd., což také funguje bez formálního manažerského vzdělání. „Avšak několik takovýchto typů činností, kde je zahrnuto mnoho lidí, programů, zdrojů, a to vše v rámci delšího časového úseku, vedlo k vytvoření formálního manažerského vzdělávání“. Obvykle toto vzdělávání bylo zaměřeno na velké obchodní a vládní organizace (O'Neill and Fletcher, 1998, s. 2). Vystavalo však několik otázek, zda je vůbec potřeba vzdělávat manažery neziskových organizací. Není management v podstatě všude stejný? V tomto ohledu oponoval Lester M. Salomon tím, že „vzájemná závislost neziskové a vládní činnosti vyžaduje nový typ *hraničních manažerských* dovedností a přípravy“ (tamtéž). Existují totiž významné rozdíly mezi organizační realitou NNO oproti státním či ziskovým subjektům, stejně tak jsou rozdíly i ve znalostech, dovednostech, postojích a hodnotách potřebných pro řízení NNO.

Jedním z rozdílů je, že se NNO liší od obchodních organizací svým účelem – hlavním účelem, resp. hlavní činností, a pro NNO není tímto účelem dosahování zisku. Avšak poskytování služeb či produktů může NNO provozovat jako vedlejší činnost.

Další specifický rozdíl NNO, kterým se odlišují od ziskových subjektů, jsou životní či kulturní hodnoty. NNO jde např. o zdraví, životní prostředí, spravedlnost, svobodu atd., což se vzájemně propojuje i s jejich posláním. Oproti tomu hodnota v ziskové organizaci (obchodní společnosti) může být vnímána jako prestiž společnosti, inovativní nebo eticky odpovědná společnost či ukázka dobrých vztahů s akcionáři, což představuje sociální hodnotu společnosti.

V rámci získávání zdrojů to mají NNO mnohem složitější nežli subjekty ve státní správě nebo podniky. NNO získávají peníze z několika typů zdrojů: z vládních grantů či

grantů od nadací a jiných korporací, darů od jednotlivců, z prodeje svých produktů a z poskytování služeb, úroků z nadačních fondů atd. Státní správa oproti tomu získává zdroje převážně z daní. V podnikání zase jsou peníze obvykle získávány přímo z prodeje zboží a služeb. Jak vidíme, získávání zdrojů u NNO vyžaduje mnohem složitější manažerské úkoly a strategie. Toto prostředí je více rozmanité a klade na manažery mnohem větší nároky, což si vyžaduje širší oblast znalostí a dovedností (O'Neill, 1998, s. 3).

Typickým odvětvím pro neziskový sektor je zdravotnictví, školství, sociální práce, umění a kultura atd., což vyžaduje více vzdělané pracovníky, resp. profesionály v určité oblasti, nežli je tomu u pracovníků v ziskových organizacích (Odendahl and O'Neill in O'Neill and Fletcher, 1998, s. 3).

V rámci propojení neziskového sektoru a vzdělávání o něm je důležité si uvědomit, že existují i jiné faktory, které mohou ovlivnit relativní nezáměr obchodních škol o vzdělávání manažerů neziskových organizací, čímž může být např. akademická tradice, politika či motivační systém školy. Vysoké školy, zejména obchodního zaměření, nevolí tuto oblast vzdělávání z důvodu, že není v souladu s kulturou ziskovosti, a tudíž není ani jejím prioritním zájmem se věnovat manažerskému vzdělávání NNO (O'Neill, 1998, s. 4). Toto jsou obecné faktory, které O'Neill popsal v souvislosti s USA, ale dle mého názoru je lze aplikovat i v České republice.

2.2.2 Ostatní státy

V rámci rozvoje neziskového sektoru v USA docházelo na přelomu 70. a 80. let 20. století k vytváření manažerských vzdělávacích programů paralelně i v jiných zemích – např. v Kanadě (York University, Toronto, 1983), kde se v rámci programu MBA zaměřili na management dobrovolnického sektoru, Anglii (Bunelova univerzita, 1984), v Austrálii zahájili magisterský program v komunitním managementu (University of Technology, Sydney, 1991) či ve Švédsku, Itálii, Novém Zélandu, Švýcarsku a Argentině (O'Neill and Young, 1988, s. 6).

Většina těchto programů byla zahájena v magisterském stupni studia. Ale byly zde i snahy o vyšší stupeň vzdělávání, tj. doktorské studium. Tuto snahu iniciovala Coloradská univerzita v Denveru na počátku 80. let 20. století, stejně tak i Union Institute for Experimenting Colleges and Universities v roce 1985 s programem „Program in Philanthropy and Leadership“ (program byl již ukončen). Vedle takto stavěných programů začalo mnoho univerzit nabízet i jednotlivé kurzy zaměřené na řízení neziskových

organizací, které byly obvykle označeny jako volitelné kurzy v rámci rozšíření hlavních programů. V roce 1997 provedla Univerzita v San Franciscu průzkum, kde identifikovali až 433 kurzů na více než 100 univerzitách (tamtéž).

Dle informace uvedené ve výzkumné zprávě dr. T. Pospíšilové, která vycházela z výzkumu provedené R. M. Mirabellou, G. Gemellim, M. M. Malcolmem a G. Bergerem v roce 2007, bylo zjištěno, že v rámci mezinárodního úsilí o globální mapování výuky o NNO na vysokých školách byl tým výzkumníků schopen identifikovat 189 dalších univerzit ve světě. Evropské země představují téměř 40 % všech institucí, z nichž téměř 40 % se nachází ve Velké Británii. Výzkumníci upozorňovali na rozdíly mezi vládním neziskovým sektorem v Evropě a USA. Evropský sektor nemá tak pevný základ a historický rámec jako ten americký. Nicméně, jak v USA, tak v Evropě se pozoruje vzrůstající zájem různých disciplín o téma NNO. Zejména pak v Evropě dominuje manažerské pojetí NNO, což má dopad na rychlou profesionalizaci zaměstnanců neziskového sektoru a nadací (Pospíšilová, 2008, s. 42).

2.2.3 Česká republika

Rok 1989 bylo období politických změn, které vedly k pádu komunistického režimu a proměně politického zřízení. Docházelo k uvolňování informační blokády mezi Východem a Západem a občanům bylo umožněno srovnávat životní úroveň v obou blocích, což vedlo k jejich nespokojenosti. Vznikaly nové občanské iniciativy a hnutí, zákony, kde se některé z nich novelizovaly a došlo i k ekonomické reformě (Poslanecká sněmovna ČR, 2024). Veškerá iniciace tehdy vzešla od studentů vysokých škol. Byla zde kritika politického vedení, kterou vyjadřovali jak studenti, tak i vedení škol. Na základě a za pomoci těchto změn došlo v České republice (tehdejším Československu) k velkému růstu NNO, dělo se tak až po roce 1989, kdy padl komunistický režim, a tím se otevřela snaha o vybudování demokracie západního typu. Skončil tak monopol vládnutí jedné politické strany nad ostatními orgány a otevřela se cesta pro rozvoj veřejných a sociálních služeb poskytované NNO.

Během tohoto období docházelo k privatizaci hospodářství a restituci majetku, decentralizaci systému veřejné správy a začaly se podnikat kroky k omezení státu. Občané začali mít potřebu řešit své problémy jinak a lépe, než jim mohl zajistit stát, což mělo vliv i na obnovu občanské společnosti. Stejně tak tomu bylo i u dalších postkomunistických zemí, kde docházelo k rozvoji nestátních neziskových organizací za pomoci soukromých dárců

z Evropské unie, Spojených států a dalších zahraničních zemí (Pospíšilová, 2012, s. 326). Rozvoj těchto občanských organizací byl vnímán jako přechod z monopolního vládnutí ke svobodné demokracii, což probudilo i akademický zájem univerzit nejen v České republice, ale i v zahraničí. Jejich tématem se tak stal rozvoj silné a stabilní občanské společnosti.

Na počátku 90. let minulého století tak začalo vznikat tisíce NNO. Předcházelo tomu stav, kdy komunismus zničil dědictví občanské angažovanosti a politické reprezentace. Jako nezbytné pak bylo vytvoření politického a společenského prostoru, kde občané mohli vyjádřit své zájmy, názory a zpochybnit výkon státní moci, což bylo i kritickým měřítkem transformace občanské společnosti. V tomto ohledu byl kladen důraz zejména na nevládní organizace, které měly prostřednictvím partnerství a spolupráce napravit zničené přirozené vazby a morální kodexy, jež způsobil pozdní kapitalismus, a dopomoci tak ke změně a do určité míry i přeformulování občanské společnosti. Postupně se začala zvětšovat poptávka po profesionalizaci NNO a následně tak začaly vznikat i profesionální organizace západního stylu (Fagan, 2005, s. 533). Zůstala zde však i návaznost na staré tradice státu i organizace jak takové.

Jak fungovat v rámci politické demokracie a čelit ideologickým problémům se musely nové organizace teprve naučit. Ano, věděly, jak vyplnit žádost o grant či řídit projekty, ale nevěděly, jak mobilizovat podporu občanské společnosti a navázat s ní spojitost v rámci „nového“ politického a sociálního kontextu. Ono spojení bylo důležité z důvodu, že se organizace občanské společnosti chtěly vymanit ze závislosti na zahraniční dárcovské pomoci. Bylo potřeba, aby si uvědomily, že pokud se chtějí udržet v rámci dlouhodobého horizontu, bude nutné následovat západní vzor, tj. „spojení professionalismismu a blízkosti elit s prosazením sociálních kořenů“ (Fagan, 2005, s. 532).

U některých NNO tak vzešla obava, zda v příštích letech budou NNO stát na hraně zániku, a to kvůli chybějícím kvalitně vzdělaným manažerům (profesionálům), nebo naopak – dojde k podpoře jejich rozvoje a vzdělávání manažerů NNO (dále jen NME) si díky tomu vybuduje své silné místo nejen na akademické půdě (Fagan, 2005, s. 538; Pospíšilová, 2012, s. 333).

V letech 1990–1992 vznikaly první právní úpravy občanského sektoru, založil se Nadační investiční fond a vznikla i Rada pro nadace (od roku 1998 nazývaná jako Rada pro nestátní neziskové organizace – RNNO), což byl poradní orgán vlády, který odpovídal na otázky týkající se nestátních neziskových organizací, a liberální politika státu otevřela dveře

a vytvořila podmínky pro rozvoj neziskového sektoru (zejména pro poskytování služeb NNO). V tomto období začali do země vstupovat i zahraniční dárci, kteří podpořili jak rozvoj neziskového sektoru, tak i rozvoj „nové“ demokracie.

V letech 1993–1996 byl vztah mezi nestátními neziskovými organizacemi, resp. neziskovým sektorem a státem spíše nedůvěřivý. Ovlivnily ho postoje politiků – Václava Havla a Václava Klause (Vajdová, 2004, s. 10). Oba měli odlišné představy o občanském sektoru, tzv. o podstatě občanské společnosti, kde Václav Havel měl kladný přístup k nestátním neziskovým organizacím a kladl důraz na občanskou společnost jako základnu demokracie, kdežto Václav Klaus zaujímal spíše opačný postoj. Vůči občanskému sektoru byl skeptický a jeho potencionální pozitivní roli neuznával. Vnímal ho jako něco, co ohrožuje svobodu a zasahuje do veřejné sféry skrze politiku (Pospíšilová et al., 2019, s. 50). V té době se „přestala scházet i RNNO a vláda odložila rozpracovanou legislativu ve vztahu k občanskému sektoru“ a váhala i nad novým zákonem o nadacích a přerozdělování prostředků z Nadačního investičního fondu – „NIF“ (Pospíšilová et al., 2019, 52; Vajdová, 2024, s. 10). I přes toto nepříznivé období byla státní podpora neziskového sektoru relativně stabilní.

Následovaly roky 1997–2001, které byly pro občanský sektor, oproti přechozím letům, příznivější. Vznikl nový zákon o nadacích a připravovaly se další zákony, které upřesňovaly pravidla pro dotace získaných z ministerstev České republiky. Došlo i k rozdělení prvních finančních prostředků z NIF, což podnítilo NNO k dalším aktivitám. Svoji činnost opět obnovila i RNNO.

Roky 2002–2004 byly lety dvou velkých změn:

- 1) došlo k reformě veřejné správy (vznik krajů), která měla vliv na situaci NNO v regionech,
- 2) Evropská unie otevřela cestu NNO ve formě navazování partnerství a využívání fondů EU (Vajdová, 2004, s. 11), což ovlivnilo i NNO, a to buď v pozitivním smyslu – NNO posílily svůj význam a vliv, či negativním – oslabení, příp. zánik NNO. Pro Českou republiku to bylo období, kdy se připravovala, resp. přejímala evropskou legislativu a zaměřovala se na priority, jež měla EU stanovené v rámci přístupového procesu. Jednou z priorit byla i občanská společnost, které se pomocí EU dostávalo více podpory a uznání.

Vznikaly i další poradní orgány, ve kterých měl občanský sektor také svou roli. Jednalo se např. o problematiku národnostních menšin, lidských práv, rovnost mužů a žen atd. Dialog mezi státem, zaměstnanci a zaměstnavateli zajišťovaly tripartitní instituce, a to pomocí různých sdružení (např. odborové svazy zastupující práva zaměstnanců a zaměstnavatelské či podnikatelské svazy zastupující práva zaměstnavatelů) (Pospíšilová, 2019, s. 54). I přesto byla Česká republika stále vnímána jako ta „postkomunistická“, „residuální“ nebo „státně centralistická“ (Vandor et al. in Pospíšilová et al., 2019, s. 46). Po vstupu do Evropské unie v roce 2004 se však postoj ostatních zemí ve vnímání České republiky jako „postkomunistické země“ nepatrně změnil.

NNO se začaly tehdy zapojovat i do sítí veřejné politiky, což jim následně zajistilo právní a společenské uznání. Z právního hlediska byly NNO registrovány dle specifických právních forem (např. nadační fondy, o. p. s. atd.), což jim umožňovalo vykonávat činnost, uzavírat smlouvy a získávat finanční prostředky pro organizaci. V rámci společnosti začaly být NNO více uznávány a brány jako důležitý prvek občanské společnosti. Jejich činnost byla spojena s dobrovolnickou prací, sociálními službami, kulturou, vzděláním, ochranou životního prostředí aj. Pomocí těchto kroků si NNO budovaly jak důvěru ve společnosti, tak se zároveň staly i více odpovědnými za svoji činnost a vůči vnitřnímu i vnějšímu prostředí. Tím, že transparentně informovaly občanskou společnost o své činnosti, cílech i hospodaření, se pro ně stávaly důvěryhodnou organizací. Legitimita byla v tomto ohledu jedním z požadavků a zároveň i nástroj pro získání grantů z EU. **Veškeré tyto kroky tak „posílily postavení občanských organizací při vyjednávání s institucemi veřejné správy“** (Frič et al., 2016, s. 143). NNO se angažovaly v lobbování a prosazování svých zájmů u vlády, ministerstev a dalších veřejných institucí. V rámci spolupráce s veřejnými institucemi se NNO podílely na projektech z různých oblastí – např. sociální péče, vzdělávání a kultura či životní prostředí aj., a mohly tak řešit společně vzniklé problémy a dosahovat pozitivních změn.

Otevřená cesta byla i v zakládání občanských sdružení či odborových organizací, občané se mohli svobodně sdružovat a vyjadřovat své názory. NNO se směly účastnit diskusí, konferencí, seminářů aj., kde mohly sdílet své znalosti a zkušenosti, mohly též žádat o informace nebo podávat stížnosti veřejným orgánům či státu atd. NNO měly také možnost sledovat a hodnotit činnost veřejných institucí, zda plní své povinnosti a cíle. Pokud tomu tak nebylo a našly nějaké nedostatky, NNO mohly upozornit na problém a navrhnout možná řešení.

Pořád tu byl ale nepatrný vliv 40letého totalitního režimu, což se podstatným způsobem promítalo do fungování a rozvoje občanské společnosti i po roce 1989. Dokonce to ovlivnilo oblast poskytování služeb, kde si stát ponechal většinu servisních organizací (zejména příspěvkových organizací) ve svém vlastnictví (Frič in Pospíšilová et al., 2019, s. 30) a dokázal tak konkurovat občanské společnosti. V roce 2002 byl však přijat nový zákon o sociálních službách, což otevřelo dveře servisním organizacím. Bylo ale nutné provést změny v principech a zapojit se do poskytování služeb tam, kde měly privilegované místo příspěvkové či rozpočtové organizace, jež vlastnil stát (Vajdová in Pospíšilová, 2019, s. 34).

2.2.3.1 Změny v občanském sektoru z pohledu NME

Vysoký nárůst, jenž byl zaznamenán, byl zejména v počtu organizací občanské společnosti (ČSÚ, 2024) – viz tabulka č. 1, ostatní ukazatele (např. „podíl občanů, kteří jsou členy organizací nebo dobrovolníky) zůstaly stabilní, nebo měly sestupný trend“ (Pospíšilová et al., 2019, s. 39).

Rostoucí počet NNO se odrážel i ve zvýšené potřebě profesionálního řízení a efektivního vedení. Manažeři a vedoucí pracovníci tak potřebovali znalosti a dovednosti v oblasti strategie, financí, lidských zdrojů či komunikace. NNO se stále více stávaly komplexnějšími, což se projevilo např. v řízení projektů, fundraisingu, marketingu či spolupráci s veřejnou správou. K tomu, aby se NNO udržely, bylo potřeba zajistit jejich finanční stránku – tím je myšleno finanční řízení, které je pro organizaci klíčové. Manažeři musí porozumět finanční stránce organizace, kde se mj. objevuje rozpočtování, grantové financování, fundraising a v neposlední řadě musí vykazovat transparentní hospodaření, což se pojí s legislativou a regulacemi, jimiž se NNO musí řídit a dodržovat je. Takto specifické znalosti jsou doprovázeny i novějšími trendy, což jsou např. informační technologie. Tato oblast se neustále vyvíjí a zavádění inovací, které nemalou částí ovlivňují i NNO, si vyžaduje neustálé vzdělávání v dané problematice. Manažeři by měli být schopni nejen strategicky plánovat, ale být připraveni i na možná rizika spojená s NNO. Výše uvedené faktory tak mohou vést k poptávce po NME, které jim pomáhá získat potřebné znalosti a dovednosti pro úspěšné řízení organizací.

Tabulka č. 1: Časové řady počtu neziskových organizací zahrnutých do satelitního účtu

Rok	2012	2013	2014	2015	2016
Celkem	118 375	127 347	129 061	132 953	137 594
Rok	2017	2018	2019	2020	2021
Celkem	140 826	142 664	150 162	147 257	150 236

Zdroj: ČSÚ, Časové řady Satelitních účtů neziskových organizací³

Z výše uvedené tabulky lze vyčíst, že se rok od roku počet všech forem neziskových institucí zvyšoval. V roce 2011 činil počet 118 375, roku 2021 se navýšil téměř o 27 % na 150 236 neziskových institucí. S nárůstem počtu neziskových institucí rostl i zvýšený zájem o manažerské vzdělávání, jež poskytují vzdělávací instituce, mezi které mj. patří i vysoké školy. Vzdělávání v těchto institucích, resp. vysokých školách, je pak zakončeno získáním titulu, jenž deklaruje znalosti expertního vědění v dané problematice.

Pokud se podíváme na české organizace občanské společnosti z pohledu financování, tak největším zdrojem příjmů můžeme označit jejich vlastní činnost, která tvoří téměř polovinu. Jako další nejvyšší zdroj jsou pak veřejné zdroje a následně i filantropie, kde hovoříme o dobrovolné činnosti, darech či dotacích z EU. A právě ony veřejné zdroje jsou v řadě jiných zemí naopak největším zdrojem příjmů neziskových organizací (např. v Belgii – 66 %, Německu – 43 %, Rakousku – 41 %, Velké Británii – 36 %) (Salamon, Sokolowski a kol. in Pospíšilová et al., 2019, s. 57) oproti České republice. V rámci podporovaných oblastí bychom pak nejčastěji viděli sociální služby, sport a tělovýchovu a v neposlední řadě i kulturu.

Nelze však opomíjet i zahraniční zdroje. Klíčovým mezníkem byl vstup České republiky do Evropské unie. Ostatní země tak mohly vidět Českou republiku jako někoho, kdo je schopen řešit lidská práva, zajímá se o demokracii a v podstatě je její občanská společnost rozvinutá a stabilizovaná. Oproti tomu však někteří zahraniční dárci avizovali odchod z České republiky, pokud vstoupí do EU. Toto se velmi řešilo, avšak členství v EU přinášelo možnosti čerpání finančních prostředků z Evropských strukturálních fondů, na kterých se organizace občanské společnosti mohly podílet (Pospíšilová et al., 2019, s. 61).

³ Do celkového počtu neziskových organizací spadají tyto subjekty: nadace, nadační fond, obecně prospěšná společnost, vysoká škola (veřejná), školská právnická osoba, sdružení (svaz, spolek, klub, společnost aj. včetně odborových organizací), politická strana/hnutí, církevní organizace (včetně církevních právnických osob), organizační složky sdružení, stavovská organizace – profesní komora, komora (kromě profesních komor), zájmové sdružení právnických osob, honební společenstvo.

Vstup České republiky do Evropské unie, a nejen to, mělo vliv i na důvěru občanské společnosti v neziskové organizace. V letech 2003–2014 byl stav relativně stabilní. A to i přesto, že část české společnosti byla stále ještě ovlivněna pozůstatky komunistického režimu nebo neměla dostatečné znalosti týkající se organizací občanské společnosti.

V roce 2014 pak vstoupil v platnost i nový občanský zákoník (NOZ), v němž došlo k úpravě některých právních subjektů soukromého práva (korporace, ústav, o. p. s.).

2.2.3.2 Zájem o studium

Různorodost studijních programů na vysokých školách, které zahrnují ekonomické, umělecké a další disciplíny, není jediným faktorem. Je také důležité zkoumat zájem uchazečů o tyto programy. Právě proto se tato kapitola zaměřuje na zájem studentů o studium na vysokých školách.

Zájem o studium na vysokých školách měl do roku 2010 vzestupnou tendenci. Avšak mezi lety 2010–2020 docházelo k jistému poklesu. I přesto, že se počet studentů v roce 2020⁴ meziročně zvýšil o 11 tisíc, oproti roku 2010 jejich počet činil o 100 tisíc méně. Tento úbytek zaznamenaly i všechny programy. Největší zájem přetrval u programů zdravotní a sociální péče (vzrůst o 7 % oproti roku 2010), kdežto největší úbytek zaznamenaly programy technické, výroba a stavebnictví (úbytek o 37 %) (ČSÚ, 2021, ČSÚ, 2022). Hlavním důvodem byla demografická křivka, v uvedených letech byly slabší populační ročníky (ČSÚ, 2024a).

Dle mého mínění může být jedním z možných odůvodnění, proč se snížil zájem o studium v technických programech, rozvoj informační technologie. Jde o oblast neprobádanou, a hlavně neustále se měnící a inovativní.

Nelze se však spolehnout jen na občanskou společnost jako takovou, jenž by v obecném měřítku zadala podmínky pro vznik samostatných vzdělávacích programů zaměřených na nestátní neziskový sektor. Svou roli při vytváření těchto programů měly i snahy univerzit a jejich zaměstnanců. S nabídkou studijních programů přišla v roce 2000 i Univerzita Karlova (ve spolupráci s Institutem základů vzdělanosti UK). Jednalo se o tříletý bakalářský studijní program „Základy humanitní vzdělanosti“ a tříletý navazující magisterský program „Obecná antropologie“. V následujícím akademickém roce 2001/2002 byla nabídka rozšířena o kombinovanou formu studia v programu „Základy humanitní

⁴ V roce 2020 činil počet studentů na vysokých školách 303,4 tis. (Cieslar, 2021).

vzdělanosti“ a dvouleté navazující magisterské obory „Občanský sektor“ v prezenční a kombinované formě a „Sociální a kulturní ekologii“ v prezenční formě studia (Univerzita Karlova, 2002). V pozadí nezůstaly ani další univerzity, které rozšířily svou nabídku programů – např. Masarykova univerzita (program Veřejná ekonomika se specializací na Ekonomiku a řízení nestátních neziskových organizací v bakalářském stupni), Ostravská univerzita (program Management v neziskovém sektoru též v bakalářském stupni) (Pospíšilová, 2008, s. 26).

2.3 Výzkumy vážící se k manažerskému vzdělávání

V rámci neziskového sektoru bylo jistě zpracováno nespočet výzkumů a studií. Může se jednat např. o dobrovolnickou činnost, spolupráci mezi veřejnou správou a nestátními neziskovými organizacemi či implementaci strategií pro zlepšení společenského klimatu (Vláda ČR, 2021, s. 2). Avšak oblast zabývající se vzděláváním manažerů o NNO v České republice tolik probádána ještě nebyla.

2.3.1 Průzkum ve světě

Dle průzkumu od R. M. Mirabelly se změnila nabídka studijních programů týkající se manažerského vzdělávání NNO a filantropie, kde se počet více než zdvojnásobil. Mezi lety 1996 až 2016 tak došlo k jejich ohromnému růstu, což korelovalo i s přípravou odborníků na vedení NNO. Z výzkumu provedeného Univerzitou Seton Hall, která se zabývá problematikou neziskového sektoru, byly NNO více preferovány v rámci poskytování služeb (komunitních, zdravotních, sociálních, zaměstnanosti) oproti veřejným organizacím.

V roce 1986 čítala nabídka 284 programů zaměřených na NME – po více jak 30 letech, tj. v roce 2016, se nabídka vyšplhala na 651. Zajímavé však bylo, že počet institucí nabízejících kurzy NME sice také rostl, ale pomaleji (tzn. ze 179 institucí v roce 1996 na 339 v roce 2016). Změny spočívaly zejména v nabídce distančního vzdělávání, které odráželo novodobý trend ve vzdělávání (Mirabella et al., 2019, s. 65). Nezaostávaly však ani instituce, jež nabízely vzdělávání v této oblasti, ale jejich počet se tak rapidně nezvyšoval, jako tomu bylo u programů nabízených univerzitami.

Koncentrace programů v roce 2016, jež by splňovaly podmínky 3 a více kurzů orientované na nestátní neziskový sektor a filantropii, se na univerzitách objevovala ve více jak 85 % oproti roku 1996, kdy činila 65 %. Tento nárůst měl vliv i na obsah kurikula na

univerzitách v USA, což se projevilo v rozmanitosti s množstvím nabízených kurzů ve vzdělávacích programech, příp. stojících mimo něj.

Kurzy, které byly nejvíce žádané, se objevovaly zejména u vysokých škol humanitně a vědecky zaměřených nebo u kurzů pro veřejnou politiku a správu, a to i přesto, že počet univerzit nabízejících 3 a více takto zaměřených kurzů byl menší (Mirabella et al., 2019, s. 67). Proměna byla zaznamenána i na školách zaměřených na obchod, veřejnou správu či sociální práci. Z tohoto výčtu zůstala nabídka kurzů relativně stabilní jen v oblasti sociální práce, kdežto počet škol orientovaných na obchodní činnost a veřejnou správu poklesl.

Co se týče regionálního umístění fakult, i zde došlo k určité proměně. Dle údajů zaznamenaných R. M. Mirabellou se univerzity, explicitně zaměřené na nestátní neziskový sektor a filantropii, nacházely v roce 1996 hlavně na středozápadě USA (téměř 40 %), zatímco v roce 2016 tomu bylo něco málo přes 25 %. Na severovýchodě naopak došlo ke zvýšení počtu univerzit z 27 % na 35 %, stejně tak i na jihu, kde R. M. Mirabella uvádí zvýšený počet z 16 % na 20 %. Západ v tomto ohledu zůstal relativně stabilní (Mirabella et al., 2019, s. 68).

Dle Michaela O'Neilla můžeme sledovat 3 vývojové kontexty v rámci programu NME: „odborné vzdělávání, manažerské vzdělávání a růst amerického neziskového sektoru po 2. světové válce“ (O'Neill in Mirabella et al., 2019, s. 69). Zejména podnikový management dal podnět k rozvoji manažerského vzdělávání, který v téměř stejném tempu následovala i veřejná správa. Vliv na kurikulum mělo i institucionální umístění vzdělávacích programů, kde např. obchodní vysoké školy nabízely více ekonomicky zaměřené programy (např. sociální podnikání), kdežto humanitně zaměřené školy zase rozvíjely studenta např. ve fundraisingu či v neziskovém sektoru.

2.3.2 Seznámení s výzkumem manažerského vzdělávání z roku 2007/2008 v České republice

Jedním z výzkumů, který se danou problematikou zabýval, byl v roce 2007 výzkum zaměřený na vzdělávání manažerů NNO na vysokých školách (Nonprofit management education — NME). Jeho cílem bylo zjistit, zda a jak je vyučován management NNO na českých vysokých školách a navrhnout další možné kroky, které by posílily zmiňovaný obor (Pospíšilová, 2008, s. 6).

Tento systematický výzkum byl iniciován Nadací rozvoje občanské společnosti a financovaný soukromým dárcem. Účelem zprávy, která shrnovala získané poznatky, bylo podnítit a rozšířit debaty o kulturních odlišnostech manažerského vzdělávání nestátních neziskových organizací v rámci mezikulturního vědění o občanském sektoru (Pospíšilová, 2012, s. 326). Dalším faktorem, jenž mohl podnítit vznik této výzkumné zprávy, byl fakt, že z výzkumného projektu (akční výzkum Index občanské společnosti, 2004) vzešlo doporučení o „posílení profesionality a profesionálních dovedností organizací občanské společnosti v České republice“ (Vajdová in Pospíšilová, 2012, s. 326).

A právě tento výzkum z roku 2007/2008 mi posloužil jako podklad pro komparaci mé diplomové práce s rokem 2022/2023. Jaké postupy výzkumníci zvolili, co bylo jejich výzkumným vzorkem, s čím se potýkali a jak se rozhodli atp., je více popsáno v metodologii mé diplomové práce.

2.3.2.1 Výstupy z výzkumu

V rámci výzkumu se identifikovalo více jak 100 kurzů souvisejících s občanským sektorem a 4 programy zaměřené na NME. Dle analýzy z nashromážděných dat vzešlo, že manažeři ve vedoucích pozicích žádali vzdělávání zabývající se manažerskými dovednostmi, jež by jim usnadnily kroky k přežití organizace. Většina těchto programů se však zabývala jen způsoby, jak občanská společnost přistupuje k NME. Zajímavým výstupem bylo, že manažerské programy vznikaly za účelem posílení a legitimizace občanské společnosti, kdežto poptávka manažerů/leaderů byla spíše zaměřena na technické manažerské vzdělávání, což bylo zdůvodněno vzestupem průmyslově zaměřených programů, které se nezabývají tematikou občanského sektoru.

2.3.2.2 Veřejné a soukromé vysoké školy

Jedním z výstupů, který vzešel z provedeného výzkumu, je umístění výskytu programů zabývajících se NME. V tomto ohledu dokázaly veřejné vysoké školy poskytnout mnohem větší nabídku manažerského vzdělávání oproti školám soukromým. Důvodem tak mohlo být veřejné financování těchto škol. Soukromé školy jsou v tomto ohledu mnohem více závislé na studentských poplatcích, a tudíž se soustředí na takové programy, jež vedou k ziskovému zaměstnání. Převážně se jedná o ekonomicky zaměřené programy, příp. jde o jeho úzkou oborovou výseč.

V akademickém roce 2007/2008 bylo v České republice prozkoumáno 52 univerzit a vysokých škol, z toho 23 veřejných a 29 soukromých. Navíc byla i jedna státní škola – Policejní akademie České republiky. V tabulce č. 2 pak vidíme poměry, které z daného výzkumu vyplynuly. V 18 různě zaměřených vysokých školách se vyskytoval alespoň 1 kurz věnovaný neziskovému sektoru, kde 15 z nich bylo vysokou školou veřejnou a 3 vysokou školou soukromou. Ve státní vysoké škole se kurzy zaměřené na NNO nenašly. Údaje uvedené v procentech vypovídají o tom, jak velké bylo zastoupení vysokých škol obsahující kurzy o NNO – těch se celkem napočítalo 194 (Pospíšilová, 2012, s. 327).

Z výsledků vyplynulo, že studia o občanském sektoru jsou spíše fenoménem veřejných škol oproti školám soukromým v poměru 15:3. Uvedený počet kurzů zabývajících se nestátním neziskovým sektorem byl doplněn a tím pádem i navýšen za pomoci „přímé“ komunikace s vysokými školami a jejich představiteli, kteří tak poukázali na další kurzy mající souvislost s danou problematikou, a které tak nemusely být odhaleny při vyhledávání v internetových prohlížečích.

Tabulka č. 2: Dělení vysokých škol dle právní subjektivity

Veřejné vysoké školy	15 z 22	68 %
Soukromé vysoké školy	3 z 29	10 %
Státní vysoké školy	0 z 1	%

Zdroj: Výzkumná zpráva projektu Nadace občanské společnosti Vzdělávání manažerů NNO na vysokých školách (2007/2008).

Pokud bychom se chtěli zaměřit na počty fakult, které vyučují alespoň jeden kurz zabývajících se neziskovým sektorem, jednalo by se o 41 fakult. Přibližně u jedné třetiny z nich se jedná o ekonomicky nebo manažersky zaměřené fakulty, kde se vyučuje 60 % kurzů souvisejících s neziskovým sektorem. V pojetí těchto fakult však slovo „nezisková“ zahrnuje i veřejné neziskové organizace, což může mít vliv na vnímání tohoto sektoru. V tomto ohledu byly kurzy zaměřené více do oblasti účetnictví a financování neziskových organizací (Pospíšilová, 2012, s. 327).

2.3.2.3 Oborové zaměření na management NNO

Podle názvu kurzu a na základě stanovených podmínek od R. M. Mirabelly, které převzali i výzkumníci, vzešlo 6 programů, jež splňovaly kritéria pro oborové zaměření na management NNO. Jednalo se o tyto univerzity a školy:

- Masarykova univerzita v Brně (Ekonomicko-správní fakulta – program Veřejná ekonomika a správa, specializace Ekonomika a řízení NNO, Bc., kombinované studium),
- Ostravská univerzita v Ostravě (Filozofická fakulta – program Management v neziskovém sektoru, Bc., prezenční i kombinované studium),
- Univerzita Karlova v Praze (Fakulta humanitních studií – program Studia občanského sektoru, Mgr., prezenční i kombinované studium),
- Univerzita Karlova (Fakulta sociálních věd – program Marketingová komunikace a public relations, Bc., prezenční studium),
- Vysoká škola ekonomická v Praze (Fakulta podnikohospodářská – vedlejší specializace Ekonomika sportu, Mgr., prezenční studia),
- Univerzita Palackého v Olomouci (Cyrilometodějská teologická fakulta – program Charitativní a sociální práce, Bc., prezenční i kombinované studium).

V poměru 2:1 zde převládaly bakalářské programy oproti magisterským. Jak lze dále z textu vyčíst, jednalo se více o humanitně zaměřené fakulty (3), po kterých následovaly fakulty ekonomické (2) a jeden program z fakulty teologické. Jako forma studia zde bylo zastoupeno kombinované i prezenční studium, a to ve 3 programech (specializacích). Čistě v prezenční formě zde vidíme 2 programy a ve formě kombinované je zastoupen pouze 1 program. Umístění těchto 6 programů je z jedné poloviny v Praze a z druhé na Moravě (Brno, Olomouc, Ostrava). Jak napsali výzkumníci – Čechy v tomto smyslu „zaostávají“, což může být způsobeno dominantním postavením Prahy, která je jak z pracovního, tak i vzdělávacího hlediska velmi bohatá na nabídku studia, a tudíž se zde soustřeďují veškeré možnosti vzdělávání (Pospíšilová, 2008, s. 14).

2.3.2.4 Stupně vzdělávacích programů

Další oblast, na kterou se výzkum zaměřil, byl stupeň vysokoškolského vzdělání (bakalářské, magisterské/navazující magisterské a doktorské).

V tomto ohledu převažovaly v České republice programy bakalářské oproti magisterským programům. Byly zde zahrnuty jak programy věnované explicitně NME, tak i sektorově zaměřené. Poměr dle výzkumné zprávy činil 2:1 pro bakalářské programy. V České republice je bakalářský stupeň vnímán jako příprava pro praxi, kdežto u magisterských stupňů jde spíše o teoretickou nadstavbu.

Stejně tak bakalářské programy převyšovaly počet i v sektorově zaměřených oblastech vzdělávání, tzn. v oblasti sportu, kultury a sociální práce. V rámci porovnání s ostatními zeměmi je stav opačný. Například v USA či v Evropě převládají spíše magisterské programy oproti programům bakalářským. Otázkou tedy je, jak je magisterský stupeň vnímán občany České republiky. Jednou z možností by mohlo být, že ono vzdělávání v kombinované formě může být vnímáno jako prohloubení specializace zaměřené na NNO. Zejména pak v této formě lze kombinovat studium a zaměstnání zároveň, což by se mohlo promítnout i do věkového složení studentů, kteří se po letech rozhodli opět studovat nebo to vyžaduje jejich zaměstnání. Bohužel v programech, ať už explicitně, nebo sektorově zaměřených, nemá Česká republika žádný vzor ze zahraničí ani není nějak systematicky vyhledáván (Pospíšilová, 2008, s. 7).

2.3.2.5 Forma vzdělávání

V neposlední řadě byla zkoumána i forma studia. Pro výzkum byla vybraná forma prezenční a distanční (jde o více užívanou mezinárodní formu studia oproti formě „kombinovaného studia“, kde se jedná o kombinaci prezenčního a distančního studia), kde prezenční studium je pro české vysoké školy a univerzity nejvíce využívaná forma, než je forma kombinovaná či distanční. Pro daný výzkum byla vybrána forma distanční, aby nedošlo k záměně ve vnímání různých forem studia. Údaje o frekvenci těchto forem studií však nebyly obecně nikde zpracovány. Výzkum se tedy zaměřil na údaje o počtech přihlášených studentů na různé formy studia. V roce 2007 se do prezenčního studia přihlásilo 68 % (tj. 99 428 osob) a 32 % (tj. 54 728 osob) do studia kombinovaného, resp. distančního (Výroční zpráva, 2007, s. 6). V rámci provedeného výzkumu programů NME však vyšel opačný stav, kde v nabídce převažovalo distanční studium (4x) oproti studiu prezenčnímu (3x). Je tedy zřejmé, že programy zaměřené na NME spíše cílí na studenty v distanční formě studia než na ty prezenční. Distanční forma studia nabízí lepší možnost zkombinovat zaměstnání se studiem (Pospíšilová, 2012, s. 331).

2.3.2.6 Regionální umístění vysokých škol (fakult)

Dle regionálního umístění fakult byla v jasné převaze Praha, kde z celkového počtu 41 jich 18 bylo v hlavní městě. Podobně na tom bylo i umístění kurzů na fakultách, kde počet čítal 68 kurzů, tj. 44 % z celkového počtu, tj. 95 kurzů. Ostatní regiony nebyly zastoupeny v takovém množství, jako právě zmiňovaná Praha. Jedná se o centrální místo vzdělávání pro

celou republiku, tudíž se taková koncentrace vysokých škol a univerzit dala očekávat. Další regiony si vedly takto:

Tabulka 3: Regionální pohled na školy a kurzy neziskového sektoru

Regiony NUTS II	Počet škol	Počet fakult	Počet kurzů	Podíl z celkového počtu kurzů v %
Praha	6	18	68	44
Střední Čechy	/	/	/	/
Jihozápad: České Budějovice a Plzeň	2	5	13	8
Severozápad: Ústí nad Labem	1	2	8	5
Severovýchod: Hradec Králové a Pardubice	2	3	6	4
Jihovýchod: Brno	2	5	22	14
Střední Morava: Olomouc a Zlín	2	5	15	10
Moravskoslezsko: Ostrava a Opava	3	3	24	15

Zdroj: Výzkumná zpráva projektu Nadace občanské společnosti Vzdělávání manažerů NNO na vysokých školách (2007/2008).

Z tabulky lze vyčíst, že ani Morava toliko nezaostávala za hlavním městem. Na 13 fakultách najdeme necelých 40 % kurzů, zejména pak v Brně a Ostravě. Další významná střediska z hlediska NME můžeme nalézt na jihozápadě, tj. v Českých Budějovicích a Plzni (Pospíšilová, 2008, s. 13).

2.3.3 Sektorové vzdělávání

K manažerskému vzdělávání lze přistupovat z několika pohledů. Jedním z nich jsou tři specifické sektory, které jsou nejen významnými aktéry v občanském sektoru, ale též přispívají na trh práce i svou významnou nabídkou pracovních míst.

Jedná se o tyto oblasti:

- Management sportu
- Management kultury
- Management v oblasti sociální práce

Existence těchto tří sektorů byla v rámci výzkumu roku 2007/2008 opomíjena, a tím pádem se ani neuvažovalo o jejich přispění do oblasti vzdělávání manažerů nestátních neziskových organizací. Bylo to z důvodu, že takto zaměřené programy se jednoznačně neorientují na pojem „neziskový sektor“, natož pak na občanskou společnost, tudíž byl výklad těchto pojmů zařazen mimo hlavní orientaci daného výzkumu o NME. Tento typ vzdělávání se zaměřuje zejména na činnost – např. sport, kulturu či sociální službu, nikoliv však na typ organizace jako takový (Pospíšilová, 2012, s. 335). Opět se odkazujeme na nejasnou specifikaci pojmu „neziskový sektor“, jež stojí na hranici soukromé a veřejné sféry.

Takto oborově (NME i sektorově) zaměřené vzdělávání našli výzkumníci jak na centrálních univerzitách v Praze, tak i na univerzitách v dalších regionech. Šlo o rozšiřující oblast studia, což ukazoval zvyšující se počet nabízených programů. Ze získaných údajů tak vzešla otázka, zda jde o potencionální poptávku po tomto druhu studia, na niž reagují i univerzity? V rámci výzkumu se k tomuto vyjádřilo i několik odborníků, kteří odpověděli ve smyslu, že „neziskový sektor v České republice nabývá na významu a že bude stoupat i zájem studentů o tento program“ (tamtéž). Souvislost však mezi rostoucím neziskovým sektorem a zvyšujícím se zájmem studentů o vzdělávání není souvislá. Důvodem tak může být, že poptávka studentů je orientovaná spíše na průmyslové odvětví než na neziskový sektor, konkrétně na NME. Pokud i přesto budeme brát v úvahu to, že se zvyšuje poptávka po vzdělávání v neziskovém sektoru, tak se jedná spíše o sektorově zaměřené oblasti, tj. sociální oblast či kulturu nebo sport. Jde o největší zaměstnavatele v oblasti neziskového sektoru, proto zvyšující se počet nabízených vzdělávacích programů není náhodný.

2.3.3.1 Management sportu

K velkému rozvoji a rozšíření managementu sportu, jako studijního programu, došlo až v posledních 50 letech, a to díky komercializaci sportu a vzniku nového odvětví – sportovního průmyslu (Nová, 2017). Pro Spojené státy americké a Velkou Británii je toto odvětví již dávno standardem (podobná situace je v Austrálii a na Novém Zélandu). V České republice toto odvětví nabylo významnosti až o něco později.

Studijní programy zabývající se managementem sportu jsou v evropských zemích většinou nabízeny vysokými školami zaměřenými na podnikání nebo sportovní studie. Toto tvrzení může být však důsledkem toho, že se provedené výzkumy spíše orientovaly na obchod a podnikání nebo se zkoumaly oblasti společenské, kulturní a genderové (Nová, 2017).

V rámci výzkumu roku 2007/2008 v České republice nabízely studijní program Management sportu tyto fakulty:

Tabulka č. 4: Vysoké školy s možností studia „management sportu“

Univerzita, fakulta	Fakulta	Studijní program	Stupeň studijního programu
Univerzita Karlova, Praha, Fakulta tělesné výchovy a sportu	Fakulta tělesné výchovy a sportu	Management tělesné výchovy a sportu	Bc. Mgr.
Vysoká škola báňská – Technická univerzita v Ostravě	Ekonomická fakulta ve spolupráci s Katedrou tělesné výchovy a sportu	Sportovní management	Bc.
Univerzita Hradec Králové	Fakulta informatiky a managementu	Sportovní management	Bc.
Vysoká škola ekonomická v Praze	Podnikohospodářská fakulta	Podniková ekonomika a management, vedlejší specializace Ekonomika sportu	Mgr.
Masarykova univerzita v Brně	Fakulta sportovních studií ve spolupráci s Fakultou ekonomicko-správní	Tělesná výchova a sport, směr Management sportu	Bc.

Zdroj: Výzkumná zpráva z projektu Nadace občanské společnosti Vzdělávání manažerů NNO na vysokých školách (12/2007-5/2008).

Z výše uvedených informací můžeme vyčíst, že se program „sportu“ nejvíce rozvíjel v oblasti Prahy, Ostravy, Královéhradecka a Brna. Také si můžeme všimnout, že daný

program je vyučován zejména na tělovýchovných fakultách (Univerzita Karlova, Masarykova Univerzita), ale objevují se zde i ekonomické či manažerské instituce (Vysoká škola báňská – Technická univerzita v Ostravě, Univerzita Hradec Králové a Vysoká škola ekonomická). Také zde převažují bakalářské programy oproti magisterským.

Je důležité také zmínit, že se programy mohou lišit tím, do jaké míry je v nich jednoznačně obsaženo zaměření na NNO. Jedni uvádí obecné termíny jako „sportovní organizace, sportovní hnutí, sportovní zařízení“, z čehož nelze vyčíst, zda jde o explicitní zaměření na NNO či nikoliv. Oproti tomu zde stojí i kurzy, které toto zaměření obsahují – např. Management tělesné výchovy a sportu (FTVS UK), kde se v charakteristice programu též píše o obecných pojmech neziskových organizací, ale oproti výše zmiňovanému jsou tam uvedeny i další právní formy, tj. občanské sdružení, veřejně prospěšné společnosti, nadace, nadační fondy, jež značí oborové zaměření na NNO.

2.3.3.2 Management kultury

Stejně jako oblast managementu sportu, tak i kulturní oblast byla na vzestupu. Programy byly nalezeny na ekonomických, filozofických i uměleckých vysokých školách.

Tabulka č. 5: Vysoké školy s možností studia kulturního managementu

Univerzita, fakulta	Fakulta	Studijní program	Stupeň studijního programu
Vysoká škola ekonomická v Praze	Podnikohospodářská fakulta	Arts Management	Bc. – prezenční Mgr. – kombinované
Masarykova univerzita v Brně	Filozofická fakulta ve spolupráci s Ekonomicko-správní fakultou	Management v kultuře	Mgr.
Janáčkova akademie múzických umění	Divadelní fakulta	Divadelní manažerství	Bc. Mgr.
Janáčkova akademie múzických umění	Hudební fakulta	Hudební manažerství	Bc. Mgr.

Akademie múzických umění v Praze	Divadelní fakulta	Produkce (program vyučovaný též v anglickém jazyce)	Bc. Mgr.
Akademie múzických umění v Praze	Hudební fakulta	Hudební management	Bc. Mgr.

Zdroj: Výzkumná zpráva z projektu Nadace občanské společnosti Vzdělávání manažerů NNO na vysokých školách (12/2007-5/2008).

Informace uvedené v tabulce nám poskytují náhled na regionální umístění fakult, kde v jasné převaze stojí kraj Jihomoravský a Praha. Jde o místa, kde je i vyšší koncentrace kulturního dění, tudíž není překvapením, že právě zde najdeme i fakulty takto programově zaměřené.

Dle výzkumné zprávy „manažerské programy na uměleckých školách neobsahovaly explicitní zaměření na NNO v názvech kurzů, ani v charakteristikách programů či profilech absolventů“. (Pospíšilová, 2008, s. 18). Co se týče ostatních programů, tak i zde nemůžeme tvrdit, že jde o explicitní zaměření na NNO. I přesto výzkumníci uvedli jeden program, který se nejvíce blížil požadovanému, a tou byla „Produkce“ vyučovaná na DAMU. Ve výzkumu byly uvedeny kurzy jako „Fundraising I, Grantové problematiky I a II, Plán a rozpočet neziskových organizací I a II“. Obecně výzkumníci tvrdí, že „programy na neuměleckých školách mají k explicitnímu zaměření na oblast NNO o něco blíže“ (Pospíšilová, 2008, s. 19) než umělecké programy. Ty se více soustředí na rozvoj činnosti jako takové – např. na tanec, divadlo, hudbu, výtvarné umění apod. I přesto NNO hrají důležitou roli jak ve sportovní oblasti, tak i v oblasti kultury.

2.3.3.3 Management v oblasti sociální práce

Koncentrace sociálně zaměřeného sektorového vzdělávání je zastoupena nejvíce ze všech tří oblastí. Tento program je běžně vyučován na vysokých školách, což může být odvozeno ze zákonné povinnosti pro sociální pracovníky (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách).

Z výzkumu roku 2007/2008 vplynuly tyto údaje:

Tabulka č. 6: Vysoké školy s možností studia managementu v oblasti sociální práce

Univerzita, fakulta	Fakulta	Studijní program	Studijní forma
Univerzita Palackého v Olomouci	Cyriľometodějská teologická fakulta	Sociální a humanitární práce	prezenční
Univerzita Palackého v Olomouci	Pedagogická fakulta	Pedagogika – sociální práce	prezenční kombinovaná
Univerzita Palackého v Olomouci	Filozofická fakulta	Sociální práce	kombinovaná
Masarykova univerzita v Brně	Fakulta sociálních studií	Sociální politika a sociální práce (4leté, jednooborové, dvouoborové)	prezenční kombinovaná
Univerzita Karlova v Praze	Filozofická fakulta	Sociální práce	prezenční kombinovaná
Univerzita Karlova v Praze	Evangelická teologická fakulta	Pastorační a sociální práce	prezenční kombinovaná
Slezská univerzita v Opavě	Filozoficko-přírodovědecká fakulta	Veřejná správa a regionální politika	prezenční kombinovaná
Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, Ústí nad Labem	Fakulta sociálně ekonomická	Sociální práce	prezenční kombinovaná
Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích	Zdravotně sociální fakulta	Sociální práce ve veřejné správě	prezenční kombinovaná
Univerzita Hradec Králové	Pedagogická fakulta	Sociální práce ve veřejné správě,	prezenční kombinovaná

		Sociální a charitativní práce	
Ostravská univerzita	Filozofická fakulta	Poradenství v sociální práci	prezenční kombinovaná
Technická univerzita v Liberci	Fakulta pedagogická	Penitenciární péče, Sociální pracovník	kombinovaná

Zdroj: Výzkumná zpráva z projektu Nadace občanské společnosti Vzdělávání manažerů NNO na vysokých školách (12/2007-5/2008).

I přesto, že výzkumníci nečekali, že by našli program explicitně zaměřený na vzdělávání manažerů NNO, jeden program se dle zadaných kritérií objevil – jde o Charitativní a sociální práci (bakalářské studium) na Cyrilometodějské teologické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Výstupy v programu sociální práce jsou různé. Zejména jde o to, aby studenti byli schopní a prakticky připravení na práci v sociální oblasti. Do čehož spadají i manažerské činnosti přinejmenším na střední úrovni vedení (Pospíšilová, 2008, s. 22). Z komunikace mezi výzkumníky a dotazovanými vyplynulo, že management vyučovaný na školách je pro praxi studenta důležitý. Jelikož nestátní neziskové organizace jsou samy o sobě specificky zaměřené, zejména pak v oblasti řízení, je důležité, aby tato problematika byla zahrnuta již v osnovách pro bakalářské studium, jak tvrdila E. Danihelková pro tento výzkum (Pospíšilová, 2008, s. 23).

2.3.4 Obecné kurzy vztahující se k neziskovým organizacím

V rámci výzkumu stojí za zmínku i předměty, které jsou pojmenované jako „neziskové organizace“ či „nezisková sféra“, což si můžeme vyložit dvěma způsoby – buď jde o organizace prolnuté tržním a veřejným sektorem, nebo jsou to organizace, které stojí mimo tyto dva sektory. Výzkumníci se rozhodli, že obecně pojmenované kurzy nebudou počítat do analýzy vzdělávání o NME – šlo o ojedinělé kurzy, jakési úvody. Přesto nemusejí být opomíjené a do budoucna se jejich počet může zvýšit a zadat tak podklad pro nově vznikající programy (Pospíšilová, 2008, s. 25–26). Jako příklad byl uveden kurz „Nezisková sféra“ – Zdravotně sociální fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích či „Neziskové organizace“ v programu Veřejná správa soukromé Metropolitní univerzity, o. p. s. (bývalá Vysoká škola veřejné správy a mezinárodních vztahů).

2.3.5 Programy explicitně zaměřené na nestátní neziskové organizace

Ve výzkumné zprávě projektu výzkumníci uvedli 3 samostatné programy, které se jednoznačně zabývaly nestátním neziskovým sektorem a zároveň obsahovaly manažerskou složku užitou ve výuce a 1 program zaměřený na sociální práci. Zmiňované programy byly nalezeny v Praze, Brně, Ostravě a konkrétně se jedná o:

- Magisterský program Občanský sektor na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze,
- Specializace Ekonomika a řízení nestátních neziskových organizací bakalářského programu Veřejná ekonomika na Masarykově univerzitě v Brně,
- Bakalářský program Management v neziskovém sektoru na Filozofické fakultě Ostravské univerzity.

Ani jeden z výše uvedených programů neměl přímý model v zahraničí, přesto inspirace ze zahraničí byla přítomna. V procesu jejich založení hrála důležitou roli podpora vedení školy, zejména v Praze a Brně. Pro Ostravu tímto faktorem byla vůdčí role učitele zakládajícího daný program. Podnět pro vznik daných programů však dala občanská společnost. V Praze jím bylo několik NNO, v Brně zadala impuls Vzdělávací nadace Jana Husa a v Ostravě se rozběhl program na základě aktivity vysokoškolského učitele (Pospíšilová, 2008, s. 27).

2.3.5.1 Praktické vs teoretické kurzy

Převážná většina programů se neobejde bez teoretické a praktické části. Z výzkumu roku 2007/2008, který byl proveden i s respondenty z NNO či jiných institucí a škol, vyplynulo, že velmi důležitou složkou jsou zejména praktické kurzy. Takové navýšení se týkalo převážně hodin strávených na praktickém cvičení v NNO, a to v programu Management v neziskovém sektoru. Opakem tomu byl program Studia občanského sektoru, kde vzhledem k magisterskému stupni byl uveden vyšší tlak spíše na teoretické kurzy nežli praktické. Zajímavá byla také výpověď respondenta z Brna, který uvedl, že si studenti z bakalářského programu Ekonomie spíše zapíší kurzy jako „matematika, statistika, mikroekonomie a makroekonomie“, jelikož mají obavu z obtížného studia o neziskovém sektoru, a proto si vybírají jen některé kurzy z nabídky této specializace (Pospíšilová, 2008, s. 30–31).

2.3.6 Závěr výzkumu o NME z roku 2007/2008

V rámci výzkumné práce byly prozkoumány klíčové aspekty tématu manažerského vzdělávání NNO a nyní je možné přistoupit ke shrnutí zjištěných poznatků.

Výzkumníci získali z dotazníkového šetření několik zajímavých odpovědí, které nastiňují nejen aktuální stav v letech 2007/2008, ale i předpoklad budoucího vývoje, resp. zájmu o vzdělávání o neziskovém sektoru.

Faktory, jež zmiňují učitelé vysokých škol, a které by mohly vést k rozvoji managementu NNO na vysokých školách, vyšly z dotazníkového šetření takto:

- „propojit co nejvíce výuku s praxí,
- větší poptávka ze strany studentů a NNO (zájem studovat program a pracovat v NNO),
- pochopení a cílená podpora ze strany MŠMT formou grantů, proměna koncepce vysokoškolského vzdělávání (praktickou uplatnitelnost absolventů magisterských programů), usnadnění akreditačních postupů, větší a rychlejší operativnost vysokých škol v reakci na poptávku, více peněz na studenta“ (Pospíšilová, 2008, s. 44).

V jednom z bodů výstupu byla uvedena i neexistence školného na veřejných vysokých školách, což by mohlo mít vliv na poptávku po kvalitním manažerském vzdělávání, tzn. student by si platil vysokou školu od níž by vyžadoval i určitou kvalitu vzdělání. V tomto směru mají výhodu soukromé vysoké školy, jelikož dokážou rychleji a pružněji reagovat na danou poptávku. Ovšem, své prvenství v oblasti vzdělávání manažerů NNO si drží veřejné vysoké školy. Domněnka výzkumníků je, že soukromé vysoké školy poskytují vzdělávání v oblasti managementu spíše ve spojení s byznysem, tudíž veřejné vysoké školy mají prostor pro vyplnění mezery tam, kde soukromé školy tolik nezasahují, a tudíž se mohou stát průkopníky v oblasti neziskového sektoru (tamtéž).

V rámci výstupů, které se váží k poptávce po manažerech a vysokoškolském vzdělání v neziskovém sektoru, vyšlo na základě průzkumu inzerátů, že vysokoškolské vzdělání v oblasti neziskového sektoru není pro zaměstnavatele podmínkou. Jisté požadavky se spíše vyžadují u odborných pozic jako pedagog, antropolog, psycholog a z menší části u manažerských pozic (pro tyto pozice je vysokoškolské vzdělání dobrým předpokladem, ale ne nutností).

Z analýzy inzerátů ve finále pak vzešlo, že požadavek na vzdělání buď není uveden, nebo není třeba specifikovat konkrétní program. A pokud je vyžadován, tak jde převážně o sociální zaměření, příp. humanitní, pedagogické (speciální pedagogika) či psychologické zaměření. V rámci některých inzerátů bylo uvedeno i ekonomické vzdělání, psychologie/management/řízení lidí (tamtéž). Praxe též není vyžadována, ale zaměstnavatelé NNO spíše poptávají, hledají mezi uchazeči se zkušenostmi z neziskového sektoru. Otázkou pak je, jaký prostor dávají vysoké školy studentům, aby nasbírali zkušenosti v rámci studijních praxí buď přímo v NNO, nebo na základě účasti na školních projektech apod.

Nejvíce volných manažerských pracovních pozic v NNO se vyskytuje v Praze, a to v sociální oblasti (v 36 případech z 54), následně v Olomouci (7), Brně (3), Ústí nad Labem (2), Děčíně, Ostravě, Plzni a Písku. Další poptávané oblasti ze strany NNO byly v kategorii životního prostředí, vzdělávání a v kategorii označené jako „ostatní“.

Vyžadované znalosti, dovednost, vlastnosti na manažerskou pozici v NNO nebyly nikterak potřebné. Specifické znalosti a dovednosti, se kterými se student běžně setká na vysoké škole, tvořily menšinu požadavků (necelých 15 %) – jednalo se např. o marketing, PR, strategické plánování, fundraising, projektové či finanční řízení atd. Další požadavky byly pak orientované na měkké dovednosti, což nejsou typické školní kurzy, ale setkat se tam s nimi můžeme. Jedná se např. o komunikační dovednosti, týmovou spolupráci, organizační schopnosti atp. V rámci studia by se pak měl student naučit plánovat, vytvářet koncepce, analyticky a systematicky uvažovat, což jsou schopnosti, které absolvent studia může nabídnout zaměstnavateli NNO. Další skupinu požadavků pak tvoří lidské kvality, tj. samostatnost, spolehlivost, odpovědnost, trpělivost, otevřenost, osobní zralost atd. Zařadit můžeme i flexibilitu, aktivní přístup či zaujetí pro práci (Pospíšilová, 2008, s. 45).

Ze získaných poznatků lze odvodit, že poptávka po takto specificky zaměřeném vysokoškolském vzdělávání je tak malá, že by neodůvodnila její potřebu. Měli bychom si spíše klást otázku „*jaké role od vysokoškolských programů neziskového sektoru očekáváme*“ (Pospíšilová, 2008, s. 46).

3 Metodologická část analýzy

Impuls pro výběr daného tématu, kterým je *analýza vysokoškolského vzdělávání o neziskovém sektoru v České republice*, byl můj vlastní zájem. Dané téma mi bylo blízké z toho důvodu, že v podobném duchu se nesla i má bakalářská práce, která se zabývala vývojem, analýzou a souvislostmi středoškolsky vzdělané populace jako základu pro budoucí studium na vysokých školách. Od té doby uběhlo mnoho času a školství, resp. jejich nabídka specifického vzdělávání, se mnohdy rozšířila či změnila. Dovolím si říct, že své místo na poli vzdělávání si našel i program zabývající se nestátním neziskovým sektorem. Po tomto vzdělávání volali převážně NNO a jejich pracovníci, kteří nejenže chtěli o tomto sektoru vědět více, ale vliv zde měla i postupná profesionalizace, komercializace či institucionální změny v organizacích.

Jaký je stav nyní, zjišťuje tato diplomová práce, kde jejím hlavním cílem je zmapování studijních programů a kurzů na vysokých školách v letech 2022/2023 a vzájemné porovnání se stavem z roku 2007/2008, kdy byl proveden obdobný výzkum, který zmapoval stav manažerského vzdělávání NNO v České republice.

Hledáme tak odpovědi na otázky:

- Jaká je aktuální nabídka studijních programů/kurzů vysokých škol zabývajících se nestátním neziskovým sektorem?
- Kolik existuje programů s koncentrací kurzů v oblasti studií NNO/OS na vysokých školách?
- Jaký je rozdíl v nabídce vzdělávání o nestátním neziskovém sektoru z hlediska bakalářského a magisterského programu?
- Jaký je rozdíl v nabídce kurzů a programů vysokých škol z hlediska regionu (kraje)?
- Došlo v daném sektoru k posunu z hlediska nabídky programů/kurzů na vysokých školách oproti roku 2007/2008?

Poslední uvedená otázka je zároveň tou nejdůležitější – došlo v nabídce počtu studijních kurzů a programů k posunu v roce 2022/2023 oproti roku 2007/2008, tj. po 15 letech? Osobně předpokládám, že ano. Zda se vliv profesionalizace NNO a jejich postupné přizpůsobení se okolnímu prostředí odráží ve zvýšené poptávce pracovníků NNO po specifickém vzdělávání, ukážou až výsledky provedené analýzy vysokých škol a jejich nabídky studijních programů a kurzů.

Provedený výzkum je založen na deskriptivní analýze dat, která se zaměřuje na kvantifikovaný popis určitého jevu (Novotná et al., 2019, s. 176). V rámci obsahové analýzy byla prvotní data získána z internetových zdrojů, čímž jsem dosáhla aktuálního stavu počtu kurzů zabývajících se nestátním neziskovým sektorem na vysokých školách v roce 2022/2023. Zároveň byla použita data, z již provedeného výzkumu z roku 2007/2008, která jsem mezi sebou vzájemně porovnála a vyhodnotila.

První část mého metodologického postupu se zaměřuje na detailní popis původní metodiky, která byla použita ve výzkumné zprávě zaměřené na management NNO na českých vysokých školách. Tento výzkum byl inspirován podobným průzkumem provedeným R. M. Mirabellou zaměřeným na programy managementu NNO v USA. Americký výzkum poskytl užitečný rámec, který byl přizpůsoben pro naše české prostředí. Obě studie byly klíčovým zdrojem informací pro mou vlastní výzkumnou práci.

Moji vlastní metodologii představuji v druhé části výzkumu, kde ji porovnávám s původním postupem z let 2007/2008. Jelikož se jedná o srovnání dvou období oddělených 15 lety, předpokládám, že některé prvky původního výzkumu nebudou v roce 2022/2023 aplikovatelné. Změny v některých podmínkách a odlišné chápání informací týkajících se neziskového sektoru mohou ovlivnit konečné výsledky výzkumu. Přesto se snažím co nejvíce dodržovat podmínky stanovené v původním výzkumu, aby bylo možné konečné výsledky co nejpřesněji a věrohodně porovnat.

Pokud jsem musela učinit subjektivní rozhodnutí, uvádím důvody pro volbu konkrétního postupu a diskutuji možné dopady na srovnatelnost výzkumu.

3.1 Komparace výzkumu

3.1.1 Metodologie výchozího výzkumu (2007/2008)

Výzkum byl provedený v akademickém roce 2007/2008, jež mapoval stav NME v České republice. Konkrétní sběr dat probíhal od prosince 2007 do května 2008 a bylo zahrnuto celkem 52 vysokých škol. Do výběru byly zařazeny kurzy, které byly primárně zaměřeny na neziskový sektor, než na sektor veřejný či soukromý. V rámci neziskového sektoru pak bylo cíleno zejména na nestátní neziskové organizace nežli na oblast zdravotnictví, umění, náboženské instituce atd. (Pospíšilová, 2012, s. 328).

Kroky ke sběru dat:

- Prvním z nich bylo shromažďování informací pomocí internetu, především informačních zdrojů a webových stránek vysokých škol. Sbíraly se údaje o vzdělávacích programech a kurzech zabývajících se nestátním neziskovým sektorem a managementem daného sektoru, a to na všech veřejných, soukromých a jedné státní vysoké škole v České republice.
- Ve druhém kroku výzkumníci navázali na získané poznatky z vysokých škol a provedli dotazníkové šetření. Osloveni byli pedagogové a manažeři NNO na vysokých školách (celkem 90 osob), kteří vyučovali kurzy související s občanským sektorem. E-mailovou formou jim byl zaslán dotazník zaměřený na databázi kurzů a její případné doplnění. Pomocí otevřených otázek se zainteresované osoby mohly vyjadřovat k obsahu kurzů NME, posilování sektoru a jaká mají budoucí očekávání v rozvoji NME.
 - Pedagogové a manažeři, jimž byl dotazník zaslán, poskytli zpětnou vazbu ve formě 17 vyplněných dotazníků, což činilo 19 % návratnosti. Databáze, díky níž došlo k doplnění některých kurzů, se tak rozšířila na **194 kurzů**. V dotazníkovém šetření již nebyla uplatněna kritéria výběru kurzů, který byl nastaven u sběru dat z webových stránek – výzkumníci zde spoléhali na úsudek pedagogů, že kurz do databáze patří.
- V následujícím kroku se výzkumníci zaměřili na rozhovory a e-mailové konzultace s pedagogy jak z veřejných škol, tak i na pedagogy z NNO poskytující manažerské kurzy, včetně jejich vedoucích pracovníků. Konzultace a interview proběhly s představiteli z NNO (13 osob) a vysokých škol (12 osob).
- V posledním kroku sběru dat byla uspořádána diskusní skupina se 6 vedoucími NNO. Tématem diskusí bylo: „Jaká mají vedoucí/lídi očekávání od manažerského vzdělávání, které jim mohou poskytnout vysoké školy a univerzity?“

Kritéria výběru vzorku:

- Zahrnuty byly kurzy, které se týkaly „neziskových“ či „nevýdělečných“ (atp.) organizací. Z důvodu nejednoznačné terminologie a obecného pojetí názvu však mohlo dojít k tomu, že se uvedený kurz nemusel explicitně zaměřovat na nestátní neziskové organizace.

- Databáze byla vytvořena na základě vyhledávání relevantních kurzů dle jejich názvu⁵, který musel obsahovat alespoň jeden z následujících pojmů či označení aktivit:
 - sledovaná oblast: neziskový sektor, občanský sektor, třetí sektor, občanská společnost, sociální ekonomika
 - aktéři neziskového sektoru: občanská sdružení, o. p. s., nadace, nadační fondy, církevní právnické osoby, družstva, neziskové, nevýdělečné, nevládní organizace
 - typické aktivity: dárcovství, dobrovolnictví, fundraising, filantropie
- Některé kurzy byly započteny na základě dodatečného doplnění od pedagogů, manažerů, zástupců NNO (dle názvu by se ale jinak do databáze kurzů nedostaly),
- Bylo vyloučeno 5 kurzů z 8 zaměřených na účetnictví neziskových organizací, kde NNO nebyly vůbec zmíněny nebo byly jen okrajově (např. zmínka o NNO byla v poslední ze 13 přednášek), ostatních kurzů se vyloučení nedotklo.
- Pro **kurzy explicitně zaměřené na NNO** a zároveň zaměřené na management platily tyto podmínky:
 - v názvu musí mít slovo management, řízení, strategické plánování, fundraising, účetnictví, finanční management, projektové řízení, marketing, PR, personální řízení a lidské zdroje včetně řízení dobrovolníků, ekonomika NNO (ekonomika byla chápána jako hospodaření) – **nalezeno 64 kurzů**.
- Pro **programy explicitně zaměřené na NNO** a zároveň zaměřených na management platily tyto podmínky:
 - v názvu kurzu musí mít slovo management, řízení, strategické plánování, fundraising, účetnictví, finanční management, projektové řízení, marketing, PR, personální řízení a lidské zdroje včetně řízení dobrovolníků, ekonomika NNO (ekonomika byla chápána jako hospodaření) (Pospíšilová, 2008, s. 13),
 - **program musí obsahovat minimálně 3 kurzy** splňující výše uvedené podmínky pro kurzy.

Problematické oblasti:

- Data byla sbírána na základě názvu programu/kurzu, který musel obsahovat jeden z výše uvedených pojmů. Vzhledem k tomu, že pro NNO nebyla jasně stanovená

⁵ Tato forma byla zvolena z časových důvodů náročnosti sběru dat.

terminologie, mohlo v databázi programů a kurzů dojít k jistým chybám. Jako příklad byl uveden pojem „nezisková organizace“, kde na jednu stranu tím byla myšlena nestátní nezisková organizace, na stranu druhou šlo o organizaci veřejné správy. Cílem výzkumu však nebylo definovat tyto nejasnosti.

- Výzkumníci se též potýkali s problémem neúplných, nepřesných a někdy neaktuálních informací uvedených v informačních systémech škol. Nejasnosti byly řešeny korespondencí, avšak někdy bez odpovědi.
- Jak počítat kurzy úplně nebo téměř totožné, které jsou jedenkrát vyučované v prezenční formě, podruhé ve formě kombinované? **Rozhodnutí výzkumníků: započítat jako 1 kurz.**
- Jak počítat kurzy ve více semestrech (kolikrát jsou pouze odrazem jiného pojetí tematiky)? **Výzkumníci rozhodovali případ od případu.**
- Jak počítat kurzy s totožným názvem, ale odlišným kódem, vyučované stejným vyučujícím (někdy jiným) pro různé programy na fakultě? **Výzkumníci rozhodovali případ od případu.**

Sektorové vzdělávání

Manažerské vzdělávání lze nalézt i v kombinaci s činnostmi, které byly ve výzkumu označeny jako „**sektorové vzdělávání**“, kde se pojednává o oblastech zaměřených na sport, kulturu a sociální služby. Dle výzkumníků jsou tyto oblasti na vzestupu, jelikož v posledních letech vznikaly nové programy a rozšířily tak danou škálu, zejména pak oblast zdravotních a sociálních služeb. Je zde návaznost na zákon o sociálních službách, který takto zaměřeným pracovníkům ukládá povinnosti vážící se k jejich profesi.

3.1.2 Metodologie aktuálního výzkumu (2022/2023)

Jedná se o výzkum provedený v roce 2022/2023, který též mapoval stav nabídky kurzů a programů manažerského vzdělávání o neziskovém sektoru v České republice. Výzkum byl proveden v časovém období od ledna do června roku 2023 a bylo zahrnuto celkem 58 vysokých škol. Oproti původnímu výzkumu došlo k navýšení počtu vysokých škol o 6 subjektů zkoumání.

Kroky ke sběru dat:

- První krok je ponechán z původního výzkumu – konkrétně jde o shromažďování informací pomocí internetu, především informačních zdrojů a webových stránek

vysokých škol. Sbíraly se údaje o vzdělávacích programech a kurzech zabývajících se nestátním neziskovým sektorem a managementem NNO, a to na všech veřejných, soukromých a dvou státních vysokých školách v České republice.

- Druhý krok se nyní odlišuje od původního výzkumu tím, že nebylo provedeno dotazníkové šetření ani nebyly zahájeny diskuse s pedagogy, manažery a zástupci NNO. Důvod, proč nebyla autorem zvolena tato metoda sběru dat, je, že informace uvedené na webových stránkách škol jsou dostatečné k tomu, aby se z nich dalo získat adekvátní množství informací, jež jsou potřeba pro analýzu kurzů a programů zabývajících se nestátním neziskovým sektorem na vysokých školách v České republice. Jde o velmi dobře dostupný a časově méně náročný zdroj informací ve srovnání s rokem 2007/2008.
 - V rámci shromažďování informací pomocí internetu byly využity i webové stránky Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, kde jsem se zaměřila na aktuální seznam vysokých škol (veřejné, soukromé, státní, zahraniční byly vynechány z důvodu časové náročnosti a jazykové bariéry). Dále byl na těchto webových stránkách prohledán „seznam akreditovaných studijních programů v ČR“, kde se cíleně kontrolovalo, v jakém časovém rozmezí má vysoká škola platnou akreditaci programu.
- Ve třetím kroku jsem porovnala počty kurzů zaznamenaných ve své databázi oproti databázi původního výzkumu z roku 2007/2008.

Kritéria výběru vzorku:

Kritéria byla zachována ve stejném nastavení, jako byla v původním výzkumu z roku 2007/2008.

- Zahrnuty byly kurzy, které se týkaly „neziskových“ či „nevýdělečných“ (atp.) organizací. Z důvodu nejednoznačné terminologie a obecného pojetí názvu však mohlo dojít k tomu, že se uvedený kurz nemusel explicitně zaměřovat na nestátní neziskové organizace.
- Databáze byla vytvořena na základě vyhledávání relevantních kurzů dle jejich názvu⁶, který musel obsahovat alespoň jeden z následujících pojmů či označení aktivit:

⁶ Forma výběru kurzů dle jejich názvu byla zvolena z časových důvodů náročnosti sběru dat.

- sledovaná oblast: neziskový sektor, občanský sektor, třetí sektor, občanská společnost, sociální ekonomika
- aktéři neziskového sektoru: občanská sdružení, o. p. s., nadace, nadační fondy, církevní právnické osoby, družstva, neziskové, nevýdělečné, nevládní organizace
- typické aktivity: dárcovství, dobrovolnictví, fundraising, filantropie
- Pro **kurzy explicitně zaměřené na NNO** a zároveň na management platily tyto podmínky:
 - v názvu musí mít slovo management, řízení, strategické plánování, fundraising, účetnictví, finanční management, projektové řízení, marketing, PR, personální řízení a lidské zdroje včetně řízení dobrovolníků, ekonomika NNO (ekonomika byla chápána jako hospodaření) – **nalezeno 83 kurzů** (v původním výzkumu bylo zaznamenáno 64 kurzů).
- Pro **programy explicitně zaměřené na NNO** a zároveň na management platily tyto podmínky:
 - v názvu kurzu musí mít slovo management, řízení, strategické plánování, fundraising, účetnictví, finanční management, projektové řízení, marketing, PR, personální řízení a lidské zdroje včetně řízení dobrovolníků, ekonomika NNO (ekonomika byla chápána jako hospodaření),
 - **program musí obsahovat minimálně 3 kurzy** splňující výše uvedené podmínky pro kurzy.

Problematické oblasti:

- Data byla sbírána na základě názvu programu/kurzu, který musel obsahovat jeden z výše uvedených pojmů. Vzhledem k tomu, že pro NNO doposud nebyla jasně stanovená terminologie, mohlo v databázi programů a kurzů dojít k jistým chybám. Jako příklad byl uveden pojem „nezisková organizace“, kde na jednu stranu tím byla myšlena nestátní nezisková organizace, na stranu druhou šlo o organizaci veřejné správy. S touto problematikou se potýkáme stále, tzn. i v roce 2024. Cílem výzkumu však nebylo definovat tyto nejasnosti.
- V sylabech/anotacích byly někdy uvedeny neúplné, nepřesné a neaktuální informace v informačních systémech škol.
- Kurzy úplně nebo téměř totožné, které jsou jedenkrát vyučované v prezenční formě, podruhé ve formě kombinované.

- Kurzy vyskytující se ve více semestrech (kolikrát jsou pouze odrazem jiného pojetí tematiky).
- Kurzy s totožným názvem, ale odlišným kódem, vyučované stejným vyučujícím (někdy jiným) pro různé programy na fakultě.

3.1.3 Odlišnosti ve výzkumu

Rozmezí 15 let, které uběhlo od původního výzkumu, mělo dopad i na aktuální výzkum z roku 2022/2023. Během této doby, jak jsem již zmiňovala dříve, došlo k mnoha inovacím – např. ve zpracování různých databází či v oblasti statistických záznamů apod., což vnímám jako pozitivní krok.

Nyní jsou v bodech uvedeny odlišnosti, se kterými jsem se potýkala během výzkumu, a které zároveň mohly ovlivnit aktuální stav provedené analýzy.

- V aktuálním výzkumu nebyla použita technika sběru dat formou zaslaných dotazníků přes e-mail a dodatečného dotazování formou diskusí či interview, tudíž je databáze kurzů a kurzů založena jen na základě informací získaných z internetu.
- V původním výzkumu nedošlo k ověření akreditovaných programů na vysokých školách⁷. V aktuálním výzkumu bylo přistoupeno k ověření z důvodu zachování důvěryhodnosti získaných dat.
- V původním výzkumu byl vyhledáván i pojem „družstva“. Od 1. 1. 2014 dle NOZ družstva již nefigurují.
- Došlo k navýšení počtu subjektů z 52 na 58, u kterých byla provedena analýza, resp. sběr dat.
- V aktuální analýze se již nepočítá s Vysokou školou B.I.B.S. Brno – její působení bylo ukončeno v roce 2018.
- Při sběru dat byla zjištěna změna názvu u dvou vysokých škol: Vysoká škola hotelová v Praze (změna názvu na University College Prague) a Vysoká škola mezinárodních a veřejných vztahů Praha, o. p. s. (změna názvu na University College Prague). V databázi jsou uvedené školy započítány jako 1 subjekt.

⁷ Od 1. 1. 2017 byl zprovozněn Registr vysokých škol a uskutečňovaných studijních programů, jehož součástí je i Seznam poskytovatelů zahraničního vysokoškolského vzdělávání na území České republiky, uvedených v § 93a zákona č. 111/1998 o vysokých školách, a jimi uskutečňovaných zahraničních vysokoškolských studijních programů. (MŠMT, cit. 14. 3. 2024)).

- Ostravská univerzita ukončila program zaměřený na NNO v roce 2013/2014 (Jakubková, 2015, s. 28).
- Webový odkaz u Vysoké školy obchodní v Praze, nadační fond vedl na webové stránky Panevropské univerzity, a. s. Obě školy jsou v databázi vedeny samostatně, tzn. 2 odlišné subjekty, a to z důvodu, že jako 2 odlišné subjekty jsou i vedeny v databázi MŠMT.

3.1.4 Rozhodnutí zvolená autorkou

- Byly vyhledány jen takové kurzy, kde v názvu byla uvedena klíčová slova pojící se nestátním neziskovým sektorem a případně i managementem, tzn. že kurz nesl např. název „project management v neziskovém sektoru“ nebo „komunikace a PR neziskové organizace“, nikoliv jen „project management“ nebo „komunikace a PR“. Důvod vedoucí k tomuto rozhodnutí byl, že obecný název kurzu (např. management) se pojí k velkému množství kurzů. K tomu, abych zjistila, zda se kurz zaměřuje na NNO, či nikoliv, by bylo nutné pročíst každý sylabus/anotaci, což je časově velmi náročné.
- Kurzy úplně nebo téměř totožné, které jsou jedenkrát vyučované v prezenční formě, podruhé ve formě kombinované – **započítala jsem jako 1 kurz.**
- Kurzy vyskytující se ve více semestrech (kolikrát jsou pouze odrazem jiného pojetí tematiky) **jsem posuzovala případ od případu.**
- Kurzy s totožným názvem, ale odlišným kódem, vyučované stejným vyučujícím (někdy jiným) pro různé programy na fakultě **jsem posuzovala případ od případu** (př. „Dobrovolnictví“ na Univerzitě Palackého v Olomouci bylo počítáno 3x vzhledem k umístění v odlišném programu a rozdílnému obsahu; Občanská společnost a participace bylo započítáno na odlišných fakultách pouze 1x kvůli stejnému obsahu).
- Pokud kurz nesl jen obecný název „neziskové organizace“, byla prozkoumána jeho anotace/sylabus, aby se dalo určit, zda se jedná o nestátní neziskové organizace nebo o neziskové organizace spadající do veřejné správy.
- Pokud byla splněna podmínka minimálního počtu tří kurzů v jednom programu, byl tento program započítán jako program explicitně zaměřený na nestátní neziskový sektor.

- Stejně k tomu bylo přistupováno i v situaci, kdy podmínku 3 kurzů plnila kombinace povinných, povinně volitelných či volně stojících kurzů v rámci jednoho programu. Je to z důvodu, že si student mohl sám zvolit zájmovou oblast vzdělávání, která čítala 3 a více kurzů pojící se k NNO, a to i přesto, že na dané škole nebyl nabízen program, který by se explicitně zabýval nestátním neziskovým sektorem obsahující 3 povinné kurzy zaměřené na NNO.
- Některé kurzy nebyly pro rok 2022/2023 otevřeny, i přesto jsem je započítala. Důvodem tohoto rozhodnutí bylo, že vysoká škola poskytla možnost vzdělávání v oblasti nestátního neziskového sektoru. Pouze mohlo dojít k nízkému zájmu ze strany studentů, a tudíž se v daném roce kurz neotevřel. Hledání příčiny „spícího kurzu“ však nebylo cílem této diplomové práce.

Tabulka č. 7: Započítávání kurzů

Vysoká škola	Kurz	Odůvodnění rozhodnutí
AMU v Praze	Fundraising, Fundraising I	Započítáno jako 1 kurz – velmi podobný obsah kurzu vyučovaného na různých fakultách.
	Fundraising II a III	Započítán každý kurz zvlášť – odlišné obsahy.
UJEP v Ústí nad Labem	Projektový management a fundraising	Započítáno jako 1 kurz – stejný obsah, vyučováno v odlišných programech.
	Neziskový sektor	Započítáno jako 1 kurz – stejný obsah, vyučováno v odlišných programech.
	Občanská společnost a participace	Započítáno jako 1 kurz – stejný obsah, vyučováno v odlišných programech a fakultách.
	Občanská společnost	Započítáno jako 1 kurz – stejný obsah, vyučováno v odlišných programech a fakultách.

	Communitas pro praxis – Nadace	Započítáno jako 1 kurz – stejný obsah, vyučováno v odlišných programech a fakultách.
VSB – Technická univerzita Ostrava	Neziskové organizace	Započítáno jako 1 kurz – stejný obsah, vyučováno v odlišných programech.
Vysoká škola PRIGO, z. ú.	Nestátní neziskové organizace	Započítáno jako 1 kurz – stejný obsah, vyučováno v odlišných programech.
ZČU v Plzni	Dobrovolnictví	Započítáno jako 1 kurz – stejný obsah, vyučováno v odlišných programech a fakultách.
	Občanský sektor	Započítáno jako 1 kurz – stejný obsah, vyučováno v odlišných programech.

Zdroj: vlastní analýza

3.2 Výzkumné otázky

1) Jaká je aktuální nabídka studijních programů/kurzů vysokých škol zabývajících se neziskovým sektorem, tzn. jaké školy nabízejí programy/kurzy o nestátním neziskovém sektoru?

Cílem výzkumné otázky číslo 1 je konkretizace vysokých škol a jejich nabídky týkající se nestátního neziskového sektoru. V této analýze je zahrnuto dělení dle typu školy (veřejná x soukromá x státní), čímž vyvstanou takové školy, které se více či méně zabývají problematikou nestátního neziskového sektoru. Dále je zkoumáno, jaké programy se daným sektorem zabývají a nabízejí tak relevantní kurzy vztahující se k nestátnímu neziskovému sektoru. Tato otázka nám pomůže se lépe orientovat mezi školami a poskytne náhled do kurikula vzdělávacího systému.

2) Kolik existuje programů s koncentrací kurzů v oblasti studií NNO/OS na vysokých školách?

Otázka číslo 2 se zabývá hlubší analýzou nabízených programů a kurzů na již vybraných školách. V tomto případě je nutné rozlišit, které programy a kurzy se hlouběji věnují nestátnímu neziskovému sektoru, a které se touto oblastí zabývají jen povrchně. K určení programu mi slouží podmínka, jež spočívá v přítomnosti minimálně 3 kurzů zaměřených na nestátní neziskový sektor. Cílem této otázky je určit počet explicitně nabízených programů, a to za přítomnosti stanoveného minimálního počtu kurzů zaměřených na NNO. Ze zjištěných počtů pak můžeme vyvodit, zda se zájem pracovníků o tuto oblast, a tím pádem i následnou reakci škol na danou poptávku po vzdělávání, zvyšoval nebo snižoval.

3) Jaký je rozdíl v nabídce vzdělávání o nestátním neziskovém sektoru z hlediska bakalářského a magisterského programu?

Otázka číslo 3 se vztahuje ke stupňům studia. V tomto případě jde o bakalářský a magisterský studijní program. Otázka je zařazena z důvodu, že z výzkumu z roku 2007/2008 vyplynulo, že převládajícím programem zabývajícím se nestátním neziskovým sektorem v České republice je program bakalářský, a to v poměru 2:1 vůči magisterskému studijnímu programu. Což může souviset s pojetím bakalářského studia, které je vnímáno jako příprava pro praxi. Oproti tomu magisterské studium je vnímáno jako teoretičtější nadstavba (Pospíšilová, 2008, s 14). V České republice může být stav v roce 2022/2023 zcela odlišný oproti roku 2007/2008, jelikož absolventi z bakalářských programů mohli ovlivnit poptávku a vyžádat si tak navazující magisterský program zabývající se nestátním neziskovým sektorem. Stejně tak se mohla zvýšit i poptávka od pracujících občanů, kteří reagují na zvyšující se administrativní byrokracii a tímto způsobem volají po studiu, které by jim mohlo vysvětlit různé souvislosti a procesy.

4) Jaký je rozdíl v nabídce kurzů a programů vysokých škol z hlediska regionu (kraje)?

Otázka číslo 4 se věnuje regionálnímu dělení. Pro školy je typické umístění ve velkých městech, kde se koncentruje vyšší počet zájemců o studium, a také oblast neziskového sektoru je zde rozmanitější. Z výzkumu roku 2007/2008 vyšlo najevo, že největší počet fakult vysokých škol, zabývajících se nestátním neziskovým sektorem, je v Praze a zahrnuje celé dvě pětiny z celkového počtu fakult. Praha je hlavním městem České republiky, tudíž je zde předpoklad, že nabídne široké spektrum možností studia. Avšak Brno ani Ostrava nezaostávají a dokážou nabídnout též širokou škálu vysokoškolského vzdělávání. Zda se toto tvrzení potvrdí i pro rok 2022/2023, mi ukáže analýza zabývajících se regionálním členěním.

5) Došlo v daném sektoru k posunu z hlediska nabídky programů/kurzů na vysokých školách oproti roku 2007/2008?

Pátou otázkou zjišťuji, zda se rozšířila či jinak změnila nabídka programů a kurzů zaměřených na nestátní neziskový sektor v porovnání mezi roky 2007/2008 a 2022/2023. Pokud došlo k rozšíření nabídky, znamená to, že studenti mají dnes více možností volby a specializace studia. Také mi to ukáže diverzifikaci programů – nové programy a kurzy mohou zahrnovat různou problematiku, což umožňuje studentům vybrat si takový program, který odpovídá jejich zájmům a budoucím kariérním cílům. Některé programy také mohou být navrženy ve spolupráci s průmyslovými partnery nebo veřejným sektorem. To umožňuje studentům získat praktické zkušenosti a uplatnit své dovednosti v reálném světě. Celkově tedy tato změna v nabídce programů a kurzů na vysokých školách ukazuje na dynamiku a adaptabilitu tohoto sektoru, který se snaží reagovat na aktuální potřeby studentů a společnosti.

3.3 Kategorizace získaných dat

Pro přehlednost a lepší orientaci jsem rozčlenila získaná data do určitých kategorií, jimiž jsou:

- **právní hledisko subjektu**, tzn. zda se jedná o veřejnou, soukromou nebo státní vysokou školu. Počet vysokých škol je aktualizován pro rok 2022 dle uveřejněné

databáze Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky – konkrétně se jedná o „Přehled vysokých škol v ČR“. Z tohoto výčtu byly vyjmuty zahraniční vysoké školy.

- **typ vysoké školy** – univerzitní/neuniverzitní. Pro univerzitní typ vysoké školy platí, že je akreditován i doktorský studijní program (Ph.D.) a prováděn výzkum, tzn. má funkci vědecko-badatelskou. Tato vysoká škola může uskutečňovat všechny typy studijních programů (bakalářský, magisterský, doktorandský v souvislosti s vědeckou, výzkumnou, vývojovou, inovační a uměleckou činností).
- **stupeň studijního programu** – bakalářský, magisterský, doktorský. Pro analýzu jsou však vybrány jen dva – bakalářský a magisterský. Data zpracovaná v rámci tohoto členění mi odpoví na *výzkumnou otázku č. 3 – Jaký je rozdíl v nabídce vzdělávání o nestátním neziskovém sektoru z hlediska bakalářského a magisterského programu?*
- **forma studia** – v České republice standardně probíhají tři formy studia, které se dělí na prezenční (denní) studium, distanční (dálkové) studium a kombinované studium (jde o kombinaci prezenční a distanční formy). Vzhledem k tomu, že se v analýze pracuje i se subjekty, které se prezentují v cizím jazyce, je v diplomové práci používán běžnější anglický termín „distanční studium“ namísto termínu „kombinovaného studia“.
- **regionální členění** – tj. v jakém kraji se vysoká škola nachází. Pro rozdělení jednotlivých vysokých škol bylo počítáno se všemi čtrnácti kraji České republiky. Regionální členění mi odpoví na *výzkumnou otázku č. 4 – Jaký je rozdíl v nabídce kurzů a programů vysokých škol z hlediska regionu (kraje)?*
Vzhledem k rozšiřujícímu se povědomí o tomto sektoru by se kurzy mohly objevit především v regionech, kde nepůsobí velké vzdělávací organizace nestátního neziskového sektoru, tudíž zde může být prostor pro vysoké školy. Období mezi roky 2008 a 2023 poskytlo dostatečný časový rámec pro vznik nových vysokých škol a akreditaci programů.

Výše uvedená kritéria slouží jako podklad k vytvoření několika přehledných tabulek, ze kterých lze následně získat odpovědi na výzkumné otázky. **V tabulce č. 9a: Vysoké školy s výukou o nestátním neziskovém sektoru** je uveden seznam všech kurzů, které se váží k nestátnímu neziskovému sektoru.

Význam získaných dat z roku 2022/2023 spatřuji v prokázání většího počtu kurzů oproti roku 2007/2008, jež se pojí k nestátnímu neziskovému sektoru. Vzdělávání o nestátním neziskovém sektoru na akademické půdě by nám tak mohlo ukázat, že jeho důležitost není zanedbatelná a mezi sektory nabývá na síle. Lidé začínají vnímat jeho důležitost a profesionalitu v mnoha oblastech.

4 Empirická část

Cílem této kapitoly je přehledně prezentovat výsledky analýzy provedené v období od ledna do června 2023 na souboru programů a kurzů vysokých škol nabízejících vzdělávání o nestátním neziskovém sektoru a její následná komparace s výzkumem z roku 2007/2008.

Obsah této kapitoly je dělen na dvě části, kde první část prezentuje stav v roce 2022/2023, druhá část porovnává výsledky mezi roky 2022/2023 a 2007/2008. Obě části jsou zároveň uspořádané z hledisek: právního hlediska subjektu, explicitního zaměření kurzů a programů, stupně vzdělávacích programů (bakalářské/magisterské), formy (prezenční, distanční/kombinované), regionálního umístění, oborové specializace.

PRVNÍ ČÁST – aktuální stav v roce 2022/2023

4.1 Aktuální stav nabídky kurzů a programů v oblasti nestátního neziskového sektoru

Základní údaj pro tvorbu analýz je aktuální přehled vysokých škol v České republice pro rok 2022/2023, který je dostupný na webových stránkách Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky.

Tabulka č. 8: Počet vysokých škol

Právní subjektivita školy	Počet v roce 2022/2023	Počet v roce 2007/2008
Veřejné vysoké školy	26	22
Soukromé vysoké školy	30	29
Státní vysoké školy	2	1
Celkem	58	52

Zdroj: MŠMT 2023

Celkový počet subjektů, u kterých byla provedena analýza studijních kurzů v roce 2022/2023, čítal 58 vysokých škol. Z toho 26 bylo školami veřejnými, 30 soukromými a 2 státní. Pro tuto analýzu nebyly započítány zahraniční vysoké školy z důvodu náročnosti na zpracování. V rámci celkového počtu vysokých škol v České republice lze říct, že došlo k navýšení o necelých 12 %, tj. na 58 subjektů oproti původním 52, které byly napočítány

v letech 2007/2008 (vyjma zahraničních škol). Zda bude mít zvýšený počet vysokých škol vliv i na rozšířenou nabídku programů a kurzů, mi ukáží až provedené analýzy, které budou zkoumat problematiku neziskového sektoru z různých úhlů.

4.1.1 Členění kurzů zaměřených na nestátní neziskový sektor

Tabulka č. 9 prezentuje, jaká je situace v roce 2022/2023. Analýza je zaměřena na počet kurzů týkajících se nestátního neziskového sektoru/občanské společnosti na vysokých školách. Jelikož není jednoznačně daná terminologie spojená s NNO (zaměnitelnost neziskové organizace v rámci neziskového sektoru X veřejného sektoru), je možné, že v některých případech došlo k omylu na základě názvu kurzu. Některé kurzy byly nazvány obecně (např. neziskové organizace) a bez studia sylabů a anotací nebylo kolikrát možné určit, do jakého sektoru spadají. I tak se mohlo stát, že název ne tak zcela odpovídal obsahu kurzu.

Tabulka č. 9: Vysoké školy s výukou zaměřenou na NNO/občanskou společnost

Vysoká škola	Celkový počet kurzů	Veřejná/soukromá	Fakulta	Počet kurzů
Akademie múzických umění v Praze	7	veřejná	Divadelní fakulta	3
			Hudební a taneční fakulta	4
CEVRO Institut, z.ú.	1	soukromá	/	1
Česká zemědělská univerzita	4	veřejná	Provozně ekonomická fakulta	4
Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích	1	veřejná	Ekonomická fakulta	1
			Právnická fakulta	2
Masarykova univerzita	6	veřejná	Ekonomicko-správní fakulta	2
			Filozofická fakulta	1
			Fakulta sociálních studií	1
Mendelova univerzita	1	veřejná	Fakulta regionálního rozvoje a mezinárodních studií	1
Univerzita Hradec Králové	3	veřejná	Filozofická fakulta	1
			Pedagogická fakulta	1
			Ústav sociální práce	1

Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem	11 (3 kurzy se opakují na více fakultách)	veřejná	Přírodovědecká fakulta	3
			Pedagogická fakulta	3
			Filozofická fakulta	4
			Fakulta sociálně ekonomická	1
Univerzita Karlova	26	veřejná	Fakulta humanitních studií	26
Univerzita Palackého v Olomouci	11 (2 kurzy se opakují na více fakultách)	veřejná	Cyrilometodějská teologická fakulta	6
			Pedagogická fakulta	3
			Filozofická fakulta	1
			Fakulta tělesné kultury	1
Univerzita Pardubice	2	veřejná	Fakulta ekonomicko- správní	1
			Filozofická fakulta	1
Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava	2	veřejná	Ekonomická fakulta	2
Vysoká škola ekonomická v Praze	10	veřejná	Fakulta podnikohospodářská	6
			Fakulta financí a účetnictví	3
			Fakulta managementu	1
Vysoká škola ekonomie a managementu, a.s.	1	soukromá	/	1
Vysoká škola PRIGO, z. ú.	1	soukromá	/	1
Západočeská univerzita v Plzni	4 (1 kurz se opakuje na více fakultách)	veřejná	Filozofická fakulta	3
			Pedagogická fakulta	1

Zdroj: vlastní analýza

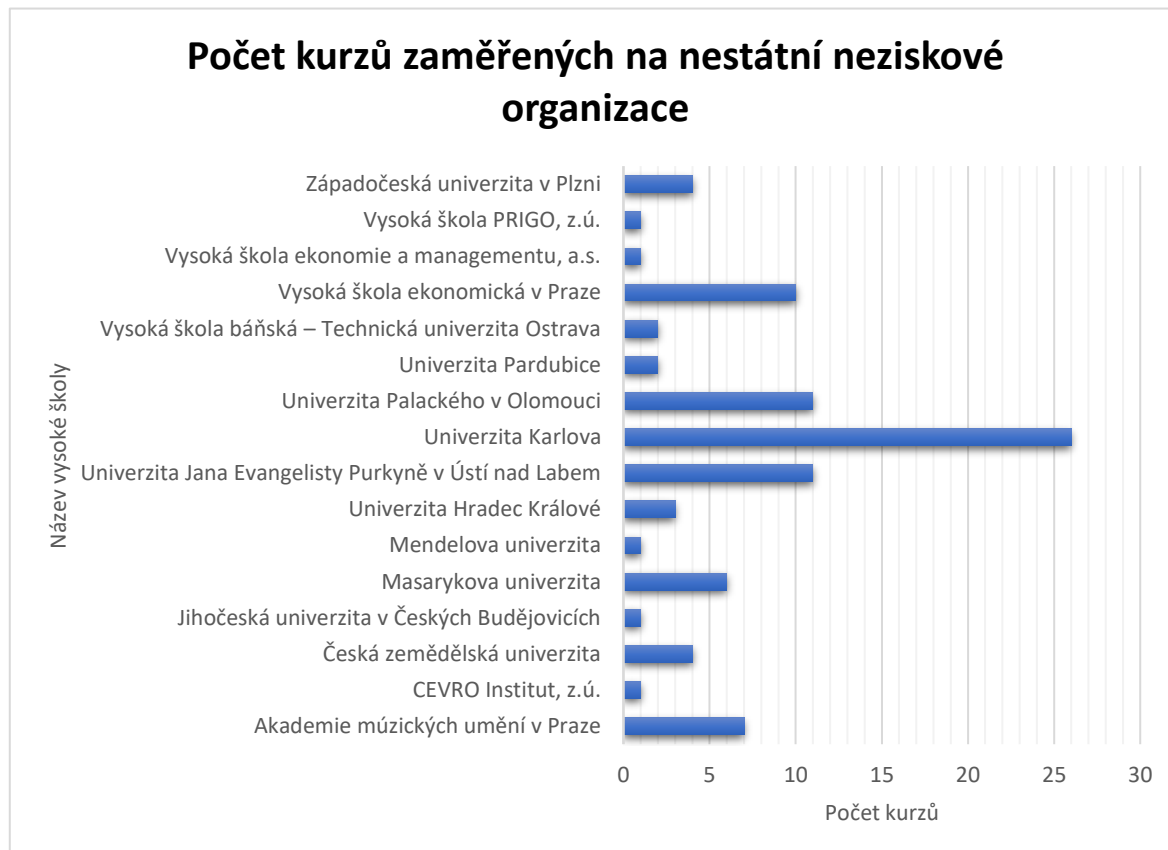
Pozn. Konkrétní kurzy jsou součástí přílohy pod názvem Tabulka č. 9a: Vysoké školy s výukou zaměřenou na NNO/občanskou společnost.

V oblasti vzdělávání o nestátním neziskovém sektoru se celkem vyskytuje 16 vysokých škol, z nichž 13 je vysokou školou veřejnou a 3 vysokou školou soukromou. Státní vysoká škola se vzdělávání o nestátním neziskovém sektoru nevěnuje vůbec. Z tabulky č. 9a lze vyčíst celkový počet jednotlivých kurzů, který činí 91. Některé kurzy se však opakují na více fakultách, tudíž je počet o tyto opakující se kurzy pokrácen

a v konečném výsledku docházím k číslu **83 kurzů**, které se svým obsahem věnují NNO/občanské společnosti.

Grafické znázornění výše uvedených údajů:

Graf č. 2: Počet kurzů zaměřených na nestátní neziskové organizace/občanskou společnost

Zdroj: vlastní analýza

Graf č. 2 ukazuje, že v oblasti kurzů zaměřených na nestátní neziskové organizace dominuje Univerzita Karlova s počtem 26 kurzů. Tři další instituce – Vysoká škola ekonomická v Praze, Univerzita Palackého v Olomouci a Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, se pohybují na relativně srovnatelné úrovni. Zbylé vysoké školy pak nabízejí kurzy v rozmezí od 6 do 11, přičemž 10 z nich poskytuje méně než 5 kurzů.

Shrnu-li výše uvedené údaje, tak výuka v oblasti nestátního neziskového sektoru je především doménou veřejných vysokých škol, zatímco soukromé vysoké školy se jí věnují jen okrajově. Důvodů pro toto rozložení je několik. Jedním z nich je skutečnost, že soukromé vysoké školy jsou financovány především z poplatků studentů a nabízejí tak studijní programy, které jsou žádané. Poplatky jsou nastaveny tak, aby škola byla rentabilní a mohla se sama udržet. Na druhou stranu, veřejné vysoké školy jsou většinou závislé na státním

financování, protože stát podporuje subjekty, které jsou pro něj přínosné a pokryjí oblasti, na které sám „nedosáhne“. Tento vztah lze chápat jako vzájemně závislý a lze ho interpretovat v souladu s teorií vzájemné závislosti. Otázka pak zní, do jaké míry lze studenty považovat za zdroj poznání, zájmu a rozvoje občanského sektoru a do jaké míry lze takto posuzovat stát, který poskytuje školám možnost rozvíjet tento sektor.

4.1.2 Členění programů explicitně zaměřených na nestátní neziskový sektor

V této části se zabývám počty programů, které ne/splňují podmínku pro explicitně zaměřený program zabývající se nestátním neziskovým sektorem. Jak bylo uvedeno v kritériích dříve, program musí obsahovat minimálně 3 kurzy zaměřené na NNO.

Tabulka č. 10: Počet programů explicitně zaměřených na NNO

Vysoká škola	Počet programů celkem	Počet programů explicitně zaměřených	Počet kurzů celkem	Počet kurzů v explicitně zaměřených programech
Akademie múzických umění v Praze	4		7	
Cevro institut, z. ú.	1		1	
Česká zemědělská univerzita	2	1	4	3
Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích	1		1	
Masarykova univerzita	6		7	
Mendelova univerzita v Brně	1		1	
Univerzita Hradec Králové	4		4	
Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem	12	4	23	12
Univerzita Karlova	3	2	42	40
Univerzita Palackého v Olomouci	13		17	
Univerzita Pardubice	2		2	
Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava	4		4	

Vysoká škola ekonomická v Praze	2	2	11	11
Vysoká škola ekonomie a managementu, a. s.	1		1	
Vysoká škola PRIGO, z. ú.	2		2	
Západočeská univerzita v Plzni	1		1	

Zdroj: vlastní analýza

Z tabulky č. 10 lze vyčíst, kolik programů je explicitně zaměřeno na nestátní neziskový sektor a kolik programů se tohoto sektoru jen dotýká. Lze vidět, že explicitně zaměřené programy jsou uvedeny pouze 9x. Naopak programy, které nesplnily podmínku minimálně 3 kurzů zaměřených na nestátní neziskový sektor, je v poměru mnohem více, tj. celkem 40x. Z celkového počtu 16 vysokých škol jsou 4, které nabízejí programy explicitně zaměřené na nestátní neziskový sektor, zatímco 12 vysokých škol se tohoto sektoru jen dotýká. Některé programy však nesplnily podmínku o pouhý 1 kurz. Jsem si vědoma toho, pokud by došlo k doplnění dalších kurzů za pomoci dotazníkového šetření nebo konzultací, tyto programy by se mohly dostat do souboru explicitně zaměřených programů. Tímto způsobem by se jistě výčet programů a kurzů rozšířil.

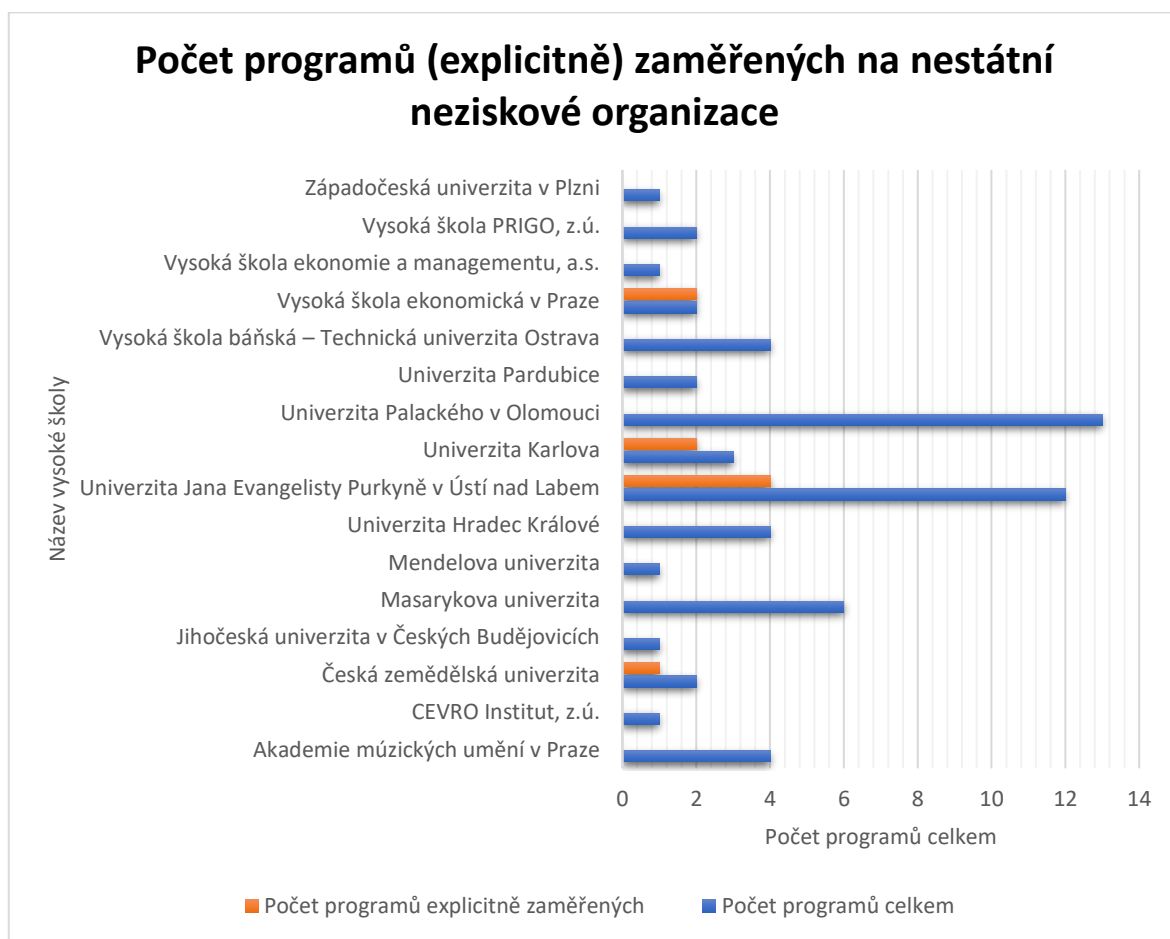
Grafické znázornění výše uvedených údajů:

V tomto grafu č. 2 porovnávám dva početní údaje:

- Modrý sloupec prezentuje celkový počet programů, ve kterých se objevil minimálně 1 kurz zaměřený na nestátní neziskový sektor.
- Oranžový sloupec zastupuje programy, které jsou explicitně zaměřené na nestátní neziskový sektor.

Z grafu je patrné, že oranžový sloupec se vyskytuje pouze 4x. Nelze tedy tvrdit, že s rostoucím počtem programů zaměřených na nestátní neziskový sektor se ve stejné rychlosti zvyšuje i počet programů explicitně zaměřených. Příkladem tak může být Univerzita Palackého v Olomouci – i přesto, že nabízí vysoký počet programů, není zde uveden žádný, který by byl explicitně zaměřen na NNO.

Graf č. 3: Počet programů (explicitně) zaměřených na nestátní neziskové organizace

Zdroj: vlastní analýza

4.1.3 Členění na univerzitní/neuniverzitní typ vysoké školy dle počtu programů a kurzů zaměřených na NNO

Celkový počet vysokých škol univerzitního typu je 30, z toho 24 veřejných, 4 soukromé a 2 státní. Pro neuniverzitní typ vysoké školy součet čítá 28, z toho jsou 2 vysoké školy veřejné a 26 vysokých škol soukromých (MŠMT, 2022).

Vysoké školy, zabývající se nestátním neziskovým sektorem, jsou převážně veřejné a univerzitního typu, a to díky vyššímu počtu fakult a širšímu spektru zájmových oblastí studia. Soukromé vysoké školy bych označila spíše jako menší subjekty jak do počtu studentů, tak i nabídkou oblastí studia.

Z celkového počtu 149 fakult vysokých škol a 11 kateder/ústavů je s nestátním neziskovým sektorem spojeno 28 fakult univerzitního typu (z toho 9 humanitně zaměřených – např. filozofie, politologie, sociální studia apod.). V těsném závěru jsou pak fakulty

ekonomického směru s počtem 7 subjektů. U neuniverzitního typu školy se pak jedná o 3 soukromé vysoké školy – viz tabulka č. 11.

Vysoké školy s explicitně zaměřenými programy na nestátní neziskové organizace jsou 4 – jedná se o Českou zemědělskou univerzitu, Univerzitu Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, Univerzitu Karlovu a Vysokou školu ekonomickou v Praze (viz tabulka č. 11 – žluté označení). Dle níže uvedených záznamů lze vidět, že problematika NNO je jednoznačně zaměřena na univerzitní typy vysokých škol. Což dává potenciál pro vědeckou a badatelskou činnost a budoucí rozvoj programů pro doktorský stupeň studia.

Tabulka č. 11: Počet vysokých škol ne/univerzitního typu se zaměřením na NNO

Vysoká škola	Typ ne/univerzitní	Fakulta
Akademie múzických umění v Praze	univerzitní	Divadelní fakulta
		Hudební a taneční fakulta
Cevro, institut, z. ú.	neuniverzitní	/
Česká zemědělská univerzita	univerzitní	Provozně ekonomická fakulta
Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích	univerzitní	Ekonomická fakulta
Masarykova univerzita	univerzitní	Právnická fakulta
		Ekonomicko-správní fakulta
		Filozofická fakulta
		Fakulta sociálních studií
Mendelova univerzita	univerzitní	Fakulta regionálního rozvoje a mezinárodních studií
Univerzita Hradec Králové	univerzitní	Filozofická fakulta
		Pedagogická fakulta
		Ústav sociální práce
Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem	univerzitní	Přírodovědecká fakulta
		Pedagogická fakulta
		Filozofická fakulta
Univerzita Karlova	univerzitní	Fakulta humanitních studií
Univerzita Palackého v Olomouci	univerzitní	Cyrilometodějská teologická fakulta
		Pedagogická fakulta
		Filozofická fakulta
		Fakulta tělesné kultury
Univerzita Pardubice	univerzitní	Fakulta ekonomicko-správní
		Filozofická fakulta
Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava	univerzitní	Ekonomická fakulta
Vysoká škola ekonomická v Praze	univerzitní	Fakulta podnikohospodářská
		Fakulta financí a účetnictví

		Fakulta managementu
Vysoká škola ekonomie a managementu, a.s.	neuniverzitní	/
Vysoká škola PRIGO, z. ú.	neuniverzitní	/
Západočeská univerzita v Plzni	univerzitní	Filozofická fakulta
		Pedagogická fakulta

Zdroj: vlastní analýza

4.1.4 Zaměření analýzy dle stupně vzdělávacích programů – bakalářské/magisterské

Dle sondy v oblasti inzerátů na pracovní místa v NNO v roce 2007/2008 vyšlo najevo, že vysokoškolské vzdělávání není pro práci v NNO nutné, a když už, tak jen zcela výjimečně. Vysokoškolské vzdělání je potřeba zejména u odborníků v konkrétních programech (např. pedagog, antropolog, psycholog) a pro manažerské pozice o to méně. Zaměstnavatelé spíše vyžadují zkušenosti v NNO a k tomu patříčné vlastnosti jako proaktivní přístup, entuziasmus apod. I přesto se ale najdou profese, kde vysokoškolské vzdělání požadované je – nejčastěji se s ním setkáme v sociální oblasti (Pospíšilová, 2008, s. 44).

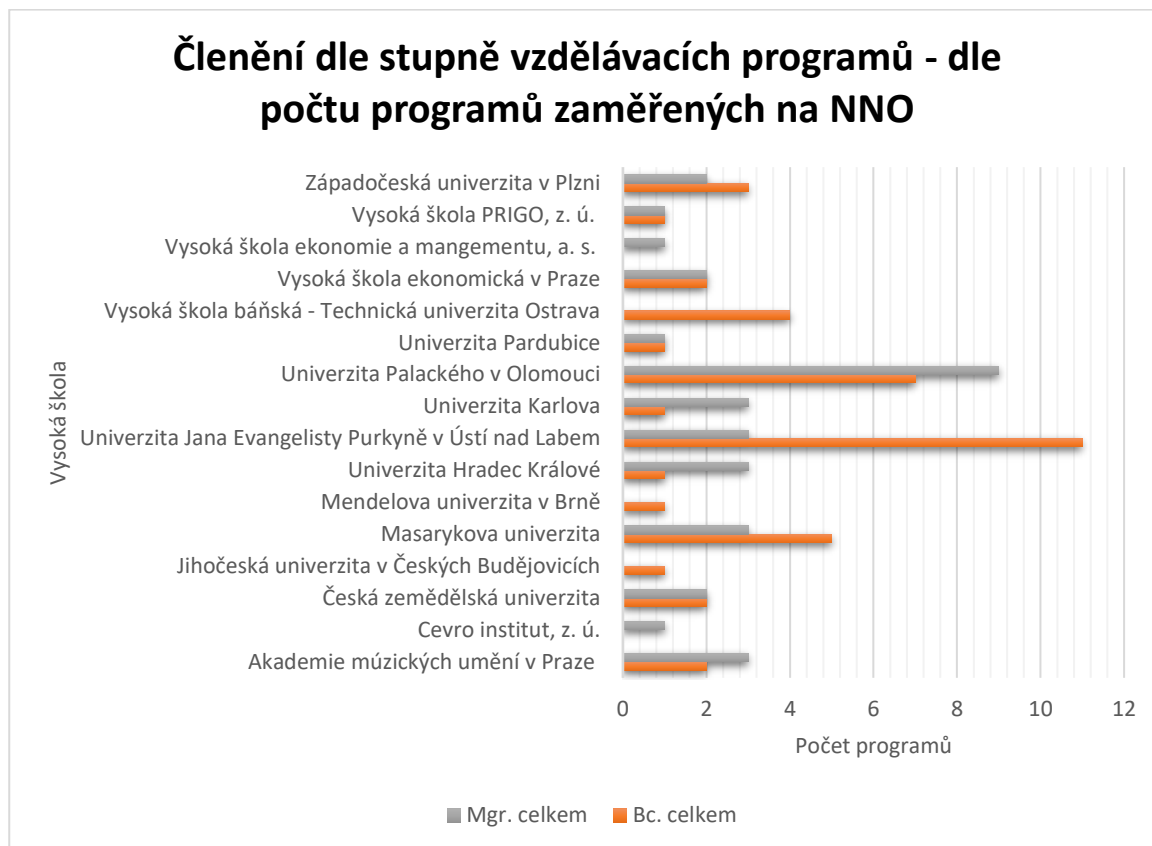
V tabulce č. 12, která je součástí příloh, jsou uvedeny konkrétní počty a názvy programů, které jsou zaměřené na NNO, a to z pohledu stupně vzdělávání, tzn. bakalářského a magisterského. Jedná se o programy, ve kterých se vyskytuje alespoň 1 kurz zabývající se NNO. Barevně jsou pak vyznačeny ty programy, které splňují podmínku přítomnosti minimálně 3 kurzů zaměřených na NNO a lze je označit jako explicitně zaměřené.

Analýza zpracovaná v této oblasti ukazuje o téměř 1/3 převyšující počet bakalářských programů oproti programům magisterským (42:34). Tudíž zůstává vzdělávání o neziskovém sektoru stále doménou bakalářského stupně studia. Ovšem rozdíl mezi bakalářským a magisterským stupněm není tak markantní. Což může naznačovat, že se vzdělávání o NNO dostává postupně i do kurikula magisterských programů na vysokých školách. Z tabulky č. 12 lze také vyčíst, že ve 12 případech jde o souběh bakalářského a magisterského programu, což může značit jejich provázanost.

Graf č. 4 ukazuje poměr mezi bakalářskými a magisterskými stupni studia (zaměřeno na NNO). V 11 případech vysoké školy nabízí jak bakalářský stupeň, tak magisterský. V 5 případech jde pak o samostatně stojící stupeň studia, kde se jedná buď o bakalářský,

nebo magisterský stupeň. V tomto ohledu pak vidíme, že převahu zde má samostatně stojící bakalářský stupeň, a to v poměru 3:2 vůči magisterskému stupni.

Graf č. 4: Členění dle stupně vzdělávacích programů na základě počtu programů zaměřených na NNO

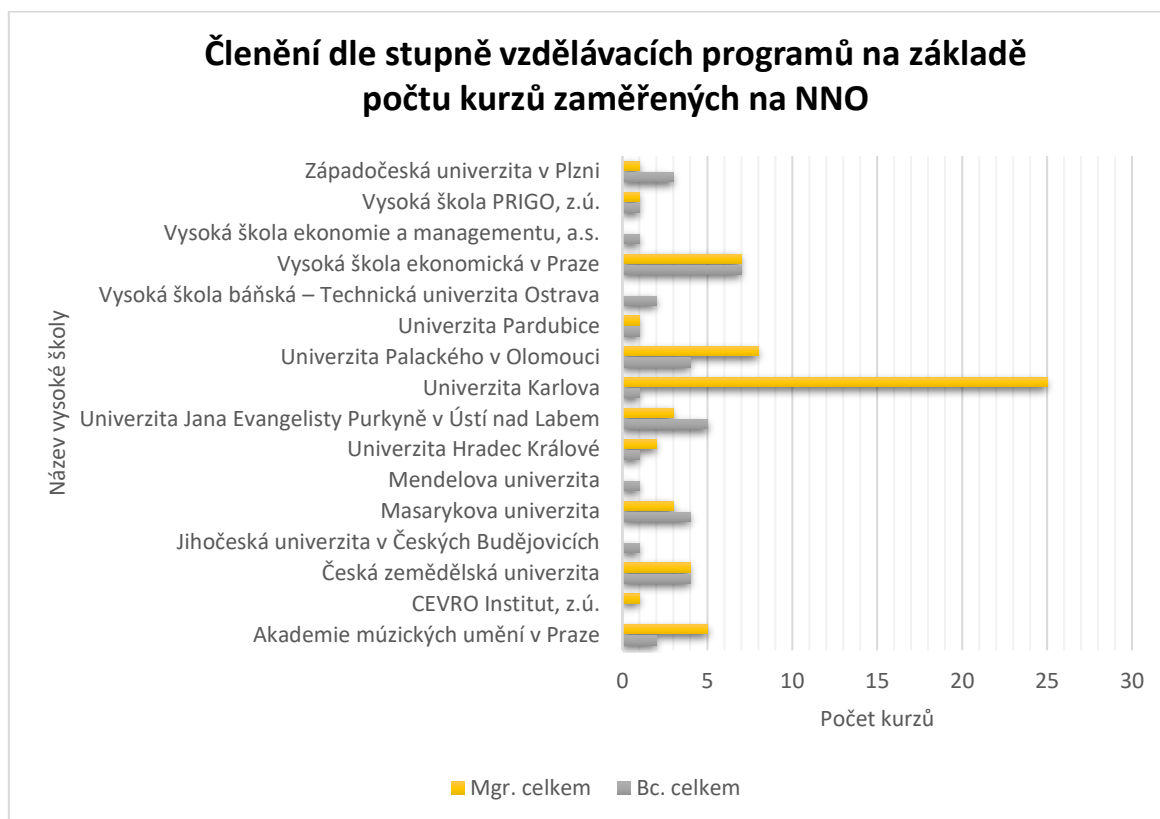

Zdroj: vlastní analýza

Odlíšný pohled na bakalářské a magisterské stupně vzdělávání

Graf č. 5 ukazuje jiný pohled na bakalářské a magisterské programy. V tomto ohledu se zaměřuji na výskyt kurzů, které jsou obsaženy v bakalářských a magisterských stupních studia a v různých programech (není prioritou, zda se jedná o program explicitně zaměřený, či nikoliv). Lze si všimnout, že největší zastoupení zde má Univerzita Karlova v magisterském stupni s 26 kurzy zaměřenými na NNO, ale jen s 1 v bakalářském stupni. Ostatní magisterské kurzy se pohybují spíše pod hranicí 5 kurzů či ve 2 případech lehce nad ní. Některé vysoké školy však zastoupení v magisterském či bakalářském stupni nemají vůbec. Nejvíce bakalářských programů směřuje k humanitní tematice. Oproti tomu, magisterské programy se zase více pohybují v sociální oblasti.

Graf č. 5: Členění dle stupně vzdělávacích programů na základě počtu kurzů zaměřených na NNO

Zdroj: vlastní analýza

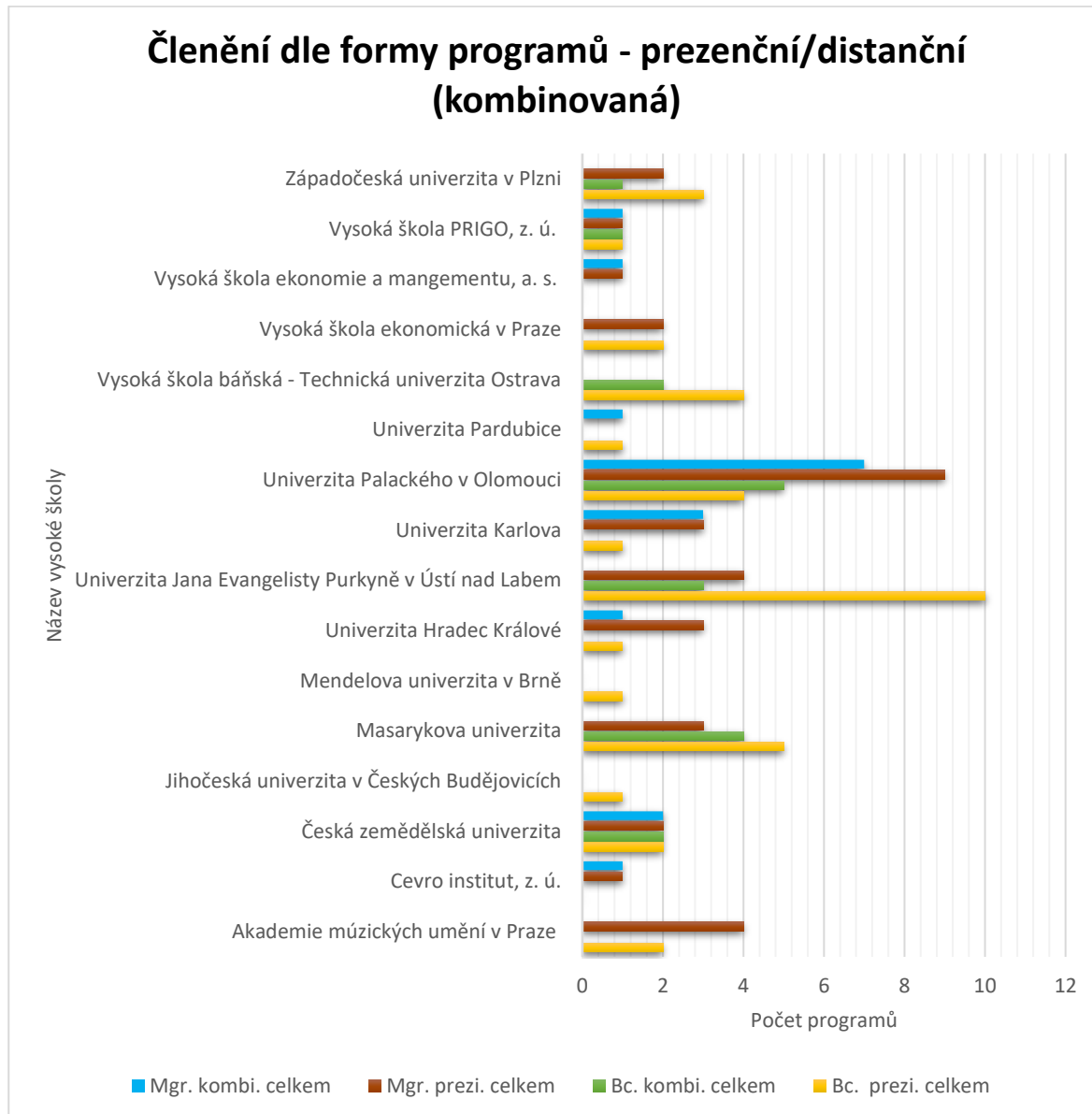
4.1.5 Zaměření analýzy dle formy – prezenční/distanční (kombinovaná)

Dle údajů Českého statistického úřadu mezi lety 2001–2009 podíl studentů v kombinovaném (distančním) studiu stoupal z 18 % na 29,9 %. Následně pak ale zase klesal, a to do roku 2022 na 19,8 %. Opačný stav nastal u studentů denního studia, kde mezi roky 2009–2011 klesl z 82,6 % na 71,2 % a následně pak vysoce stoupal až do roku 2022 na 80,9 %. Na uvedené proměny měla vliv politická opatření, kde došlo k úpravě školského zákona a zaměstnanci určitých profesí si museli doplňovat vzdělání v souladu s novými podmínkami školského zákona, což vedlo k návratu mnoha učitelů s praxí v oboru zpět do vzdělávacího procesu. Od ledna 2015 si tak museli doplnit svoji kvalifikaci do určitého termínu. (ČSÚ, 2022a, s. 10). Tyto změny se tak mohly promítnout i do formy prezenčního/distančního studia na vysokých školách s výukou o NNO.

Graf č. 6 ukazuje poměr bakalářských a magisterských programů ve formě prezenční či kombinované, resp. distanční, ve kterých se vyskytuje jeden a více kurzů zaměřených na

NNO. Celkový počet bakalářských a magisterských programů v prezenční formě činí 73, ve formě kombinované je počet o polovinu nižší, tj. 35.

Graf č. 6: Členění dle formy programů prezenční/distanční (kombinovaná)

Zdroj: vlastní analýza

Výsledky získané z analýzy celkového počtu bakalářského a magisterského studia v prezenční či kombinované (distanční) formě ukazují největší zastoupení bakalářského stupně na UJEP v Ústí nad Labem, kde počet čítá 10 programů v prezenční formě. U magisterského stupně je nejvyšší zastoupení na Univerzitě Palackého v Olomouci (9). Stejně tak univerzita prezentuje o něco menší počet v magisterském stupni, ale v kombinované formě – 7 programů. U některých vysokých škol nebyl bakalářský či magisterský stupeň v prezenční/kombinované (distanční) formě zastoupen vůbec.

Konkrétně bych poukázala na Akademii múzických umění v Praze, kde se hudba či tanec nedá tak zcela vyučovat v distanční (kombinované) formě, tudíž je zde zastoupena jen forma prezenční.

4.1.6 Zaměření analýzy dle regionálního umístění vysokých škol

Tabulka č. 12: Regionální zastoupení vysokých škol v roce 2022/2023

Kraj	Počet VŠ celkem	Právní hledisko VŠ		
		veřejná	soukromá	státní
Praha	30	8	21	1
Středočeský	1	1		
Jihočeský	4	2	2	
Jihomoravský	7	5	1	1
Karlovarský	/			
Královehradecký	1	1		
Liberecký	1	1		
Moravskoslezský	4	3	1	
Olomoucký	3	1	2	
Pardubický	1	1		
Plzeňský	1	1		
Ústecký	2	1	1	
Vysočina	1	1		
Zlínský	2	1	1	

Zdroj: vlastní analýza

Analýza pracuje s celkovým počtem 14 krajů v České republice. Nejvíce vysokých škol se vyskytuje v Hlavním městě Praha, která je zastoupena 30 vysokými školami. Další zastoupení má Jihomoravský kraj se 7 vysokými školami, 4 vysoké školy se pak vyskytují v Moravskoslezském a Jihočeském kraji.

Jako zajímavost bych uvedla Olomouc, které se říká „město studentů“, a přesto má jedno z nižších zastoupení vysokých škol mezi kraji. Oproti hlavnímu městu, jde až o 10násobný rozdíl, tj. 30:3. Kraj Hlavní město Praha si stejně jako v předešlém výzkumu udrželo své prvenství, co se nabídky studia na vysokých školách týče. Jediný kraj, ve kterém nemá sídlo žádná vysoká škola, je Karlovarský. Nabízí se tedy potenciál v tomto kraji zřídit sídlo nové vysoké školy?

Pro získání dalších údajů o vzdělávání o nestátním neziskovém sektoru na vysokých školách, a to na základě regionálního členění, jsem vycházela z výše uvedené tabulky, která mi poskytla informace o celkovém počtu vysokých škol v České republice. Výsledky nám ukazuje tabulka č. 13.

Tabulka č. 13: Vzdělávání o NNO na základě regionálního členění vysokých škol

Kraj	Vysoká škola	Počet kurzů	Počet kurzů celkem
Praha	Akademie múzických umění v Praze	5	47
	CEVRO Institut, z. ú.	1	
	Česká zemědělská univerzita v Praze	4	
	Univerzita Karlova	26	
	Vysoká škola ekonomická v Praze	10	
	Vysoká škola ekonomie a managementu, a. s.	1	
Středočeský	/		
Jihočeský	Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích	1	1
Jihomoravský	Masarykova univerzita	6	7
	Mendelova univerzita v Brně	1	
Královehradecký	Univerzita Hradec Králové	3	3
Liberecký	/		
Moravskoslezský	Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava	2	3
	Vysoká škola PRIGO, z. ú.	1	
Olomoucký	Univerzita Palackého v Olomouci	11	11
Pardubický	Univerzita Pardubice	2	2
Plzeňský	Západočeská univerzita v Plzni	3	3
Ústecký	Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem	6	6
Vysočina	/		
Zlínský	/		

Zdroj: vlastní analýza

Dominantní postavení zde ovládá opět pražský region. Kurzy, které se jednoznačně zaměřují na NNO, se vyskytují v celkovém počtu 47. Nejvyšší zastoupení má Univerzita Karlova v Praze, která poskytuje 26 kurzů, na druhém místě se umístila Univerzita Palackého v Olomouci s nabídkou 11 kurzů a třetí místo obsadila Vysoká škola ekonomická, též v Praze (10 kurzů). V porovnání s tabulkou č. 12, kde byl Olomoucký kraj označen jako místo s nízkou koncentrací vysokých škol, se nyní Olomoucký kraj objevil hned na druhém místě, jelikož nabízí druhý nejvyšší počet kurzů. Z toho mi vyplývá, že vzdělávání o nestátním neziskovém sektoru se v tomto kraji koncentruje zejména do jednoho subjektu, místo aby bylo vzdělávání o NNO rozptýleno mezi několik vysokých škol v rámci kraje.

Na přibližně stejné úrovni nabídky kurzů se pohybuje kraj Ústecký a Jihomoravský, který je zastoupen takto:

- Ústecký kraj: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem s nabídkou 8 kurzů,

- Jihomoravský kraj: Masarykova univerzita a Mendelova univerzita v Brně se společným zastoupením 7 kurzů.

4.1.7 Zaměření analýzy na management NNO

V této kapitole jsem se zaměřila na výčet programů a kurzů, které se zabývají managementem NNO. Jak tomu bylo již v dřívějších kapitolách, i zde jsem kladla podmínku přítomnosti minimálně 3 kurzů, které jsou zaměřené na NNO a zároveň na management. Ve svém názvu, příp. v sylabu, se muselo uvádět „management, řízení, strategické plánování, fundraising, účetnictví, finanční management, projektové řízení, marketing, public relations, personální řízení a lidské zdroje včetně řízení dobrovolníků, ekonomika NNO (chápáno jako hospodaření)“ (Pospíšilová, 2008, s. 13). Těchto kurzů jsem našla 37, což je téměř polovina celkové databáze a jsou uvedené v příloze č. 1: Management NNO – kurzy.

Z pohledu programů zaměřených na management NNO se jedná pouze o 3 programy, jež splňovaly výše zadané podmínky. Jedná se o tyto programy:

- Univerzita Karlova v Praze – Fakulta humanitních studií – Studia občanského sektoru a Studia občanské společnosti,
- Vysoká škola ekonomická v Praze – Fakulta podnikohospodářská – Podniková ekonomika a management.

Fakulta humanitních studií na Univerzitě Karlově poskytuje kurzy v magisterském stupni studia a převážně v kombinované formě. Kdežto Fakulta podnikohospodářská na Vysoké škole ekonomické v Praze nabízí kurzy zaměřené na management NNO i v bakalářském stupni studia, a to v prezenční formě.

4.1.8 Zaměření analýzy dle programové specializace

Sektorové vzdělávání je dle mínění z předchozího výzkumu na vzestupu, jelikož vznikají nové programy. Je ale potřeba brát zřetel i na to, že některé pojetí NNO nesouvisí jenom s neziskovým sektorem, ale vazbu má i se sektorem veřejným, tj. s veřejnou správou a samosprávou. To se převážně týká sociální oblasti, kde je vyžadováno specifické vědění v daném oboru (Zákon o sociálních službách).

Níže uvedené výsledky, tzn. programy zaměřené na management neposkytují jasný důraz na NNO v názvech svých kurzů ani v popisech studijních programů nebo

v očekávaných dovednostech a znalostech absolventů. Jinými slovy, NNO nejsou explicitně zahrnuty do učebních plánů těchto manažerských programů.

4.1.8.1 Management sportu

V České republice nabízí studijní program management sportu tyto fakulty:

Tabulka č. 14: Vysoké školy s možností studia „management sportu“

Univerzita	Fakulta	Studijní program	Stupeň vzdělávání
Univerzita Karlova	Fakulta tělesné výchovy a sportu	Management tělesné výchovy a sportu	Bc., Mgr.
Vysoká škola báňská – Technická univerzita v Ostravě	Ekonomická fakulta	Sportovní management	Bc.
Masarykova univerzita v Brně	Fakulta sportovních studií	Tělesná výchova a sport – Management sportu	Bc.
Technická univerzita v Liberci	Přírodovědně-humanitní fakulta	Sport se zaměřením na zdravý životní styl	Bc.
	Pedagogická fakulta	Sport se zaměřením na zdravý životní styl	Bc.
Univerzita Pardubice	Fakulta ekonomicko-správní	Ekonomika a management sportovních organizací	Bc.
Západočeská univerzita	Pedagogická fakulta	Tělesná výchova a sport	Bc.
University of New York Prague, s. r. o. – Praha		Sports management	Bc.
Vysoká škola ekonomie a managementu, a. s. – Praha		Sportovní marketing a management	Bc.
Vysoká škola tělesné výchovy a sportu – Palestra, s. r. o. – Praha		Management sportu	MBA

Zdroj: vlastní analýza

Výše uvedené údaje byly získány na základě průzkumu internetu podle hesel „management sportu, ekonomika sportu“. Tento sektorový program je zastoupen 9 vysokými školami, a to v rámci několika regionů. Program se nejvíce rozvíjí v kraji Praha. Poté je zastoupen kraj Moravskoslezský, Jihomoravský, Liberecký, Pardubický a Plzeňský vždy po jedné instituci.

Jak vidíme, tento program je zastoupen i na soukromých vysokých školách (University of New York Prague, s. r. o., Vysoká škola ekonomie a managementu, a. s., Vysoká škola tělesné výchovy a sportu – Palestra, s. r. o.). Tudíž program „Management sportu“ už není jen fenoménem veřejných škol, ale začínají sem vstupovat i vysoké školy soukromé.

Programy zaměřené na management sportu stojí primárně při tělovýchovných institucích (Univerzita Karlova, Masarykova univerzita, Vysoká škola tělesné výchovy a sportu – Palestra, s. r. o.) a jiné při manažerské/ekonomické instituci (Vysoká škola báňská – Technická univerzita v Ostravě, Univerzita Pardubice a Vysoká škola ekonomie a managementu, a. s.).

Dominantou je zde i nabídka v bakalářském programu, a to v poměru 9:2.

4.1.8.2 Management kultury

Vzestupný trend, který lze vidět v oblasti managementu sportu, je též zaznamenán i v oblasti managementu kultury. Vzdělávání manažerů můžeme nalézt jak na filozoficky zaměřených školách, tak na uměleckých.

Tabulka č. 15: Vysoké školy s možností studia „kulturního managementu“

Univerzita	Fakulta	Studijní program	Stupeň vzdělávání
Vysoká škola ekonomická v Praze	Podnikohospodářská fakulta	Arts Management	Bc., Mgr.
Masarykova univerzita v Brně	Filozofická fakulta	Management v kultuře	Mgr.
Univerzita Palackého v Olomouci	Filozofická fakulta	Divadelní studia	Bc.
		Uměnovědná studia	Bc.
Ambis, vysoká škola, a. s.		Arts a event management	Bc.
Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně	Fakulta multimediálních studií	Arts Management	Mgr.
Janáčkova akademie múzických umění	Hudební fakulta	Hudební manažerství	Bc., Mgr.
		Hudební umění	Bc., Mgr.
		Hudební produkce	Bc., Mgr.
Akademie múzických umění v Praze	Divadelní fakulta	Produkce	Bc., Mgr.
		Divadelní produkce	Bc., Mgr.

	Hudební a taneční fakulta	Hudební manažerství	Bc., Mgr.
--	---------------------------	---------------------	-----------

Zdroj: vlastní analýza

Jak vidíme, management kultury/umění je zde zastoupen jak veřejnými, tak soukromými vysokými školami. Značnou převahu zde však mají vysoké školy veřejné. V rámci soukromých škol se zde vyskytla jedna (Ambis, vysoká škola, a. s.) s bakalářským programem v programu Arts Management na fakultě multimediálních studií. Zajímavé je zde i zastoupení Vysoké školy ekonomické v Praze, kde vzdělávání v programu Arts Management nalezneme na Fakultě podnikohospodářské.

Koncentrace magisterských programů je zde mnohem vyšší oproti oblasti sportovního managementu. Zastoupeno je zde 9 magisterských a 10 bakalářských programů. Pozitivně vidím i to, že Janáčkova akademie múzických umění rozšířila svoji nabídku o doktorské studium u programu Hudební produkce a Hudební umění na Hudební fakultě.

4.1.8.3 Management v oblasti sociální práce

Tabulka č. 16: Vysoké školy s možností studia managementu v oblasti sociální práce

Univerzita	Fakulta	Studijní program	Stupeň vzdělávání
Univerzita Palackého v Olomouci	Cyrilometodějská teologická fakulta	Sociální práce	Bc.
		Mezinárodní sociální a humanitární práce	Bc.
	Filozofická fakulta	Sociální práce	Bc.
Masarykova univerzita v Brně	Fakulta sociálních studií	Sociální politika a sociální práce	Bc., Mgr.
Univerzita Karlova v Praze	Filozofická fakulta	Sociální a pastorační práce	Bc.
	Husitská a teologická fakulta	Sociální a pastorační práce	Bc.
		Sociální a charitativní práce	Bc., Mgr.
Slezská univerzita v Opavě	Fakulta veřejných politik v Opavě	Veřejná správa a sociální politika	Bc., Mgr.
		Sociální práce ve veřejné správě	Bc.
	Obchodně podnikatelská fakulta v Karvině	Management v sociálních službách	Bc.

Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, Ústí nad Labem	Fakulta sociálně ekonomická	Sociální politika a sociální práce	Bc., Mgr.
		Sociální práce – specializace: Řízení v sociální práci	Mgr.
Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích	Zdravotně sociální fakulta	Management sociální práce v organizacích	Bc.
	Teologická fakulta	Sociální práce	Bc.
Univerzita Hradec Králové	Filozofická fakulta	Sociální a charitativní práce	Bc.
Univerzita Hradec Králové	Filozofická fakulta	Sociální práce ve veřejné správě	Bc.
Ostravská univerzita	Fakulta sociálních studií	Sociální práce a sociální podnikání	Mgr.
Technická univerzita v Liberci	Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická	Sociální práce	Bc.
Západočeská univerzita	Filozofická fakulta	Sociální práce	Bc.
Vysoká škola Newton, a. s.		Management v sociálních službách	Mgr.
CEVRO Institut, z. ú. Praha		Management sociálních služeb	Bc.

Zdroj: vlastní analýza

Sociální práce je v dnešní době už běžným programem vyučovaným na vysokých školách. Tudíž není překvapením, že je zastoupen v tak hojném počtu. Na základě analýzy zaměřené na sociální práci jsem v dané oblasti našla 21 programů na 12 vysokých školách, z toho 10 je školami veřejnými a 2 školou soukromou. Věřím však, že při hlubším bádání zaměřeném přímo na sociální práci, včetně managementu sociálních služeb apod., bych našla ještě několik programů, u kterých by název sice neodpovídal, ale dle sylabu by spadal mezi kritéria vyhledávání.

Tento program je převážně dominantou bakalářské formy studia. V 7 případech jsem ho našla jako magisterskou formu, z toho 3x šlo o čistě magisterské studium (Sociální práce – specializace: Řízení v sociální práci, Sociální práce a sociální podnikání, Management v sociálních službách).

DRUHÁ ČÁST – porovnání stavu z roku 2022/2023 a 2007/2008

4.2 Porovnání výsledků roku 2022/2023 s výzkumem z roku 2007/2008

V této části výzkumu se zaměřím na komparaci výsledků dvou výzkumů, které byly provedeny v letech 2007/2008 a 2022/2023. Přestože oba výzkumy byly odděleny časovým rozpětím 15 let, jejich výsledky nabízejí zajímavý pohled na vývoj a změny, které se v dané oblasti udály. Tato analýza mi umožňuje nejen porozumět minulým trendům, ale také předvídat možné budoucí vývoje.

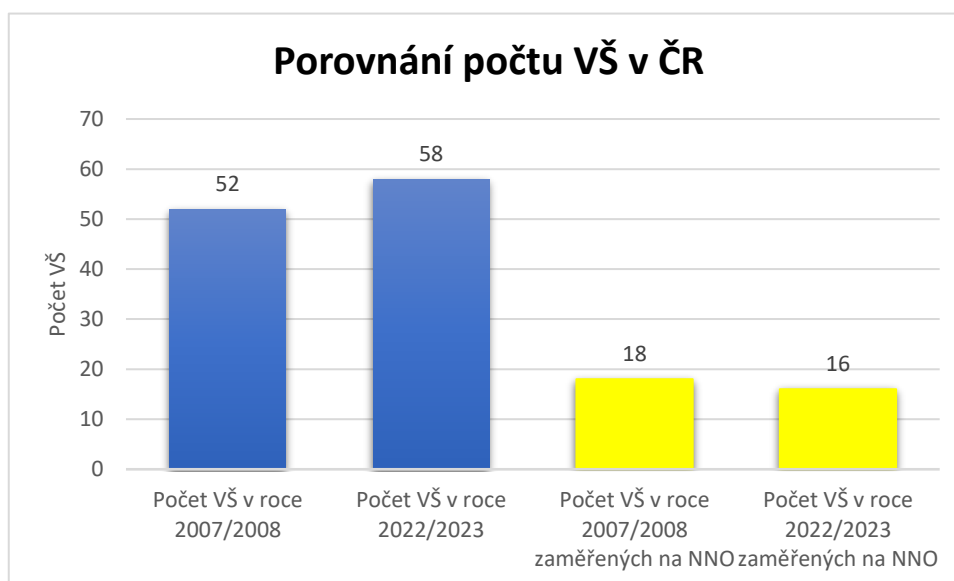
Počet vysokých škol

Pro výzkum v roce 2007/2008 sloužilo jako analytický podklad 52 vysokých škol v České republice. Nyní, tj. v roce 2022/2023, se jejich počet navýšil na 58. Jde tedy o rozdíl necelých 12 %.

V porovnání s předchozím výzkumem, kdy počet činil 22 veřejných škol, došlo též k nárůstu – tentokrát o 18 % na aktuálních 26 vysokých škol veřejných. U soukromých škol se v předchozím výzkumu napočítalo 29 subjektů. Opět se zvýšil jejich počet, ale jen o 3 %. U státních škol je procentuální výpočet mnohem vyšší, a to z důvodu, že z 1 subjektu se počet zvýšil na 2, což je navýšení o 100 %. S vyšším počtem vysokých škol bych očekávala i koherentní nárůst kurzů zaměřených na NNO. Zda tato souvislost bude potvrzena, mi ukážou až zpracované analýzy aktuálního stavu počtů programů a kurzů, které postupně představuji v diplomové práci.

V grafu č. 7 jsou uvedeny výsledky zaměřené na počet vysokých škol zabývajících se NNO/občanskou společností. I přesto, že došlo k navýšení celkového počtu vysokých škol v roce 2022/2023, tento počet se nepromítl do počtu vysokých škol zaměřených na NNO. Údaje prezentují poměr 18:16, což vypovídá o úbytku subjektů započítaných do analýzy. Do analýzy v roce 2022/2023 se již nepromítla vysoká škola B.I.B.S., a. s. Brno, která ukončila svůj provoz.

Graf č. 7: Porovnání počtu vysokých škol v České republice

Zdroj: vlastní analýza

Počet kurzů zaměřených na NNO

Cílem tohoto výběru byla komparace vysokých škol a jimi nabízených kurzů zaměřených na NNO mezi roky 2007/2008 a 2022/2023. Dle zjištěných údajů došlo k relativně zajímavé proměně výskytu vysokých škol a jejich nabídky vzdělávání. V roce 2007/2008 se neziskovému sektoru věnovalo 18 škol, které nabízely alespoň 1 kurz takto zaměřený, přičemž 3 z nich byly školy soukromé a 15 veřejných. Výuka o neziskovém sektoru byla tedy záležitostí veřejných vysokých škol.

Nyní, v roce 2022/2023, se neziskovému sektoru věnuje 16 vysokých škol, z toho 3 soukromé a 13 veřejných vysokých škol. Opět tedy můžeme tvrdit, že výuka o neziskovém sektoru se týká zejména veřejných vysokých škol. Početní rozdíl vysokých škol zařazených do analýzy v roce 2022/2023 může být z části ovlivněn i procesem ne/započítávání kurzů zabývajících se oblastí NNO.

I přesto, že v obecné množině mají soukromé vysoké školy široké zastoupení, kurzy zaměřené na NNO jsou u nich stále okrajovým jevem. Jejich výskyt byl zaznamenán pouze po jednom kurzu, který se objevoval v 1–2 programech. Podíl kurzů vyučovaných na veřejných vysokých školách je mnohem větší – alespoň jeden kurz byl vyučován téměř na dvou třetinách vysokých škol.

Graf č. 8 níže ukazuje ucelený přehled všech vysokých škol zaměřených na NNO, které se vyskytly v roce 2007/2008 a 2022/2023. Zároveň je v grafu zaznamenán i počet kurzů zaměřených na danou problematiku.

Prvotní mé očekávání bylo, že školy, jež se zabývaly NNO v roce 2007/2008, se objeví i v roce 2022/2023, včetně nabízených kurzů. Rozdíl 15 let však oblast vzdělávání o třetím sektoru změnil. V aktuální analýze zpracované v roce 2022/2023 se již neobjevily tyto vysoké školy:

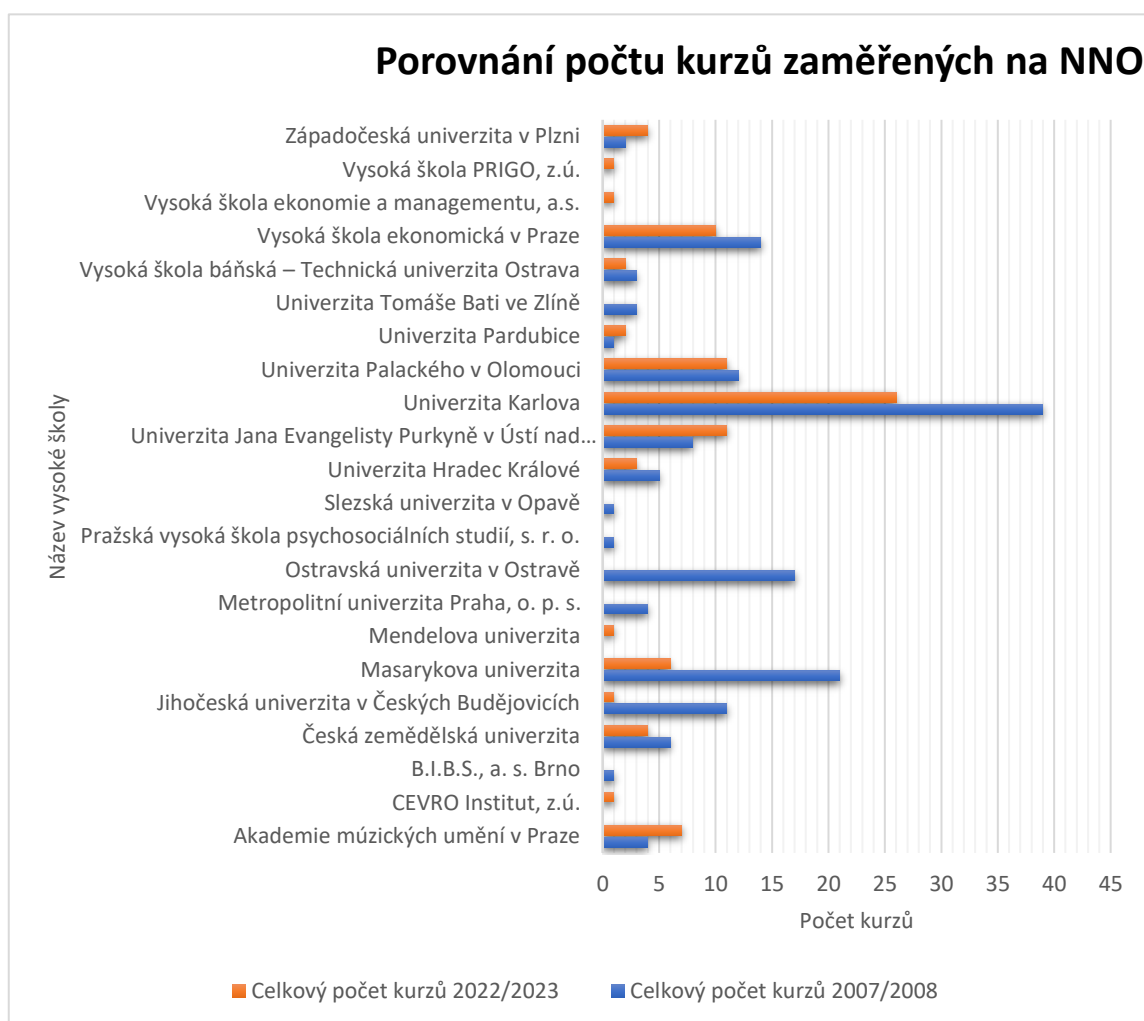
- B. I. B. S., a. s. Brno,
- Metropolitní univerzita Praha, o. p. s.,
- Ostravská univerzita v Ostravě,
- Pražská vysoká škola psychosociálních studií, s. r. o.,
- Slezská univerzita v Opavě,
- Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně.

Současně s tím se však vyskytly nové vysoké školy:

- CEVRO Institut, z. ú.,
- Mendelova univerzita,
- Vysoká škola ekonomie a managementu, a. s.,
- Vysoká škola PRIGO, z. ú.

V grafickém znázornění přítomnosti kurzů v letech 2007/2008 a 2022/2023 (viz graf č. 8) lze vidět, že jistou převahu měl rok 2007/2008. I přesto, že se v roce 2022/2023 objevily nové subjekty zabývající se tematikou NNO, rok 2007/2008 byl zastoupen častěji, tj. na více školách. Problematika NNO se objevila v širokém spektru fakult (od Institutu tropů a subtropů po právnické či lékařské fakulty). Nyní se tematika NNO soustřeďuje více do ekonomicky, filozoficky, pedagogicky či sociálně zaměřených fakult.

Graf č. 8: Porovnání počtu kurzů zaměřených na NNO

Zdroj: vlastní analýza

Konkrétní počty kurzů na fakultách v rámci vysokých škol zaměřených na neziskový sektor/občanskou společnost v roce 2022/2023 a 2007/2008 prezentuje tabulka č. 17. Důležité je podotknout, že kurzy v roce 2007/2008 byly následně ještě doplněny o další kurzy, jež označili zástupci vysokých škol aj. jako patřící do neziskového sektoru, resp. vážící se k NNO. Takovéto dodatečné doplnění kurzů již nebylo v roce 2022/2023 uskutečněno, proto se potýkáme s rozdílným počtem kurzů mezi uvedenými roky.

Porovnání programů explicitně zaměřených na NNO

Tabulka č. 17: Porovnání programů explicitně zaměřených na NNO

Vysoká škola	Program	
	2022/2023	2007/2008
Česká zemědělská univerzita	Hospodářská a kulturní studia	

Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem	Politologie	
	Filologie	
	Geografie	
	Specializace v pedagogice	
Univerzita Karlova	Studia občanského sektoru	Občanský sektor
	Studia občanské společnosti	
Vysoká škola ekonomická	Podniková ekonomika a management	
	Management	
Ostravská univerzita		Management v neziskovém sektoru
Masarykova univerzita v Brně		Ekonomika a řízení nestátních neziskových organizací

Pro analýzu explicitně zaměřených programů na NNO byla užitá stejná kritéria, jako tomu bylo u výčtu programů, na něž se zaměřila analýza managementu NNO. Tzn. explicitní program musel obsahovat minimálně 3 kurzy vážící se k NNO. Rozdíl mezi roky 2007/2008 a 2022/2023 je rapidní. V roce 2007/2008 byly zaznamenány 3 programy, kdežto v roce 2022/2023 bylo nalezeno 9 programů. Jedná se o 3násobné převýšení nalezených kurzů.

Velkým překvapením pro mě bylo při analýze kurzů/programů, že v roce 2022/2023 neposkytla vzdělávání o neziskovém sektoru Ostravská univerzita, která měla v roce 2007/2008 široké zastoupení týkající se managementu NNO na vysokých školách, tudíž bych očekávala, že se i zde objeví program explicitně zaměřený na vzdělávání o NNO. V tabulce č. 18 není uveden žádný záznam ani u Masarykovy univerzity v Brně. Zde ale kurzy nalezeny byly (6), bohužel však nesplňovaly kritéria pro to, aby program mohl být započítán jako explicitně zaměřený na NNO.

Porovnání bakalářských a magisterských stupňů vzdělávacích programů

Na porovnání bakalářských a magisterských stupňů vzdělávání se dá nahlížet z několika úhlů. Jedním z nich je porovnání z hlediska kurzů, jež jsou přítomny na vysokých školách a zaměřují se na NNO. V tomto směru docházím k poměru 37:62, kde 37 kurzů se

vztahuje k bakalářskému stupni a 62 ke stupni magisterskému. Mohu tedy tvrdit, že magisterský stupeň v tomto ohledu posílil?

Pokud bych se podívala na přítomnost bakalářských a magisterských stupňů z pohledu programů zaměřených na výuku o NNO, tento poměr by se značně proměnil. Zde by už neměl dominantní postavení magisterský stupeň, který je zastoupen v 34 programech, ale prvenství by zastal stupeň bakalářský, a to ve 42 případech. Výběr těchto programů byl sestaven na základě přítomnosti minimálně 1 kurzu zaměřeného na NNO (vyjma sektorového vzdělávání). Nejedná se tedy o explicitně zaměřené programy.

Další pohled týkající se bakalářských a magisterských stupňů lze zaměřit na management NNO. Dle analýzy v roce 2022/2023 v tomto ohledu převažuje stupeň magisterský, který je zastoupen 25 kurzy. V bakalářských programech jsem našla 20 kurzů. Uvedená data nejsou od sebe tak vzdálená, abych mohla tvrdit, že je zde dominantní postavení bakalářského či magisterského stupně vzdělávání. V roce 2007/2008 byl bakalářský stupeň zastoupen 47x a magisterský 27x (u některých údajů nebyla zaznamenána informace, zda jde o bakalářský nebo magisterský stupeň vzdělávání, a proto je v tomto ohledu složité porovnávat získané údaje).

A v neposlední řadě bych uvedla sektorové vzdělávání, které je zastoupeno takto:

- management sportu – bakalářské programy 9x, magisterské programy 2x,
- management kultury – bakalářské programy 10x, magisterské programy 9x (zde bych uvedla i nabídku 2 programů v doktorském stupni studia),
- management v oblasti sociální práce – bakalářské programy 18x, magisterské programy 7x (i zde byl nalezen 1 program s možností doktorského studia).

Shrnu-li nabídku bakalářských a magisterských stupňů studia, tak nejde jednoznačně říct, který stupeň je převládající. Hodně zde záleží, z jakého úhlu se na danou situaci díváme.

Porovnání formy studia – prezenční, distanční (kombinované)

I v rámci analýzy týkající se formy studia bylo v některých částech složité porovnat aktuální údaje s údaji z přechodného výzkumu. Co však stále platí – pro Českou republiku je typická forma studia *prezenční*. Což se i několikrát potvrdilo na základě analýzy zpracované z několika pohledů, které uvádím níže:

- kurzy zaměřené na managementem NNO – rok 2022/2023
 - Bc. – prezenční 18 kombinované 10
 - Mgr. – prezenční 22 kombinované 11
- kurzy zaměřené na management NNO – rok 2007/2008
 - Bc. – prezenční 15 kombinované 22
 - Mgr. – prezenční 7 kombinované 7

Údaje o prezenční či kombinované formě studia nebyly v roce 2007/2008 zaznamenané u všech programů, ani kurzy nebyly o tento záznam doplněny. Výše uvedená čísla tím pádem prezentují jen část z celkového počtu programů a kurzů.

Další možné srovnání se týká všech kurzů, které se zabývají NNO. Z celkového počtu bylo u bakalářských programů zaznamenáno 38 prezenčních kurzů a 18 kombinovaných. V magisterském stupni jsem našla 35 kurzů prezenční formy a 17 kurzů ve formě kombinované. Jak lze vidět, počty v bakalářské prezenční formě si zachovaly téměř totožný počet i ve formě magisterské. To samé se promítá i v kombinované formě studia.

V rámci explicitně zaměřených programů mohu hovořit o zastoupení 9 programů, kde bakalářský stupeň evidují 6x v prezenční formě a 1x v kombinované; magisterský 7x v prezenční formě a 3x v kombinované. I zde mohu říci, že se prezenční forma studia drží v popředí oproti magisterské formě.

Porovnání na základě regionálního členění

Z předchozího výzkumu vyplynulo, že výraznou převahu z hlediska umístění fakult (či škol) a výskytu kurzů má Praha. Nyní, tj. v roce 2022/2023, mohu potvrdit opětovné prvenství pro Prahu, a to se zastoupením 7 fakult a 1 soukromé školy.

Koncentrace kurzů je v Praze největší v porovnání s jinými regiony, konkrétně se jedná o 47 kurzů, což dělá 57 % z celkového počtu 83 kurzů. Jde tedy o navýšení kurzů o 13 %. V porovnání mezi Prahou a ostatními regiony je vidět znatelný rozdíl. Vyjma Střední Moravy se regiony vyskytují pod hranicí 10% zastoupení kurzů zaměřených na NNO.

Tabulka č. 18: Porovnání regionálního členění vysokých škol zaměřených na NNO

Kraj	Počet VŠ		Počet fakult		Počet kurzů		Podíl z celkového počtu kurzů	
	2022/2023	2007/2008	2022/2023	2007/2008	2022/2023	2007/2008	2022/2023	2007/2008
Praha	6	6	7+1 souk.	18	47	68	57 %	44 %
Středočeský	/	/	/	/	/	/	/	/
Jihozápad: České Budějovice a Plzeň	2	2	3	5	4	13	4 %	8 %
Jihovýchod: Brno	2	2	5	5	7	22	8 %	14 %
Severovýchod: Hradec Králové a Pardubice	2	2	4+1 ústav	3	5	6	6 %	4 %
Moravskoslezsko: Ostrava a Opava	2	3	1+1 souk.	3	3	24	3 %	15 %
Střední Morava: Olomouc a Zlín	1	2	4	5	11	15	13 %	10 %
Severozápad: Ústí nad Labem	1	1	4	2	6	8	7 %	5 %

Zdroj: vlastní analýza

Pozn.: zkratka souk. je označení pro výskyt soukromé vysoké školy, která se nečlení na fakulty.

Porovnání dle sektorového členění

Management sportu

Tabulka č. 19: Porovnání programů zaměřených na management sportu

Rok 2022/2023	Univerzita	Fakulta	Studijní program	Stupeň vzdělání	Rok 2007/2008
✓	Univerzita Karlova	Fakulta tělesné výchovy a sportu	Management tělesné výchovy a sportu	Bc., Mgr.	✓
✓	Vysoká škola báňská – Technická univerzita v Ostravě	Ekonomická fakulta	Sportovní management	Bc.	✓
✓	Masarykova univerzita v Brně	Fakulta sportovních studií	Tělesná výchova a sport – Management sportu	Bc.	✓

✓		Přírodovědně-humanitní fakulta	Sport se zaměřením na zdravý životní styl	Bc.	
✓	Technická univerzita v Liberci	Pedagogická fakulta	Sport se zaměřením na zdravý životní styl	Bc.	
✓	Univerzita Pardubice	Fakulta ekonomicko-správní	Ekonomika a management sportovních organizací	Bc.	
✓	Západočeská univerzita	Pedagogická fakulta	Tělesná výchova a sport	Bc.	
✓	University of New York Prague, s. r. o. – Praha		Sports management	Bc.	
✓	Vysoká škola ekonomie a managementu, a. s. – Praha		Sportovní marketing a management	Bc.	
✓	Vysoká škola tělesné výchovy a sportu – Palestra, s. r. o. – Praha		Management sportu	MBA	
	Univerzita Hradec Králové	Fakulta informatiky a management	Sortovní management	Bc.	✓
	Vysoká škola ekonomická	Podnikohospodářská fakulta	Podniková ekonomika a management – Ekonomika sportu	Mgr.	✓

Zdroj: vlastní analýza

Zdá se, že zvýšení počtu programů z 5 v roce 2007/2008 na současných 10 ukazuje na významný rozvoj a rozšíření nabídky. Tento nárůst může odrážet rostoucí poptávku po vzdělávání a specializovaných dovednostech, stejně jako snahu institucí reagovat na dynamické změny v trhu práce a technologický pokrok. Je to pozitivní známka toho, že se vzdělávací sektor snaží být flexibilní a inovativní, aby vyhověl potřebám studentů a profesionálů v oblasti sportu.

Management kultury

Tabulka č. 20: Porovnání programů zaměřených na management kultury

Rok 2022/2023	Univerzita	Fakulta	Studijní program	Stupeň vzdělání	Rok 2007/2008
✓	Vysoká škola ekonomická v Praze	Podnikohospodářská fakulta	Arts Management	Bc., Mgr.	✓
✓	Masarykova univerzita v Brně	Filozofická fakulta	Management v kultuře	Mgr.	✓
✓	Univerzita Palackého v Olomouci	Filozofická fakulta	Divadelní studia	Bc.	
✓			Uměnovědná studia	Bc.	
✓	Ambis, vysoká škola, a. s.		Arts a event management	Bc.	
✓	Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně	Fakulta multimediálních studií	Arts management	Mgr.	
✓	Janáčkova akademie múzických umění	Hudební fakulta	Hudební manažerství	Bc., Mgr.	✓
✓			Hudební umění	Bc., Mgr.	
✓			Hudební produkce	Bc., Mgr.	
			Divadelní fakulta	Divadelní manažerství	Bc., Mgr.
✓	Akademie múzických umění v Praze	Hudební a taneční fakulta	Produkce	Bc., Mgr.	✓
✓			Divadelní produkce	Bc., Mgr.	
✓			Hudební manažerství	Bc., Mgr.	
			Hudební management	Bc., Mgr.	✓

Zdroj: vlastní analýza

Podobný stav, jako byl zaznamenán u managementu sportu, byl nalezen u managementu kultury. Počet z původních 6 programů se zdvojnásobil na aktuálních 12. I v těchto kurzech bylo někdy složité najít jednoznačnou vazbu na NNO – např. Arts a event management na vysoké škole Ambis, kde v sylabu je uvedena spojitost s kulturní institucí. Zda se jedná o veřejný nebo soukromý subjekt, není jednoznačné, ale nelze však vyloučit ani jednu variantu. Opačným příkladem může být naopak program Produkce, kde

se kurzy jako např. fundraising objevují v několika stupních, jež prohlubují znalosti v této specifické oblasti.

Programy zaměřené na management kultury najdeme nejen na filozofických či ekonomických fakultách, ale lze ho nalézt i na umělecky zaměřených vysokých školách.

Management v oblasti sociální práce

Studium tohoto programu nabízí komplexní praktické dovednosti související s řízením podniku nejen v sociálních službách, ale i v dalších organizacích neziskového sektoru. Program „sociální práce“ často vidáme jako samostatně stojící a který je běžnou součástí programů nabízených vysokými školami.

Tabulka č. 21: Porovnání programů zaměřených na oblasti sociální práce

Rok 2022/2023	Univerzita	Fakulta	Studijní program	Stupeň vzdělání	Rok 2007/2008
✓	Univerzita Palackého v Olomouci	Cyrilometodějská teologická fakulta	Sociální práce	Bc.	
✓			Mezinárodní sociální a humanitární práce	Bc.	
			Sociální a humanitární práce	/	✓
✓		Filozofická fakulta	Sociální práce	Bc.	✓
		Pedagogická fakulta	Pedagogika – sociální práce	/	✓
✓	Masarykova univerzita v Brně	Fakulta sociálních studií	Sociální politika a sociální práce	Bc., Mgr.	✓
✓	Univerzita Karlova v Praze	Filozofická fakulta	Sociální a pastorační práce	Bc.	
			Sociální politika a sociální práce		✓
✓		Husitská a teologická fakulta	Sociální a pastorační práce	Bc.	✓
✓		(dříve Evangelická teologická fakulta)	Sociální a charitativní práce	Bc., Mgr.	
✓	Slezská univerzita v Opavě	Fakulta veřejných politik v Opavě	Veřejná správa a sociální politika	Bc., Mgr.	
✓			Sociální práce ve veřejné správě	Bc.	

✓		Obchodně podnikatelská fakulta v Karviné	Management v sociálních službách	Bc.	
		Filozoficko-přírodovědecká fakulta	Veřejná správa a regionální politika		✓
✓	Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, Ústí nad Labem	Fakulta sociálně ekonomická	Sociální politika a sociální práce	Bc., Mgr.	✓
✓			Sociální práce – specializace: Řízení v sociální práci	Mgr.	
✓	Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích	Zdravotně sociální fakulta	Management sociální práce v organizacích	Bc.	
✓			Sociální práce	Bc.	
		Sociální politika a sociální práce			✓
✓		Teologická fakulta	Sociální a charitativní práce	Bc.	
✓	Univerzita Hradec Králové	Filozofická fakulta	Sociální práce ve veřejné správě	Bc.	
		Pedagogická fakulta	Sociální práce ve veřejné správě		✓
			Sociální a charitativní práce		✓
✓	Ostravská univerzita	Fakulta sociálních studií	Sociální práce a sociální podnikání	Mgr.	
		Filozofická fakulta	Poradenství v sociální práci		✓
✓	Technická univerzita v Liberci	Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická	Sociální práce	Bc.	
✓		Fakulta pedagogická	Penitenciární péče		
		Fakulta pedagogická	Sociální pracovník		✓
	Západočeská univerzita	Filozofická fakulta	Sociální práce	Bc.	✓
✓	Vysoká škola Newton, a. s.		Management v sociálních službách	Mgr.	
✓	CEVRO Institut, z. ú. Praha		Management sociálních služeb	Bc.	

Zdroj: vlastní analýza

Management jako takový bychom v tomto programu našli poskromnu. Oproti roku 2007/2008 se však tato oblast rozvinula a ve 4 případech byl management obsažen přímo v názvu programu. Jedná se 2x o Management v sociálních službách na Slezské univerzitě (Bc.) a soukromé Vysoké škole Newton, a. s., Management sociální práce v organizacích na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích (Bc.), Management sociálních služeb na soukromé škole CEVRO Institut, z. ú. Praha. Program sociální práce je doménou zejména u bakalářského stupně studia. U magisterského stupně byl nalezen v 7 případech.

Není pochyb o tom, že ne všechny oblasti sociální práce považují výuku managementu za důležitou. Někteří o ni zájem mají, jiní nikoliv. Minimální standard pro výuku sociální práce na úrovni vyššího odborného a vysokoškolského studia, který stanovila Asociace vzdělavatelů v sociální práci, definuje, jakými by měli být a co by měli umět absolventi škol tohoto programu. Například by měli ovládat teorii řízení a mít takové organizační schopnosti a přehled o sociální problematice, aby byli po studiu a praxi schopni vykonávat manažerské činnosti alespoň na střední úrovni vedení. I když je zde představa o absolventovi jako manažerovi, nejedná se o výuku praktického managementu (Pospíšilová, 2008, s. 21).

5 Výsledky a diskuse

Do výzkumu bylo zahrnuto 58 vysokých škol (veřejných, soukromých a státních, vyjma zahraničních) v České republice, které tvořily základ pro analýzu nabídky vzdělávacích programů a kurzů v rámci bakalářského a magisterského stupně studia. Tento průzkum byl proveden v roce 2022/2023 a porovnán s výzkumem manažerského vzdělávání na vysokých školách v České republice z roku 2007/2008. Poskytl mi tak náhled do problematiky vzdělávání o nestátním neziskovém sektoru a zadal podnět pro tvorbu mých výzkumných otázek potřebných pro diplomovou práci.

5.1 Odpovědi na výzkumné otázky

5.1.1 První výzkumná otázka

Jaká je aktuální nabídka studijních programů/kurzů vysokých škol zabývajících se neziskovým sektorem, tzn. jaké školy nabízejí programy/kurzy o nestátním neziskovém sektoru?

Z celkového počtu 58 vysokých škol, z toho 30 veřejných, 26 soukromých a 2 státních, poskytuje výuku o NNO 16 z nich, tj. 27 %. Konkrétně se jedná o 13 vysokých škol

veřejných a 3 soukromé. Státní vysoká škola se vzdělávání o nestátním neziskovém sektoru nevěnuje vůbec. Tento výčet vysokých škol byl postaven na základě výskytu jednoho a více kurzů na škole. V některých případech se tedy jedná o marginální jev výskytu kurzu zabývajícího se NNO. Což ale můžeme brát jako dobrý základ pro budoucí rozšíření výuky o NNO.

Vysoké školy s potencionálním základem pro rozšíření výuky bych uvedla tyto:

- CEVRO Institut, z. ú. – soukromá, výskyt 1 kurzu
- Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích – veřejná, výskyt 1 kurzu
- Mendelova univerzita – veřejná, výskyt 1 kurzu
- Vysoká škola ekonomie a managementu, a. s. – soukromá, výskyt 1 kurzu
- Univerzita Pardubice – veřejná, výskyt 2 kurzů
- Vysoká škola báňská – Technická univerzita – veřejná, výskyt 2 kurzů

Uvedené kurzy se vyskytují na různých fakultách a v různých programech.

V případech, kdy se v rámci 1 programu objevilo 3 a více kurzů, byl označen jako program explicitně zaměřený na NNO. Na základě zpracované analýzy mohu jmenovat tyto vysoké školy:

- Česka zemědělská univerzita – veřejná, 1 explicitně zaměřený program (Hospodářská a kulturní studia),
- Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem – veřejná, 4 explicitně zaměřené programy (Politologie, Filologie, Geografie, Specializace v pedagogice),
- Univerzita Karlova – veřejná, 2 explicitně zaměřené programy (zde bych vyzdvihla, že tato univerzita má v nabídce nejvíc kurzů zaměřených na NNO) – Studia občanského sektoru, Studia občanské společnosti,
- Vysoká škola ekonomická v Praze – veřejná, 2 explicitně zaměřené programy (Podniková ekonomika a management, Management)

Z analýzy nám tedy vyplývá, že doménou v poskytování výuky o NNO jsou školy veřejné. Stejná převaha veřejných vysokých škol se ukázala i ve výzkumu z roku 2007/2008, což mi potvrdilo domněnku, že tento stav přetrvává i nadále.

5.1.2 Druhá výzkumná otázka

Kolik existuje programů s koncentrací kurzů v oblasti studií NNO/OS na vysokých školách?

V rámci analýzy bylo identifikováno 83 kurzů zabývajících se NNO, které se svým obsahem či zaměřením od sebe liší. Jedná se o kurzy teoretické i praktické nesoucí někdy obecný název, jindy specificky zaměřený. Při průzkumu jednotlivých kurzů bylo zaznamenáno, že nejvíce danou problematiku nabízí kurzy povinně volitelné. Příkladem tak může být kurz „Občanská společnost a participace“ na UJEP Ústí nad Labem, „Role neziskových organizací v dnešní společnosti“ na UK v Praze a „Občanský sektor“ na Západočeské univerzitě v Plzni.

V rámci teoretických vs. praktických kurzů jsou v některých magisterských programech vyvíjeny tlaky na vyšší míru teoretických kurzů, což může mít vliv na omezení počtu praktických kurzů.

Kurzy, nesoucí obecný název jako „občanská společnost, občanský sektor, Neziskové organizace, Nestátní neziskové organizace, Organizace občanské společnosti“, se objevily v celkovém výčtu 11x. Byly počítány takové kurzy, které stojí samostatně a nesoustředí se na rozvoj v konkrétním směru (př. Role neziskových organizací v dnešní společnosti či Občanská společnost a participace).

Podíváme-li na nestátní neziskový sektor z pohledu nabízených vzdělávacích programů, nalezneme jich celkem 63. Je ale potřeba uvést, že některé programy mohou obsahovat kurzy, které se opakují na více místech (programech), tudíž proto jsou zde zastoupeny i takové programy, které by do třetího sektoru běžně nespádaly. Jedná se např. o tyto programy: Choreografie, Učitelství pro střední školy, Učitelství pro ZŠ, Filologie, Matematika, Vychovatelství, Italština a italská kultura apod.

Programů s koncentrací kurzů v oblasti studií NNO/OS a které splňují podmínku přítomnosti minimálně 3 kurzů zaměřených na NNO, bylo napočítáno 9. A právě zde se objevují i takové programy, které nejsou jednoznačně vázané k NNO, ale splňují přítomnost 3 kurzů. Myšleny jsou zejména tyto programy: Politologie, Filologie, Geografie, Specializace v pedagogice.

Specifické zaměření mají zde i oborově zaměřené programy – jedná se o management sportu, management kultury a management v oblasti sociální práce.

- Management sportu byl zastoupen v 10 programech, a to na 9 vysokých školách (6x veřejná vysoká škola, 3x soukromá vysoká škola). Je zajímavé, že tyto programy se vyskytovaly na 2 ekonomicky zaměřených fakultách, 2 sportovně zaměřených fakultách, 1 přírodovědně-humanitní fakultě a 1 pedagogické fakultě. Značnou převahu zde měly i bakalářské stupně vzdělávání (9x) oproti magisterským (2x).
- Management kultury – zde bylo nalezeno 12 programů. Jedná se o větší zastoupení, než tomu bylo u managementu sportu. Tuto problematiku zastupovaly v drtivé většině veřejné vysoké školy (6x) a pouze 1x byl program nalezen u soukromé vysoké školy (Ambis, vysoká škola, a. s.). Spektrum tohoto specifického programu se skládalo z fakult filozofických (2x), uměleckých (hudební 2x a divadelní 1x), 1x šlo o fakultu multimediálních studií a překvapivě se program objevil i na podnikohospodářské fakultě (Arts Management). Oproti managementu sportu zde magisterský stupeň vzdělávání má silné zastoupení. Jedná se o 9 magisterských programů a 10 bakalářských. Janáčkova akademie múzických umění nabízí i doktorský stupeň, a to v programu Hudební umění a Hudební produkce.
- Management v oblasti sociální práce: tento program by zastoupen ze všeho nejvíce. Nalezeno bylo 21 programů na 12 vysokých školách (10 veřejných, 2 soukromé). Zde bych chtěla podotknout, že byly nalezeny 4 programy, které se explicitně zabývaly managementem v oblasti sociální práce/služeb. Uvádím to z důvodu, že v této oblasti není zcela běžné, aby se program nazýval „Management...“, jelikož je zde více zavedený název jako „sociální práce/služby“, ve kterých se management jako takový vyskytuje.

5.1.3 Třetí výzkumná otázka

Jaký je rozdíl v nabídce vzdělávání o nestátním neziskovém sektoru z hlediska bakalářského a magisterského stupně studia?

Z předchozího výzkumu z roku 2007/2008 vyplynulo, že převládajícím stupněm studia, který se věnuje managementu NNO (specializace), je stupeň bakalářský, a to v poměru 2:1 vůči magisterským stupňům. Což může souviset s pojetím bakalářského

studia, které je vnímáno jako příprava pro praxi. Kdežto magisterské studium jako teoretičtější nadstavba (Pospíšilová, 2008, s. 7).

V České republice může být stav v roce 2022/2023 zcela odlišný oproti roku 2007/2008, jelikož absolventi z bakalářských stupňů studia mohli ovlivnit poptávku a vyžádat si tak navazující magisterský stupeň studia zabývající se nestátním neziskovým sektorem. Stejně tak se mohla zvýšit i poptávka od pracujících občanů, kteří reagují na zvyšující se administrativní zátěž a tímto způsobem volají po studiu, které by jim mohlo vysvětlit různé souvislosti a procesy.

Podívám-li se na analýzu roku 2022/2023 z pohledu všech nalezených kurzů zaměřených na NNO, docházím k poměru 37:63, kde 37 kurzů je v bakalářských programech a 63 v magisterských. Významné postavení zde převzal magisterský stupeň vzdělávání.

Pokud bych se ale podívala na výsledky z pohledu programů, jež se váží k NNO, stav by byl zcela opačný. Zde převažuje bakalářský stupeň vzdělávání, a to v poměru 55 % vs. 45 %, což není tak rapidní rozdíl, jako tomu bylo v porovnání u kurzů. Jde o rozdíl přibližně 1/3, kdežto u kurzů byl rozdíl téměř poloviční.

Z pohledu sektorově zaměřených programů jsem došla k výsledkům, které znázorňuje graf č. 9. Po vzájemném porovnání má management v soc. oblasti vždy nejvyšší zastoupení. I přesto, že údaje o bakalářských a magisterských programech z roku 2007/2008 nejsou zaznamenané, dle výpisu názvů programů a škol lze potvrdit, že i tento sektorově zaměřený program měl vysoké zastoupení. Dále bych uvedla, že programy v oblasti managementu sportu a kultury se pohybují v relativně podobných počtech, a to zejména v bakalářském stupni. V roce 2022/2023 jde téměř o dvojnásobný počet kurzů oproti roku 2007/2008, což může značit zvyšující se zájem a popularitu daných programů. Management v soc. oblasti, resp. sociální práce, má už „historicky“ danou svoji pozici na poli vzdělávání, tudíž nejde o žádný novodobý trend, ale naopak jde o ukotvení a prohloubení znalostí a praxe v sociální oblasti.

Graf č. 9: Porovnání programů sektorového vzdělávání z pohledu stupně vzdělávání

Zdroj: vlastní analýza

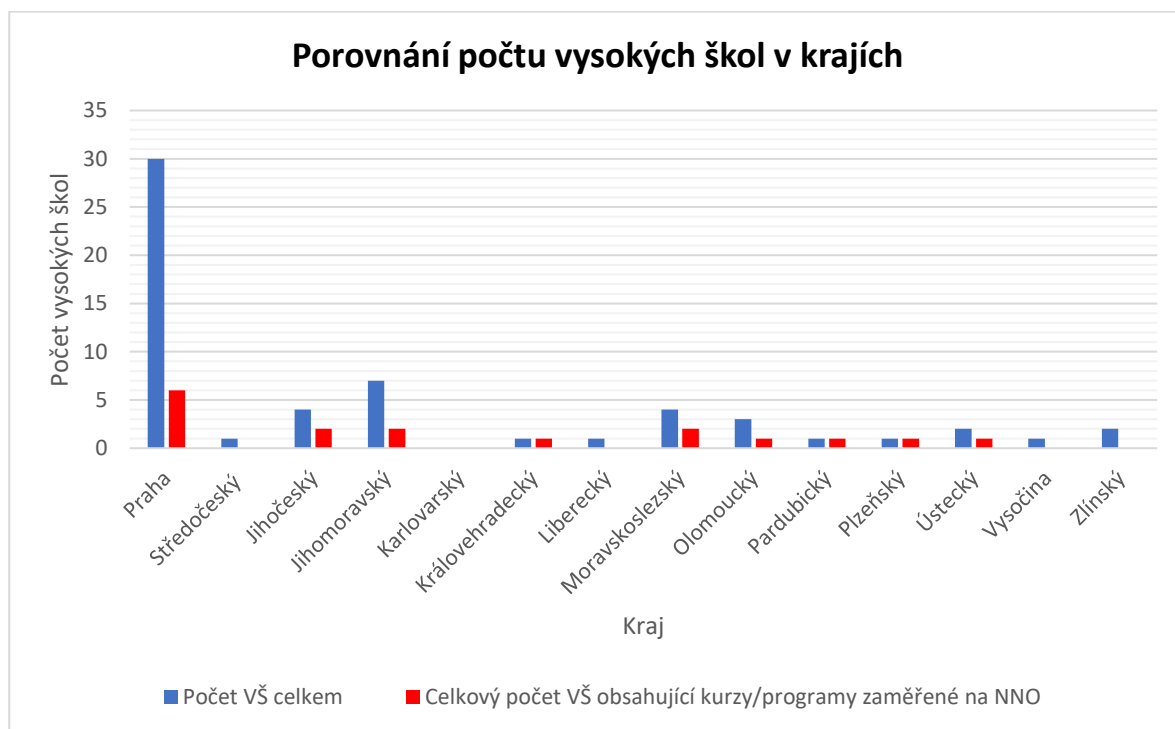
5.1.4 Čtvrtá výzkumná otázka

Jaký je rozdíl v nabídce kurzů a programů vysokých škol z hlediska regionu (kraje)?

Analýza zpracovaná z regionálního hlediska shrnuje umístění vysokých škol do 14 krajů v České republice.

Dalším regionem, který je zastoupen vysokou školou zabývající se NNO, je Jihomoravský kraj, který má 2 veřejné vysoké školy. Ostatní kraje (vyjma Středočeského, Karlovarského, Vysočiny a Zlínského) jsou zastoupeny po jedné veřejné vysoké škole a Jihočeský a Moravskoslezský mají navíc i po jedné vysoké škole soukromé. Vysoká škola s koncentrací kurzů/programů zaměřených na NNO, se nachází také v Praze (3 subjekty) a 1 v Ústeckém kraji (viz graf č. 10).

Graf č. 10: Porovnání celkového počtu vysokých škol oproti počtu vysokých škol obsahující kurzy/programy zaměřené na NNO

Zdroj: vlastní analýza

Jak lze z grafu vyčíst, umístění vysokých škol, včetně škol obsahujících kurzy/programy zaměřené na NNO, se pohybuje pod hranicí 5 (vyjma Jihomoravského kraje). Jediný znatelný výkyv lze spatřit u Prahy. Z celkového počtu 30 vysokých škol jich 6 obsahuje kurzy/programy zaměřené na NNO.

Tabulka č. 22 pak ukazuje programy a kurzy, jež jsou zaměřené na výuku o NNO. Z pohledu výskytu vysokých škol v regionálních oblastech se rok 2022/2023 a 2007/2008 tolik neodlišoval – vyjma Moravskoslezska a Střední Moravy byl de facto totožný. Tímto bych mohla říci, že problematiku nestátního neziskového sektoru si vysoké školy zachovaly, došlo jen k rozšíření či úbytku programů (i kurzů) takto zaměřených.

Programy obsahující kurzy zaměřené na NNO uvádím jen z roku 2022/2023, jelikož v analytické zprávě z roku 2007/2008 nebyla uvedena kompletní databáze dotčených programů. Každopádně koncentrace programů, jejichž počet byl vyšší než 10, se vyskytla u regionu Praha, Střední Morava a na Severozápadě.

Podíl kurzů, jenž vycházel z celkového počtu 83 kurzů v roce 2022/2023, byl v největším zastoupení nalezen v Praze. Čímž se zachovala stejná situace, jako tomu bylo v roce 2007/2008. Další kurzy, kde díky nim došlo k navýšení podílu výuky o NNO, byly

objevy v regionu Severovýchodním, Střední Moravě a na Severozápadě. Největší rozdíl, dá se říct skok, jsem zaznamenala na Moravskoslezsku, kde došlo k úbytku z 15 % (2007/2008) na pouhé 3 % (2022/2023). Dle mého názoru na to má vliv „nepřítomnost“ Ostravské univerzity, která v roce 2007/2008 nabízela 17 kurzů a zmenšil se i počet nabízených kurzů u Masarykovy univerzity, která poskytovala 21 kurzů (nyní jsem napočítala 6).

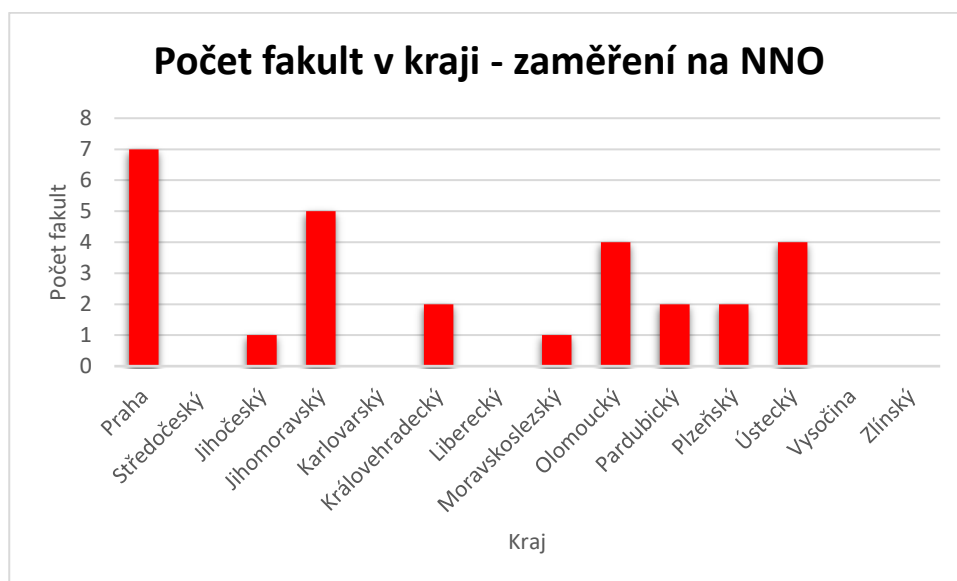
Tabulka č. 22: Porovnání regionálního členění vysokých škol zaměřených na NNO – kurzy, programy

Kraj	Počet VŠ		Počet programů	Počet kurzů		Podíl z celkového počtu kurzů	
	2022/2023	2007/2008	2022/2023	2022/2023	2007/2008	2022/2023	2007/2008
Praha	6	6	13	47	68	57 %	44 %
Středočeský	/	/	/	/	/	/	/
Jihozápad: České Budějovice a Plzeň	2	2	6	4	13	4 %	8 %
Jihovýchod: Brno	2	2	7	7	22	8 %	14 %
Severovýchod: Hrade Králové a Pardubice	2	2	6	5	6	6 %	4 %
Moravskoslezsko: Ostrava a Opava	2	3	6	3	24	3 %	15 %
Střední Morava: Olomouc a Zlín	1	2	13	11	15	13 %	10 %
Severozápad: Ústí nad Labem	1	1	12	6	8	7 %	5 %

Zdroj: vlastní analýza

Další možnost, jak se lze dívat na přítomnost výuky o NNO, je z pohledu fakult. Dělení fakult do jednotlivých krajů je znázorněno v grafu č. 10.

Graf č. 10: Počet fakult v kraji

Zdroj: vlastní analýza

Z celkového počtu 32 fakult/subjektů obsahujících výuku o NNO, kam jsem započítala i 1 ústav a 3 soukromé školy, které nemají fakulty, je ekonomického nebo manažerského směru 11 z nich, tj. 1/3 (34 %). Více než polovina fakult (včetně menších škol, kde nejsou uvedeny fakulty) z celkového počtu (přesně 20) se věnuje oblasti NNO jen okrajově a najdeme tam nanejvýš 1–2 kurzy. Očekávaný stav vyšší koncentrace nabídky vysokoškolského studia byl v hlavním městě České republiky, tj. v Praze. Na druhém místě je kraj Jihomoravský, resp. Brno, které je též známé svou zajímavou nabídkou studia na vysokých školách.

5.1.5 Pátá výzkumná otázka

Došlo v daném sektoru k posunu z hlediska nabídky programů/kurzů na vysokých školách oproti roku 2007/2008?

Nabídka vzdělávání o NNO se v některých oblastech rozhodně změnila od roku 2007/2008.

Z hlediska počtu **kurzů** zaměřených na NNO se v roce 2007/2008 vyskytlo 156. Nyní, tj. v roce 2022/2023, jsem zaznamenala 91, resp. 83 kurzů (některé opakující se kurzy jsem

započítala jako jeden). Jde tedy o rozdíl 73 kurzů, což je téměř polovina. Do značné míry má na počet kurzů vliv i forma sběru dat. V roce 2007/2008 byla data rozšířena o kurzy, které doplnily zainteresované osoby v dotaznících. Průměrně to vychází, že každá zainteresovaná osoba⁸ doplnila cca 4 kurzy, což v objemu nabízených kurzů ve všech vzdělávacích programech jedné školy možné je. Takto cílený sběr dat však nebyl v této diplomové práci stanoven a využily se pouze internetové zdroje. I přesto si myslím, že informace o programech a kurzech uvedených na webových stránkách škol a MŠMT jsou v dnešní době propracované a z velké části aktualizované.

Znatelný rozdíl v počtu nabízených kurzů vidím u těchto vysokých škol:

- Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích (rozdíl z původních 11 kurzů na 1),
- Masarykova univerzita (z 21 na 6),
- Metropolitní univerzita Praha, o. p. s. (ze 4 na 0),
- Ostravská univerzita v Ostravě (ze 17 na 0),
- Univerzita Karlova (z 39 na 26)
- Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně (ze 3 na 0)

Ve výčtu vysokých škol zaměřených na NNO působila i Vysoká škola B. I. B. S., a. s. Brno, která však ukončila svoji činnost. V její nabídce byl ale pouze 1 kurz zaměřený na výuku o NNO.

Z vysokých škol, kde naopak byl zaznamenán nárůst, bych vyzdvihla:

- Akademie múzických umění v Praze (rozdíl z původních 4 kurzů na 7),
- CEVRO Institut, z. ú. (dříve nebyla v databázi uvedena, nyní nabízí 1 kurz),
- Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem (z 8 na 11),
- Vysoká škola ekonomie a managementu, a. s. (dříve nebyla v databázi uvedena, nyní nabízí 1 kurz),
- Vysoká škola PRIGO, z. ú. (dříve nebyla v databázi uvedena, nyní nabízí 1 kurz).

Jak lze vidět, nyní se do databáze po lehkých krocích dostávají i soukromé školy. Avšak jejich nabídka není tak intenzivní, aby ovlivnila celkovou databázi kurzů. Může to být však podnět pro budoucí rozvoj a rozšíření výuky o problematice NNO na vysokých školách.

⁸ Zpětnou vazbu k doplnění databáze z roku 2007/2008 poskytlo 17 osob.

Ke změnám došlo i v kurzech zaměřených na management NNO, jež jsou obsaženy v bakalářských či magisterských programech. Jako převažující stupeň vzdělávání mohu označit magisterský stupeň. Jedná se o 25 kurzů zařazených do magisterských programů. Ovšem kurzů v bakalářských programech nebylo o moc méně – jejich počet činí 20. Mohu tedy souhlasit s domněnkou možného vlivu poptávky od absolventů bakalářských programů či pracujících občanů, již volají po specifickém vzdělávání o NNO.

Zatímco jsem se v předchozím odstavci setkávala spíše s úbytkem kurzů, nyní dochází k opačnému efektu, tj. k rozšíření vzdělávacích **programů**, a to i v rámci sektorového vzdělávání.

V roce 2007/2008 byly zaznamenány 3 programy explicitně zaměřené na NNO. Nyní se jedná o 9 takto zaměřených programů. Z tohoto výčtu jsou 2 programy ekonomicky/manažersky zaměřené, a to v rámci jedné školy – Vysoké školy ekonomické v Praze (programy: Podniková ekonomika a management, Management). Dříve takto zaměřené programy byly zaznamenány na Ostravské univerzitě v Ostravě (Management v neziskovém sektoru) a Masarykově univerzitě v Brně (Ekonomika a řízení nestátních neziskových organizací).

Z výše uvedených údajů lze odvodit, že problematika NNO je tématem jak na humanitně zaměřených vysokých školách, tak i na ekonomických. To potvrzuje, že neziskový sektor je opravdu heterogenní a do jeho sektoru spadá široké spektrum témat.

Změny z **regionálního hlediska**: z výzkumu roku 2007/2008 vyšlo najevo, že největší počet fakult vysokých škol, zabývajících se nestátním neziskovým sektorem, je v Praze a zahrnuje celé 2/5 z celkového počtu fakult. Z hlediska kurzů se ve výzkumu dostala až na 44 % podílu z celkového počtu kurzů. Žádné jiné město v roce 2008 takto vysokou koncentraci výuky o nestátním neziskovém sektoru nemělo (Pospíšilová, 2008, s. 12).

V aktuální analýze, tj. 2022/2023, se nejvyšší počet vysokých škol nabízejících kurzy o NNO koncentruje také v Praze a zahrnuje přibližně 1/3 z celkového počtu fakult. Z hlediska kurzů se podíl z celkového počtu kurzů navýšil až na 57 %, čímž jsem se dostala přes polovinu nabízených kurzů zaměřených na NNO.

Sektorové vzdělávání

V rámci sektorového vzdělávání došlo též k velkému rozmachu studijních programů, které nabízí koncentraci kurzů zaměřených na NNO. V oblasti *managementu sportu* se počet těchto programů rozšířil o polovinu, tj. z 5 na 10. Nově se do databáze dostala Technická univerzita v Liberci, Univerzita Pardubice, Západočeská univerzita, University of New York Prague, s. r. o. – Praha, Vysoká škola ekonomie a managementu, s. r. o. – Praha.

Programy týkající se *managementu kultury* také rozšířily svoji nabídku studijních programů na základě kurzů zaměřených na NNO, které se v těchto programech koncentrují. Z původních 6 programů se stav změnil na 12, z toho 4 programy zůstaly stejné.

Sociální oblast, resp. *management v sociální práci*, je svým specifikem trochu odlišný. Jde o běžně vyučovaný program a jeho standardy upravuje Asociace vzdělavatelů v sociální práci (Pospíšilová, 2008, s. 21). V roce 2022/2023 bylo nalezeno 21 programů. V porovnání s rokem 2007/2008, kdy se zabývalo touto tematikou 14 programů, došlo k navýšení o 1/3, tj. o 7 programů. U sektorového vzdělávání došlo k výraznému nárůstu, kde se počet programů zaměřených na management sportu, management kultury zvýšil až o 50 %. U managementu v oblasti sociální práce došlo k navýšení o cca 30 %.

Tento trend ukazuje posun od kvantitativního přístupu ke vzdělávání v oblasti NNO k více cílenému a specializovanému přístupu, který se zaměřuje na kvalitu a specifičnost nabízených programů. Zdá se, že vysoké školy reagují na měnící se potřeby trhu práce a sektorové požadavky tím, že se přizpůsobují a koncentrují své vzdělávací nabídky v oblasti NNO.

V podstatě lze říct, že v oblasti vzdělávání na vysokých školách zaměřených na NNO došlo k několika významným změnám. Dle údajů, které vyplynuly z analýzy programů a kurzů na vysokých školách, jsou kurzy více rozptýlené napříč různými institucemi (VŠ), avšak celkový počet těchto kurzů je menší ve srovnání s rokem 2007/2008. Z pohledu vzdělávacích programů – i přesto, že nyní je více programů zaměřených na NNO dle počtu přítomných kurzů, jsou tyto programy nabízeny na menším počtu vysokých škol.

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo zjistit, zda došlo k posunu, resp. předpokládanému navýšení počtu programů a kurzů zabývajících se NNO, a to v porovnání se stavem z roku 2007/2008, kdy byl výzkum zaměřen na manažerské vzdělávání NNO na vysokých školách v České republice.

Změny byly nejvíce viditelné u sektorového vzdělávání, kde v některých případech došlo až ke dvojnásobnému navýšení počtu programů. Navýšil se počet jak v oblasti managementu sportu a managementu kultury, tak i pro management v oblasti sociální práce. Podívám-li se do těchto oblastí hlouběji, management sportu se začíná čím dál častěji objevovat na vícero vysokých školách. Jde tedy o novodobý trend, který je svým tématem zajímavý a nyní i relativně dostupný? Jiný trend vnímám v oblasti managementu pro sociální práci. Takto zaměřené programy mají již svoji historii a jsou podmíněny legislativou týkající se sociální problematiky. Ostatní programy a kurzy, které se váží na NNO, prošly též větší či menší proměnou.

Nyní začínají být viditelné soukromé vysoké školy, které nabízí výuku po 1–2 kurzech, což lze vnímat jako potencionální půdu pro budoucí tvorbu konkrétních programů zaměřených na NNO. Z pohledu veřejných škol jsou kurzy nabízeny spíše „okrajově“ jako volitelný kurz nežli jako program, jenž se doslovně soustředí na NNO. V tomto případě pak vidím explicitně zaměřené programy na takových vysokých školách, které svým zaměřením samy o sobě inklinují k tvorbě této nabídky (např. Fakulta humanitních studií na Univerzitě Karlově). Tím chci říct, že pokud již existují programy cíleně vytvořené pro neziskový sektor (NNO), tak se vzdělávání soustřeďuje do těchto míst a ostatní vysoké školy tak nemají zdaleka takovou potřebu vytvářet nové programy zaměřené na NNO. Proto vznikají ojedinělé kurzy, které se problematiky NNO jen dotýkají.

Budoucí vývoj v tomto ohledu spatřuji ve vzniku několika specifických programů, které budou explicitně zaměřené na neziskový sektor, a to v rámci fakult odpovídajících svým zaměřením, včetně ekonomické. Svým obsahem tak pokryjí veškerá témata potřebná pro řešení dané problematiky.

6 Literatura:

- 1) ŠTOVÍČKOVÁ JANTULOVÁ, M. 2005: *Analýza procesu profesionalizace v občanském sektoru očima jeho aktérů*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. ISSN 1214-813X.
- 2) FRIČ, P., T. KATUŠČÁK, P. MIČKA a V. SKÁLA. 2016: *Občanský sektor v ohrožení?* Praha: Sociologické nakladatelství SLON. ISBN 978-80-7419-243-2.
- 3) NOVOTNÁ, H., O. ŠPAČEK, M. ŠTOVÍČKOVÁ JANTULOVÁ. 2019: *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy. ISBN 978-80-7571-025-3.
- 4) O'NEILL, M., K. FLETCHER. 1998: *Nonprofit Management Education: History, Current Issues, and the Future. Nonprofit Management Education: U. S. and World Perspectives*. Westport: Praeger Publishers.
- 5) O'NEILL, M., YOUNG, D. R. 1988. *Educating Managers of Nonprofit Organizations*. Westport: Praeger Publishers.
- 6) POSPÍŠILOVÁ, T. 2008: Management NNO na českých vysokých školách: Výzkumná zpráva z projektu Nadace občanské společnosti Vzdělávání manažerů NNO na vysokých školách (12/2007-5/2008). Praha: NROS.
- 7) POSPÍŠILOVÁ, T. 2012: Nonprofit management education in the Czech Republic: The struggle for civil society versus the struggle for survival. *Nonprofit and voluntary sector quarterly*, 41.2: 325-341.
- 8) POSPÍŠILOVÁ, T., M. ŠTOVÍČKOVÁ JANTULOVÁ. 2019: Část 2 – Příběhy budování občanského sektoru. In: *Část 2 – Příběhy budování občanského sektoru*. Czech Republic: Karolinum Press. ISBN 9788024644271.
- 9) SKOVAJSA, M., 2010. Občanský sektor: organizovaná občanská společnost v České republice. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-681-0.
- 10) YOUNG, D. R. 1999: Nonprofit management studies in the United States: Current developments and future prospects. *Journal of Public Affairs Education*, 5.1: 13–23.

Diplomové a bakalářské práce:

- 1) JAKUBKOVÁ, T. 2015. Vzdělání řídicích pracovníků v neziskovém sektoru. Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií.
- 2) KREJČOVÁ, A. 2017. *Faktory ovlivňující právní formy neziskových organizací*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Ekonomicko-správní fakulta.
- 3) MEDE, I. 2023. *Specifika uplatňování manažerských funkcí v neziskových organizacích*. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta.
- 4) MIČÁNEK, J. 2016. *Komercializace neziskových organizací*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Ekonomicko-správní fakulta.

Elektronické zdroje:

- 1) CIESLAR, J.; Český statistický úřad, 2021. *Vysoké školy u nás studuje 300 tisíc studentů, výrazně mezi nimi roste podíl cizinců*. Online. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/vysoke-skoly-u-nas-studuje-300-tisic-studentu-vyrazne-mezi-nimi-roste-podil-cizincu>. [cit. 2024-04-10].
- 2) ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD (ČSÚ), 2022. *Satelitní účet neziskových institucí*. Online. Dostupné z: https://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocenka.indexnu_sat. [cit. 2022-12-27].
- 3) ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD (ČSÚ), 2022a, *Studenti a absolventi vysokých škol v České republice 2001–2022*. Online. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/studenti-a-absolventi-vysokych-skol-v-ceske-republice-gr402tsw19>. [cit. 2024-05-20].
- 4) ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD (ČSÚ), 2024. *Satelitní účet neziskových institucí*. Online. Dostupné z: https://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocenka.indexnu_sat. [cit. 2024-04-24].
- 5) ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD (ČSÚ), 2024. *Časové řady Satelitního účtu neziskových organizací*. Online. Dostupné z: https://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocenkavyber.satelit_cas?mylang=CZ. [cit. 2024-04-03].

- 6) ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD (ČSÚ), 2024a. Aktuální populační vývoj v kostce. Online. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/aktualni-populacni-vyvoj-v-kostce>. [cit. 2024-06-22].
- 7) FAGAN, A. (2005). *Taking stock of civil-society development in post-communist Europe: Evidence from the Czech Republic. Democratization*. Online. Roč. 12, č. 4, s. 528–547. ISSN 1351-0347. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/13510340500226077>. [cit. 2024-04-24].
- 8) JAKUBÍČKOVÁ M., 2021. *Na cestě k profesionalizaci, metodická příručka*. Online prezentace. Dostupné z: <https://www.nros.cz/novinky/stahnete-si-metodiku-na-cestech-k-profesionalizaci/>. [cit. 2024-04-28].
- 9) Managementmania. 2017. *Vzdělávání (Education)*. Online. Naposledy aktualizováno 18. 06. 2017. Dostupné z: <https://managementmania.com/cs/vzdelavani>. [cit. 2024-05-18].
- 10) MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY (MŠMT), 2007. *Výroční zpráva o činnosti VŠ a VOŠ za rok 2007*. Online. In: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/vysoke-skolstvi/vyrocnizpravy-o-cinnosti-vysokych-skol>. [cit. 2023-02-06].
- 11) MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY (MŠMT). 2022. *Registr vysokých škol a uskutečňovaných studijních programů*. Online. Naposledy aktualizováno 9. 2. 2022. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/vysoke-skolstvi/registr-vysokych-skol-a-uskutecnovanych-studijnich-programu>) [cit. 2024-05-14].
- 12) MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY (MŠMT), 2024. *Registr vysokých škol a uskutečňovaných studijních programů*. online. In: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Dostupné z: <https://regvssp.msmt.cz/registrvssp/cvslst.aspx>. [cit. 2024-03-14].
- 11) MIRABELLA, R., WISH, N. BAILIN (2001). *University-Based Educational Programs in the Management of Nonprofit Organizations: An Updated Census*

- of U. S. Programs. *Public Performance and Management Review*. Online. vol. 25, no. 1. Dostupné z: doi:<https://www.jstor.org/stable/3381167>.
- 12) MIRABELLA, R. M., G. GEMELLI, MJ. MALCOLM a G. BERGER. 2007. *Nonprofit and Philanthropic Studies: International Overview of the Field in Africa, Canada, Latin America, Asia, the Pacific, and Europe. Nonprofit and voluntary sector quarterly*. Online. Los Angeles, CA: SAGE Publications, **36** (4_suppl), 110S-135S. ISSN 0899-7640. Dostupné z: doi:10.1177/0899764007305052 [cit. 2023-01-30].
- 13) MIRABELLA, R., HOFFMAN, T., TEO, T.K. and MCDONALD, M. 2019: The Evolution of Nonprofit Management and Philanthropic Studies in the United States: Are we Now a Disciplinary Field?. *The Journal of Nonprofit Education and Leadership*, vol. 9, no. 1 ISSN 23747838. DOI <https://doi.org/10.18666/JNEL-2019-V9-I1-9598>.
- 14) NONPROFIT ACADEMIC CENTERS COUNCIL [online]. c2018: Nonprofit Academic Centers Council, Dostupné z: <https://www.nonprofit-academic-centers-council.org>. [cit. 2023-07-13].
- 15) NOVÁ, J. 2017: *Management sportu: teorie, případové studie, kvalita*. Online. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-6780-6. Dostupné z: <https://publi.cz/books/81/index.html?secured=false#02>. [cit. 2024-03-13].
- 13) POSLANECKÁ SNĚMOVNA ČESKÉ REPUBLIKY, 2024. *Federální shromáždění České a Slovenské Federativní Republiky*. Online. Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1990fs/tisky/t1236_01.htm. [cit. 2024-05-14].
- 14) POTŮČEK, M. 2016. Vládnutí. Online prezentace. *Potůček a kol.(eds.). Veřejná politika*, 33–54.
- 15) SALAMON, L. M. a H. K. ANHEIER. 1998: Social Origins of Civil Society: Explaining the Nonprofit Sector Cross-Nationally. *Voluntas (Manchester, England)* [online]. Baltimore: Kluwer Academic/Plenum Press, **9**(3), 213-248 ISSN 0957-8765. Dostupné z: doi:10.1023/A:1022058200985. [cit. 2023-02-04].

- 16) UNIVERZITA KARLOVA, Fakulta humanitních studií. 2002, *Výroční zpráva o činnosti*. Online. Dostupné z: https://fhs.cuni.cz/FHS-71-version1-VZ_2001.pdf. [cit. 2024-04-15].
- 17) VAJDOVÁ, T. 2004: *Zpráva o neziskovém sektoru v České republice*. Dostupný z: https://vlada.gov.cz/assets/ppov/rnno/dokumenty/zprava_o_neziskovem_sektoru.pdf. [cit. 2024-04-10].
- 18) VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY, 2021, *Strategie spolupráce veřejné správy s nestátními neziskovými organizacemi na léta 2021 až 2023*. Online. Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/assets/ppov/rnno/dokumenty/BROZURA-FINAL-S-PRILOHAMI.pdf>. [cit. 2024-05-04].

7 Seznam příloh

- Příloha č. 1: Management NNO – kurzy

8 Seznam tabulek

- Tabulka č. 1: Časové řady počtu neziskových organizací zahrnutých do satelitního účtu
- Tabulka č. 2: Dělení vysokých škol dle právní subjektivity
- Tabulka č. 3: Regionální pohled na školy a předměty neziskového sektoru
- Tabulka č. 4: Vysoké školy s možností studia „management sportu“
- Tabulka č. 5: Vysoké školy s možností studia kulturního managementu
- Tabulka č. 6: Vysoké školy s možností studia managementu v oblasti sociální práce
- Tabulka č. 7: Započítávání kurzů
- Tabulka č. 8: Počet vysokých škol
- Tabulka č. 9: Vysoké školy s výukou zaměřenou na NNO/občanskou společnost
- Tabulka č. 10: Počet programů „explicitně“ zaměřených na NNO
- Tabulka č. 11: Počet vysokých škol ne/univerzitního typu se zaměřením na NNO
- Tabulka č. 12: Regionální zastoupení vysokých škol v roce 2022/2023
- Tabulka č. 13: Vzdělávání o NNO na základě regionálního členění
- Tabulka č. 14: Vysoké školy s možností studia „management sportu“
- Tabulka č. 15: Vysoké školy s možností studia „kulturního managementu“
- Tabulka č. 16: Vysoké školy s možností studia managementu v oblasti sociální práce
- Tabulka č. 17: Porovnání programů explicitně zaměřených na NNO
- Tabulka č. 18: Porovnání regionálního členění vysokých škol zaměřených na NNO
- Tabulka č. 19: Porovnání programů zaměřených na management sportu
- Tabulka č. 20: Porovnání programů zaměřených na management kultury
- Tabulka č. 21: Porovnání programů zaměřených na oblasti sociální práce
- Tabulka č. 22: Porovnání regionálního členění vysokých škol zaměřených na NNO – kurzy, programy

9 Seznam grafů

- Graf č. 1: Vývoj počtu pracovníků v neziskovém sektoru v období 2017–2021
- Graf č. 2: Počet kurzů zaměřených na nestátní neziskové organizace/občanskou společnost

- Graf č. 3: Počet programů (explicitně) zaměřených na nestátní neziskové organizace
- Graf č. 4: Členění na stupně vzdělávacích programů na základě počtu programů zaměřených na NNO
- Graf č. 5: Členění dle stupně vzdělávacích programů na základě počtu kurzů zaměřených na NNO
- Graf č. 6: Členění dle formy programů – prezenční/distanční (kombinovaná)
- Graf č. 7: Porovnání počtu vysokých škol v České republice
- Graf č. 8: Porovnání počtu kurzů zaměřených na nestátní neziskové organizace
- Graf č. 9: Porovnání programů sektorového vzdělávání z pohledu stupně vzdělávání
- Graf č. 10: Porovnání celkového počtu vysokých škol oproti počtu vysokých škol zaměřených na NNO

10 Seznam zkratk

a. s.	akciová společnost
Bc.	bakalářský titul
ČR	Česká republika
EU	Evropská unie
FTVS UK.....	Fakulta tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy
Mgr.....	magisterský titul
NACC	Nonprofit Academic Centers Council
NIF	Nadační investiční fond
NME.....	vzdělávání v oblasti neziskového managementu
NNO/NGO	nestátní nezisková organizace
NOZ	Nový občanský zákoník
o. p. s.	obecně prospěšná společnost
OS	občanská společnost
Ph.D.	doktorský titul
RNNO	Rada pro nestátní neziskové organizace
s. r. o.....	společnost s ručením omezeným
UK.....	Univerzita Karlova
USA	Spojené státy americké
z. ú.....	zapsaný ústav